

117. TIISTAINA 10. LOKAKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

- 1) Hallituksen esitys laeiksi kansanterveyslain 14 ja 49 §:n, erikois-sairaanhoitolain 59 §:n ja mielenterveyslain 34 §:n muuttamisesta 3806
Hallituksen esitys HE 149/2000 vp
- 2) Hallituksen esitys laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta 3826
Hallituksen esitys HE 155/2000 vp
- 3) Hallituksen esitys laiksi aikuiskoulutustuesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 3826
Hallituksen esitys HE 150/2000 vp
- 4) Hallituksen esitys työttömyysetuuksien toimeenpanon valvontaa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi 3830
Hallituksen esitys HE 151/2000 vp
- 5) Hallituksen esitys laiksi työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta 3830
Hallituksen esitys HE 152/2000 vp
- 6) Hallituksen esitys laeiksi maatalousyrittäjien eläkelain 10 ja 13 §:n sekä maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 15 ja 18 §:n muuttamisesta 3830
Hallituksen esitys HE 153/2000 vp
- 7) Hallituksen esitys laiksi kansaneläkelain 24 ja 42 b §:n muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 3830
Hallituksen esitys HE 154/2000 vp

8)	Hallituksen esitys laiksi työntekijäin eläkemaksun ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa	3845
	Hallituksen esitys HE 156/2000 vp	
9)	Hallituksen esitys Yhdistyneiden Kansakuntien kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.....	3846
	Hallituksen esitys HE 135/2000 vp	
10)	Hallituksen esitys laiksi rangaistusten täytäntöönpanon hallinnosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi	3846
	Hallituksen esitys HE 136/2000 vp	
11)	Hallituksen esitys laiksi henkilötietolain muuttamisesta	3849
	Hallituksen esitys HE 137/2000 vp	
12)	Hallituksen esitys laeiksi kuntien valtionosuuslain, sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta	3849
	Hallituksen esitys HE 138/2000 vp	
13)	Hallituksen esitys vuoden 2000 toista lisätalousarviota koskevan hallituksen esityksen (HE 111/2000 vp) täydentämisestä	3852
	Hallituksen esitys HE 139/2000 vp	
14)	Hallituksen esitys laiksi tuloverolain muuttamisesta.....	3852
	Hallituksen esitys HE 140/2000 vp	
15)	Hallituksen esitys laeiksi perusopetuslain 11 §:n, lukiolain 7 §:n ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 12 ja 17 §:n muuttamisesta.....	3854
	Hallituksen esitys HE 142/2000 vp	
16)	Hallituksen esitys laiksi opintotukilain muuttamisesta.....	3861
	Hallituksen esitys HE 143/2000 vp	
17)	Hallituksen esitys ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusta koskevaksi lainsäädännöksi	3864
	Hallituksen esitys HE 144/2000 vp	
18)	Hallituksen esitys laiksi tie- ja maastoliikenneonnettomuuksien tutkinnasta	3868
	Hallituksen esitys HE 145/2000 vp	

- 19) Hallituksen esitys laeiksi tietoyhteiskunnan palvelujen suojasta sekä rikoslain 38 luvun ja eräiden viestintälakien muuttamisesta .. 3868
Hallituksen esitys HE 146/2000 vp
- 20) Hallituksen esitys laiksi oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain muuttamisesta 3869
Hallituksen esitys HE 147/2000 vp
- 21) Hallituksen esitys laiksi kaivoslain muuttamisesta..... 3869
Hallituksen esitys HE 148/2000 vp
- 22) Laki kotitaloustyön väliaikaisesta tukijärjestelmästä annetun lain muuttamisesta 3869
Lakialoite LA 128/2000 vp (Jouko Jääskeläinen /skl ym.)
- 23) Laki opintotukilain muuttamisesta 3869
Lakialoite LA 130/2000 vp (Petri Neittaanmäki /kesk ym.)
- 24) Laki kansaneläkelain 24 ja 42 b §:n ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta 3869
Lakialoite LA 131/2000 vp (Kari Uotila /vas)
- 25) Laki kansaneläkelain 24 ja 42 b §:n ja kansaneläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta 3869
Lakialoite LA 132/2000 vp (Juha Rehula /kesk ym.)

Mietintöjen pöydällepano

- 26) Hallituksen esitys laiksi valtion talousarviosta annetun lain 3 a ja 3 b §:n muuttamisesta 3869
Hallituksen esitys HE 122/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 16/2000 vp
- 27) Hallituksen esitys laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta 3869
Hallituksen esitys HE 123/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 17/2000 vp
- 28) Hallituksen esitys ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta 3869
Hallituksen esitys HE 129/2000 vp
Liikennevaliokunnan mietintö LiVM 7/2000 vp
Toimenpidealoite TPA 158/2000 vp

- 29) Hallituksen esitys ulkomaalaisten osallistumista julkiseen elämään paikallistasolla koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta 3870
Hallituksen esitys HE 64/2000 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 5/2000 vp
- 30) Hallituksen esitys laeiksi Euroopan yhteisön yleisen tutkintojen tunnustamisjärjestelmän voimaannpanosta annetun lain sekä ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta..... 3870
Hallituksen esitys HE 98/2000 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 6/2000 vp
- 31) Hallituksen esitys laiksi osakeyhtiölain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 3870
Hallituksen esitys HE 69/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 18/2000 vp
- 32) Hallituksen esitys laiksi työntekijäin eläkelain muuttamisesta 3870
Hallituksen esitys HE 99/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 19/2000 vp
- 33) Hallituksen esitys laiksi kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain muuttamisesta..... 3870
Hallituksen esitys HE 116/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 20/2000 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Esko Aho /kesk
Hannu Aho /kesk
Janina Andersson /vihr
Pirjo-Riitta Antvuori /kok
Maria Kaisa Aula /kesk
Eva Biaudet /r
Mikko Elo /sd
Jan-Erik Enestam /r
Leena-Kaisa Harkimo /kok
Satu Hassi /vihr

Liisa Hyssälä /kesk
Mikko Immonen /vas
Timo Kalli /kesk
Ilkka Kanerva /kok
Tapio Karjalainen /sd
Marjukka Karttunen-Raiskio /kok
Jyrki Katainen /kok
Marja-Leena Kemppainen /skl
Niilo Keränen /kesk
Katri Komi /kesk
Martti Korhonen /vas
Riitta Korhonen /kok
Esko Kurvinen /kok
Seppo Lahtela /kesk
Reijo Laitinen /sd
Paula Lehtomäki /kesk
Leena Luhtanen /sd
Eero Lämsä /kesk

Pehr Löv /r
 Pertti Mäki-Hakola /kok
 Olli Nepponen /kok
 Sauli Niinistö /kok
 Pekka Nousiainen /kesk
 Maija-Liisa Rask /sd
 Tero Rönni /sd
 Pauli Saapunki /kesk
 Mauri Salo /kesk
 Sari Sarkomaa /kok
 Kimmo Sasi /kok
 Martti Tiuri /kok
 Kari Urpilainen /sd
 Unto Valpas /vas
 Lasse Virén /kok
 Jaana Ylä-Mononen /kesk

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat seuraavat edustajat:

Leena Luhtanen /sd
 Sauli Niinistö /kok

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

10.10. edustajat
 Maria Kaisa Aula /kesk
 Mikko Elo /sd
 Jan-Erik Enestam /r
 Satu Hassi /vihr
 Mikko Immonen /vas
 Martti Korhonen /vas
 Maija Rask /sd
 10. ja 11.10. edustaja
 Martti Tiuri /kok
 10.—13.10. edustajat
 Jyrki Katainen /kok
 Niilo Keränen /kesk
 Esko Kurvinen /kok
 Seppo Lahtela /kesk
 Paula Lehtomäki /kesk
 Raimo Mähönen /sd
 Pertti Mäki-Hakola /kok
 10.—20.10. edustaja
 Kimmo Sasi /kok

Sairauspoissaolot

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavan ilmoituksen poissaolosta täysistunnosta sairauden vuoksi:

10. ja 11.10. edustaja
 Jaana Ylä-Mononen /kesk

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

10.10. edustajat
 Ilkka Kanerva /kok
 Marjukka Karttunen-Raiskio /kok
 Riitta Korhonen /kok
 Pehr Löv /r
 Pekka Nousiainen /kesk
 Tero Rönni /sd
 Kari Urpilainen /sd
 10. ja 11.10. edustajat
 Hannu Aho /kesk
 Pirjo-Riitta Antvuori /kok
 Liisa Hyssälä /kesk
 Pauli Saapunki /kesk
 Mauri Salo /kesk
 Lasse Virén /kok
 10.—13.10. edustaja
 Reijo Laitinen /sd

U-asiat

Puhemies: Ilmoitetaan, että valtioneuvosto on 5 päivänä lokakuuta 2000 päivätyllä kirjelmällään toimittanut eduskunnalle perustuslain 96 §:n 2 momentissa tarkoitetut Euroopan unionin asiat n:ot U 39—44/2000 vp.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitut asiat käsiteltäviksi suureen valiokuntaan, jolle

asioiden n:ot U 39 ja 40 osalta lakivaliokunnan,

asian n:o U 41 osalta perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan,

asian n:o U 42 osalta hallintovaliokunnan sekä

asioiden n:ot U 43 ja 44 osalta valtiovarainvaliokunnan on annettava lausunto.

är klart att årets projekt kräver en betydande uppföljning.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Hallituksen esitys laeiksi kansanterveyslain 14 ja 49 §:n, erikoissairaanhoitolain 59 §:n ja mielenterveyslain 34 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 149/2000 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Puhemiesneuvosto on päättänyt, että keskustelu aloitetaan nopeatahtisella keskustelulla, joka kestää ed. Rehulan puheenvuoroon saakka ja jossa puheenvuorojen pituus on enintään 7 minuuttia.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2) asiasta.

Keskustelu:

¹ **Christina Gestrin /r:** Värderade talman! För år året beslöt riksdagen öka stödet till mentalvården för barn och unga med 70 miljoner mark. För att försäkra sig om att stödet skulle användas där det behövdes mest beslöt man att öronmärka pengarna i stället för att införa dem i statsandelarna.

Eftersom kommunerna inte var beredda på de extra mentalvårdspengarna beslöt det att de skulle betalas ut till kommunerna genom ett ansökningsförfarande. Länsstyrelserna tog emot ansökningar från sjukvårdsdistrikten och social- och hälsovårdsministeriet fördelade pengarna utgående från hur väl projektplanerna överensstämde med de utstakade kriterierna. Ansökningarna var för det mesta omsorgsfullt uppgjorda och projekten utgjorde en god start för att få i gång en omfattande förbättring av mentalvården i hela vårt land.

Anslaget räckte ingalunda till för att rätta till alla de brister som finns inom mentalvården. Det

Arvoisa puhemies! Ruotsalainen eduskuntaryhmä on talousarvioaloitteessaan ehdottanut hallitukselle monivuotisen mielenterveysohjelman laatimista. Ohjelma maksaisi yhteensä 600 miljoonaa markkaa jakautuen viidelle vuodelle. Ensimmäiselle eli ensi vuodelle ehdotamme 120 miljoonan markan varaamista. Ehdotuksemme perustuu sosiaali- ja terveysministeriön mielenterveyspalvelujen kehittämiseksi asettaman työryhmän keväällä antamiin suosituksiin. Raportissaan "Mielekäs elämä" työryhmä suosittelee, että valtio varaisi maamme mielenterveyspalvelujen kehittämiseen 1,5 miljardia markkaa vuosille 2001—2005. Määräraha tarvitaan muun muassa mielenterveyspalvelujen tarjonnan lisäämiseen ja henkilökunnan täydennyskoulutukseen. Työryhmä suosittelee muun muassa resurssien käyttämistä avohoidon ja asumispalvelujen tukemiseen, mielenterveyden akuuttiin hoitoon sekä kuntouttavaan sairaala- ja avohoitoon, lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kehittämiseen sekä ennalta ehkäisevään toimintaan.

Vi kan inte blunda för det faktum att 20 procent av alla barn lider av psykiska problem, som på något sätt påverkar deras vardag, och att 8 procent av dessa barn är i behov av specialpsykiatrisk vård.

Hälften av alla män och en tredjedel av alla kvinnor drabbas av depression innan de fyllt 70 år. Mentalsjukdomar är den vanligaste orsaken till arbetsoförmåga. Vi talar om personliga tragedier, om tragedier i familjer och i hela samhället.

Tätä taustaa vasten lakialoite, jota nyt käsittelemme, on riittämätön. Aikaisemminkin mielenterveyshoitoa on yritetty ohjata suositusten avulla. Tästä huolimatta lapsia hoidetaan kuitenkin lainvastaisesti aikuisten osastoilla, joiden henkilökunnalla ei ole erityistietoa lastenhoidosta. 25 miljoonaa markkaa on hyvin vaatimaton rahasumma tähän tarkoitukseen. On myös kohtuutonta ja epärealistista uskoa kuntien pystyvän korjaamaan kaikki puutteet käytettävissä olevilla keinoilla. Tiedämme, että kunnilla tulee myös olemaan tarvetta korjata muita puutteita sosiaali- ja terveydenhuollossa kuten esimerkiksi vanhus-tenhuollossa ja päihdehuollossa.

Värderade talman! De målsättningar som ingår i propositionen beträffande mentalvården är naturligtvis goda. Visst är det viktigt att väntetiderna förkortas för barn. Utöver detta finns det oändligt mycket mera som borde göras både för barn och unga med mentala problem, men också för andra ålders- och befolkningsgrupper.

Rätten till vård på sitt eget modersmål borde också vara en självklarhet, vilket det i praktiken inte är i dag. Detta har också justitieombudsmanen påtalat i sin verksamhetsberättelse för 1999. Särskilt viktigt är det att få vård på sitt modersmål, när det är fråga om psykiatrisk vård. Inom svenska riksdagsgruppen anser vi att anslaget borde höjas märkbart och öronmärkas för att garantera att det når fram. Detta bör ingå i ett flerårigt program för mentalvården som regeringen med det snaraste bör utarbeta.

2 Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara:

Arvoisa puhemies! Jaan ed. Gestrinin huolen siitä, että lasten ja nuorten mielenterveyshoito ei tässä maassa ole niin hyvässä kunnossa, kuin sen pitäisi olla. Sen takia meillä on asiaa koskeva erillinen lakiesitys. Se, että tässä ei ehdoteta samaa menettelyä, jonka eduskunta teki vastoin hallituksen esitystä viime syksynä, johtuu siitä, että tällainen suora korvamerkintä on tehokas ja järkevä oikeastaan ainoastaan kerran toteutettuna. Sinänsä se toimenpide, joka tehtiin, oli oikein hyvä, mutta suora korvamerkintähän tarkoittaa sitä, että kunnat saavat tietyn rahasumman, viime vuonna 70 miljoonaa markkaa, jos pystyvät osoittamaan, että se raha käytetään lasten ja nuorten mielenterveystyöhön. Tähän tarkoitukseen kunnat käyttävät noin 500 miljoonaa markkaa, joten kunnilla ei ole erityisempiä vaikeuksia tätä 70 miljoonan markan määrärahaa vastaan osoittaa 70 miljoonan markan edestä kuitteja. 430 miljoonaa markkaa jää silloin vielä kuitteja ikään kuin varastoon. Jos se taas tehdään sinänsä raskaana projektien hyväksymisenä, niin kuin viime vuonna tehtiin, sekini toimii kerran, voi toimia jopa kaksi kertaa, mutta se johtaa siihen käytäntöön, että kunnat sen jälkeen eivät toteuta mitään projektia, johon eivät saa valtionavustusta, koska eihän voi ajatella, että saman valtionavustuksen saa seuraavana vuonna. Aivan samalla tavalla kuin investointiavustuksista viime vuosina on tullut jarru eikä kiihoke, investoinneille, tällainen korvamerkitty raha, ellei se ole yhtä suuri kuin on koko kuntasektorin tar-

koitukseen käyttämä rahasumma, on tehoton eikä vastaa sitä tarkoitusta, joka rahalla on.

Tällä kertaa esitetään rahan käyttöä yleisten valtionosuuksien kautta ja vain 25 miljoonaa markkaa. Aluksi voi tuntua, että 25 miljoonaa markkaa on pienempi summa kuin 70 miljoonaa markkaa, mutta valtionosuuskäytäntömme mukaan säännöt ovat sen kaltaiset, että jos valtio antaa markan, kuntien pitäisi panna omaa rahaa kolme markkaa, jolloin itse asiassa noin 100 miljoonaa markkaa on tarkoitus ohjata lasten ja nuorten mielenterveystyöhön. Verrattuna siihen noin puoleen miljardiin markkaan, jonka kunnat siihen nyt käyttävät, panostus ei ole kuitenkaan mikään aivan vähäinen.

Miten sitten taataan se, että yleisistä valtionosuuksista todellakin siirtyy rahaa siihen tarkoitukseen, johon sitä on ohjattu? Tässä tapauksessa on tarkoitus taata se nimenomaan ohjaamalla rahan käyttöä asetuksella. Siitä, että lakiin sisältyy asetuksenantovaltuutus valtioneuvostolle ja sosiaali- ja terveysministeriölle, on tullut melkein elämää suurempi kysymys, koska näin puututaan kunnalliseen itsehallintoon. Tietysti suora määräysvalta kuntien rahankäyttöön, mitä korvamerkintä tarkoittaa, on vielä rajumpaa puuttumista kuntien itsehallintoon.

Joka tapauksessa on katsottu tarpeelliseksi, että kun lasten ja nuorten mielenterveystyö ei normaaleilla keinoilla ole tullut kuntoon, sitä vähän raskaammalla kädellä ohjataan. Tässä säädetään nyt muutaman muun asian ohella myös pismmistä sallituista — ne eivät ole siis ohjeellisia vaan pisimpiä sallittuja — odotusajoista, joita nuorilla potilailla hoitoon pääsyssä on. Tämä ei monenkaan sairaanhoitopiirin osalta merkitse mitään, koska monessa sairaanhoitopiirissä, nämä asiat ovat suurin piirtein kunnossa. Mutta eräissä sairaanhoitopiireissä, yhdessä pienessä ja yhdessä isossa sairaanhoitopiirissä tämä merkitsee erittäin suuria muutoksia. (Ed. Stenius-Kaukonen: Mitkä ne ovat?) — Ne ovat Pohjois-Karjala ja HUS-piiri. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei ole HUS-piiri köyhä!) — Ei ole HUS-piiri välttämättä köyhä, mutta se ei ole tätä hoidon tasoa toteuttanut. Sen takia asetus, joka määrää sen toteuttamisen, on paikallaan, ja asetuksen noudattamista valvovat lääninhallitukset, joiden puoleen varmaan käännetään, mikäli tätä ei toteuteta.

Arvoisa puhemies! On totta, että koko mielenterveystyö ei tällä rahalla tule toimeen, ja seuraavillekin vuosille kyllä tulee tehtävää tällä saralla

riittää. Mielenterveystyön taso ja laatu Suomessa ja siihen käytettävät voimavarat ovat 90-luvulla päässeet luvattoman alas. Mielenterveyspotilaitten osalta ongelma ei ole ainoastaan lääketieteellinen. Psykiatriseen hoitoon pääsy aikuispotilailla on jonkinlaisessa kunnossa, mutta sen sijaan asumispalvelut ja sen kaltaiset sosiaaliset palvelut heidän osaltaan eivät kyllä ole kunnossa.

3 Marjatta Vehkaoja /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni ministeri Soininvaara hykerteli nyt vähän liikaa tyytyväisyyttään ainakin siltä osalta, että hallituksen esitys perustuu siihen, että nyt esitetään vain 25:tä miljoonaa valtionosuutta samaan tarkoitukseen, mihin tänä vuonna on esitetty 70 miljoonaa markkaa lasten ja nuorten mielenterveysprojekteihin. Eli jo pelkästään se seikka, että näiden projektien jatkuminen voitaisiin varmistaa, mielestäni edellyttää aivan varmasti ja ilman muuta sitä, että valtion rahaa on korvamerkittävä tavalla tai toisella tähän tarkoitukseen tälle vuodelle merkitty määrä. Sen sijaan olen tyytyväinen hallituksen esityksen mekanismiin, jota tälle vuodelle esitetään. Uskon siihen, että se voi toimia, mutta silloin ehdoton edellytys tosiaan on asetuksenantovaltuutus. Riittävä raha yhdessä asetuksenantovaltuutuksen kanssa voi viedä perille maaliin.

Ministeri ei puhunut sanallakaan hammashuollosta, mikä varmaan johtuu siitä, (Puhemies koputtaa) että ed. Gestrin ei asiaa käsitellyt, mutta hallituksen esityksen tämä osuus on vielä merkittävämpi kuin mielenterveyspalveluja koskeva osuus.

Puhemies (koputtaa): Vastauspuheenvuorojen mitta on siis 1 minuutti!

4 Anu Vehviläinen /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On hyvä, että ministeri puheenvuorossaan toi esille sen, ettei ole tarkoitus palata laajemmin normituksiin ja ettei korvamerkitty raha sovi yleisesti valtionosuusjärjestelmämme. Silti tässä on minusta aiheesta herännyt kysymyksiä asetuksenantovaltuudenkin osalta. Luotan siihen, ettei puhuta mistään muusta kuin ainoastaan lasten ja nuorten psykiatristen palvelujen asetuksesta, mutta jos siinä ruvetaan määräämään myös siitä, miten nopeasti pitää päästä hoitoon, pelkään silti, ettei asetuksen noudattaminen ole joka paikassa mahdollista. Viit-

taan myös ministerin itse antamaan kirjallisen kysymyksen vastaukseen, jossa todettiin muun muassa, että Lapin sairaanhoitopiirissä ei ole yhtään lastenpsykiatria. Nämä asiat tulisi järjestää myös muuta kautta eikä pelkillä määräyksillä.

5 Virpa Puisto /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Soininvaaran malli on hyvä. Se vaatii vain ylimenovaiheen. Pidän hyvänä myös asetusta, joka, kuten on todettu, ei toimi heti vaan vaatii ylimenovaiheen. Vielä ensi vuodelle ja mahdollisesti seuraavallekin, ei pidempään, tarvitaan 70 miljoonaa STM:n erillismomentille. Sillä on palautettu avohuoltoa, tuki- ja palveluja perheille ja sosiaali- ja terveydenhuollon tasausta. Tämä ruuhka on poistettava. On näivien kuvitella, että kymmenen vuoden lastensuojelun laiminlyönnit voitaisiin kertamäärärahalta korvata.

6 Margareta Pietikäinen /r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Gestrin nosti esille polttavan tärkeän ongelman. Ministeri totesi, että korvamerkittyä rahaa ei ole syytä käyttää kuin ehkä kerran, jos tulkitsin oikein. Olen ehdottomasti eri mieltä. Mielenterveyshoidon ongelmat ovat niin laajoja tässä maassa, että korvamerkittyä rahaa tarvitaan vielä ensi vuonna ja varmaan vielä monta vuotta tästä eteenpäinkin. Viittaan myös lasten mielenterveysongelmien puutteelliseen hoitoon.

7 Christina Gestrin /r (vastauspuheenvuoro): Värderade talman! Minister Soininvaara uttryckte i sitt svar en rädsla för att om man öronmärker anslaget för flera år så har pengarna inte någon effekt. Men jag tror att om man skulle ha dem inom ramen för ett sådant här program, så skulle man också i kommunerna veta att om några år tar de slut, och då skall kommunerna ha byggt upp sådana strukturer att de klarar av mentalvården efter det utan detta extra anslag.

Dessutom så skulle det vara viktigt att förutom att förbättra mentalvården för barn och unga inkludera mentalvården för vuxna, för också där är problemet väldigt stort.

8 Ilkka Taipale /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys on sinänsä hyvä, riittämätön, mutta ei kohdistu lainkaan aikuisväestöön, joka on selkeästi huonommassa asemassa. Siellä vaadittaisiin vain kaksi toimen-

pidettä. Ympäri vuorokautisesti toimivat palveluasunnnot, noin tuhat kappaletta koko maahan, saatettiin 25 miljoonalla Raha-automaattiyhdistyksen avustusten ja lainoituksen avulla kuntoon. Toinen toimenpide on noin viiden vammaislain asetuksen ja säädöksen soveltaminen mielenterveyspotilaisiin. Tämä edellyttää joko ohjeita tai lakien muutoksia nopeasti.

Lisäksi tässä on yksi vika. Tämä ei kohdistu kaikkein pohjimmaisena olevaan nuorisoon, joka ei osaa tulla vastaanotolle saatettunakaan. Se on lastensuojelutoimien ulkopuolella, se kaksikymppinen nuoriso, jonka kuolleisuus on varsin kova. Tämä on hyväksytyille nuorille ja lapsille jälleen tämä homma eikä yksinäisille miehille.

9 Marjatta Stenius-Kaukonen /vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Soininvaara otti viestikapulan haltuunsa huhtikuussa ja on vienyt kapulaa hyvin eteenpäin. Ed. Puisto on kuitenkin varsin vaatimaton, kun unohdetaan eduskunnan roolin lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen puutteiden korjaamisessa. Jollei eduskunta olisi ottanut tälle vuodelle korvamerkittyä määrärahaa, me emme varmasti tätä keskustelua tänään kävisi. Korvamerkitty raha ei ole paras mahdollinen, me olemme yhtä mieltä siitä. Nyt hallitus on lähtenyt kehittämään tätä asiaa hyvin eteenpäin, mutta kuten esille tuli, kysymyksen ei ole rahasta vaan tahdon puutteesta, kun HUS-piiri on se, jossa suurimmat ongelmat ovat. Me todella tarvitsemme normiohjausta.

10 Eero Akaan-Penttilä /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta on erinomaista, että molemmat ministerit ovat kuuntele-massa tätä lähetekeskustelua. Peruspalveluministeri Soininvaaralta olisin kysynyt mielenterveysasetuksen kolmen viikon määräajasta, mistä se oikein tuli, tuliko se ihan ilmasta vai perustuu se joihinkin tutkimuksiin. Se on helppo määrätä, mutta minusta tuntuu aika epätoivoiselta sen toteuttaminen, jos ei samalla turvata joitakin lisäresursseja näille hoitopaikoille. Mitä ne mahdollisesti ovat tämän asetuksen takana?

Toiseksi olisin kysynyt, miten on ennaltaehkäisy näissä asioissa. Perhepoliittiset asiat ja muut ovat erittäin tärkeitä pohjasyitä. Etiologiaa aivan liian vähän tässä yleensäkin muistetaan. Ehkä ei sitä asetustekstiin saa, mutta pyytäisin kommenttia siitä.

11 Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin se, että asetuksessa ei puhuta muista kuin lapsista ja nuorista, johtuu siitä, että käytettävissä on vain 25 miljoonaa markkaa eli neljällä kerrottuna 100 miljoonaa markkaa. Katsoimme aiheelliseksi oikeastaan eduskunnan viimevuotista tahtoa noudattaen panostaa tässä vaiheessa tämän rahasumman, joka on käytettävissä lapsiin ja nuoriin. On aivan selvää, että aikuisten mielenterveystyö tarvitsee myös panostusta ja nimenomaan asumispalvelujen puolella.

Tämä kolme viikkoa, joka on siis lähetteen tutkimisaika, ei hoitoon pääsyn aika, on peräisin neuvotteluista Kuntaliiton kanssa silloin, kun Kuntaliitto vielä tästä asetuksesta positiivisessa hengessä neuvotteli. Esillä on ollut myös kahden viikon määräaika, koska sitäkin on pidetty realistisena. Se, mistä tämä ottaa pahasti kiinni, on kolmen kuukauden hoitoon pääsy, jos hoidon tarve todetaan.

On todettava, että muista laeista seuraa se, että kiireellistä sairaanhoitoa on aina annettava välittömästi. Kiireellisen sairaanhoidon velvoitteen suhteen asetus ei myönnä mitään poikkeusta.

12 Sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho: Arvoisa puhemies! Ed. Ilkka Taipale kiinnitti huomiota pahasti syrjäytyneisiin nuoriin, joiden kohdalla hän näki äsken keskustellut toimenpiteet riittämättömiksi. Eduskunnalle on vielä tulossa käsittelyyn kaksi lakiesitystä. Toinen koskee lakia kuntouttavasta työtoiminnasta ja toinen muutosesityksiä toimeentulotulolakiin. Näillä pyritään nimenomaan siihen, että pitkäaikaistyöttömät, pitkään toimeentulotuen varassa olevat nuoret käytäisiin todella huolella läpi, tarkistettaisiin heidän elämänhallintapuutteensa, mahdolliset päihdehuollon palvelutarpeet ja selvitetäisiin se, millä tavalla heidän elämäntilannettaan voitaisiin kohentaa. Tässä työssä suurena apuna ovat ne jo toteutetut erilaiset työllistämishankkeet tai työvalmiuksia kohentavat projektit, joiden kautta on tullut selkeästi ilmi se, että tämä työ voi alkaa jopa siitä, että käydään hakemassa kotoaan tällainen nuori, joka tarvitsee hyvin vankkaa tukea, rinnalla kulkemista ja erittäin vahvaa työpanosta. Uskoisin, että näiden lakien kautta ainakin luodaan puitteet sille, että myöskin tämä ryhmä pääsee toimenpiteiden piiriin, joista osa varmasti liittyy lasten ja nuorten psykiatrisiin palveluihin.

Sitten toinen asia. Esiteltävänäni on hammas- huolto sairausvakuutuskorvauksen osalta, josta totean vain lyhyesti, että tällä lakiesityksellä saadaan jatkettua sitä kehitystä, jonka oli tarkoitus jatkua jo 90-luvun alussa siten, että Suomessa koko väestö pääsee tuetun hammashuollon piiriin, joko sairausvakuutuksen avulla tuetun tai kunnallisen hammashoidon piiriin. Nyt tämä etuus laajenee sitten kymmenellä ikäluokalla. Toivottavasti saamme ratkaisut aikaan vuoden 2002 osalta suunnitellulla tavalla.

Tässä yhteydessä haluan lausua eduskunnalle ja erityisesti sosiaali- ja terveysvaliokunnalle kiitokset siitä, että tätä asiaa on jaksettu pitää yllä ja sen toteuttamista on edellytetty. Vaikka tämä joudutaan toteuttamaan osittain sillä, että tiettyjä sairausvakuutusjärjestelmän omavastuuosuuksia korotetaan, näitä voidaan pitää varsin kohtuullisina lähinnä siitä syystä, että omavastuuosuuksiin, esimerkiksi laboratorio- ja röntgentutkimusten omavastuuosuuksiin, ei ole tehty kahdeksaan vuoteen korotusta. Tällä lailla päästään pikkuhiljaa siihen tilanteeseen, että yksi aukko suomalaisessa terveydenhuollossa voidaan tukiä, ja pääsemme siinä mielessä tasaveroiksi muiden EU-maiden kanssa. Varmasti hammas- huoltojärjestelmässä olisi paljon parannettavaa, ja on tietysti valitettavaa, että tässä vaiheessa esimerkiksi vanhusten proteettinen hoito ei tämän uudistuksen piiriin mahdu.

Ed. Luhtanen merkitään läsnä olevaksi.

¹³ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas:** Arvoisa puhemies! Nämä kaksi hallituksen esitystä kansanterveyslain ja sairausvakuutuslain muuttamisesta, jotka pitävät sisällään hammashuollon laajentamisen, ovat erittäin tärkeitä. Ne pitävät sisällään esitykset, jotka hallitusohjelmassa on sovitettu, eli näillä toteutetaan hallitusohjelmaa.

Tietysti voi aina toivoa, että olisimme päässeet suuremmin askelin eteenpäin. Mutta kun ensi vuoden huhtikuun alusta vuonna 46 ja sen jälkeen syntyneet pääsevät hammashuollon piiriin joko terveyskeskuksissa tai saavat sairausvakuutuksen kautta korvauksen ja terveyskeskuksessa tämä hammashuolto on tarjottava ensi vuoden loppuun mennessä, tätä voi pitää merkittävä-

nä ja tärkeänä askeleena siinä, että lopultakin suun terveys ymmärretään osana ihmisen kokonaisterveydenhoitoa, se on olennainen osa terveyttä.

Mitä tulee siihen, että ensin otettiin vuoden 46 jälkeen syntyneet eikä vaikka ennen vuotta 46 syntyneitä eli vanhempia ikäluokkia, kun sosiaali- ja terveysvaliokunnassa tätä keskustelua on käyty kymmenen viime vuoden ajan ja sitä ennenkin jatkuvasti, niin aikaisemmin oli varsin vankka näkemys siitä, että ensin olisi pitänyt ottaa vanhemmat ikäluokat. Kun nyt on kysymys kuitenkin siitä, että hallitus sitoutuu esityksensä ottamaan loput ikäluokat järjestelmällisen hammashuollon piiriin vuoden 2002 lokakuun alusta, ehkä nyt ei kannata — tai ainakin näin vasemmistoliiton ryhmässä olemme arvioineet — enää tästä kisata, kummat ensin. Tärkeää on, että kaikki ikäluokat ja väestöryhmät saadaan järjestelmällisen hammashuollon piiriin.

Tietysti siitä voimme varmasti valiokunnassa keskustella, voitaisiinko seuraavan vaiheen toteuttamista aikaistaa vuoden 2002 lokakuusta esimerkiksi huhtikuun alkuun, kun nyt tämä ensi vuonnakin toteutuu huhtikuun alusta, tai jos meistä on kiinni, olemme varmasti valmiit, että se aloitettaisiin heti vuoden 2002 alusta. Ei sen puoleen, me olemme valmiit siihen, että tämäkin laajennus, mikä nyt toteutetaan, aloitettaisiin ensi vuoden alusta.

Mutta selkeänä kauneusvirheenä sairausvakuutuksen hammashuollon laajentamisesityksessä on pidettävä sitä, että sairausvakuutuksen matkakustannusten omavastuuta esitetään nyt korotettavaksi edestakaisesta matkasta 90 markasta 110 markkaan. Se on kohtuuton esitys. Matkahan tehdään kotoa hoitopaikkaan ja takaisin, ei sinne yleensä jäädä, ja vaikka jäätäisiin joksikin aikaa, sieltä hoitopaikasta tullaan takaisin. Tämä 20 markan korotus on pienituloisille ihmisille suuri raha, vaikka siinä on katto, ja sekin nousee 900:sta 1 000 markkaan. Kun näitä kattoja on monta ja kaikki ovat erisuuruisia, niin niistä yhteensä muodostuu aivan liian suuri taakka pienituloisille, pitkäaikaissairaille, eläkeläisille, työtömille ja lapsiperheille.

Elikä rahat on etsittävä muualta kuin näiden vaikeimmassa asemassa olevien kukkarosta. Omavastuun korottamisesta tulee luopua ja tarvittava määräraha, 24 miljoonaa markkaa, on etsittävä muualta. On kaikki mahdollisuudet löytää ne muualta. Hallituksen esityksen arviot esi-

merkiksi verotulojen tuotosta heittävät vuorenvarmasti enemmän kuin 24 miljoonaa, ja jos se ei siihen piikkiin mahdu, niin sitten voidaan kyllä löytää, kenen veroja ei tarvitse alentaa niin paljon, että saataisiin tämä asia hoidetuksi.

Vaatus hammasuollon toteuttamisesta kustannusneutraalisti on huonosti harkittu hallitusohjelman kohta, minkä tunnustaminen ei ole hallitukselle mikään häpeä. Hyvin hoidettu suu tuo säästöjä muissa terveydenhuoltomenoissa, ja sitähan on kyllä osittain tässä otettu huomioon kiitos sosiaalipoliittisen ministeriryhmän ministeri Perhon johdolla käymän sitkeän kädenväännon budjettiriihessä, mutta ikävä kyllä ei riittävästi otettu huomioon, vaan sitten tuli tämä matkakustannusten omavastuu. Hyvin hoidettu suu tuo säästöjä esimerkiksi sydänsairauksien, diabeteksen ja reuman hoitokuluissa, eikä ole mahdollista eikä tarpeellistakaan osoittaa yksittäisinä säästöinä, kuinka monta miljoonaa mistäkin tulee, mutta vuorenvarmasti tulee.

Eduskunta edellytti viime syksynä, että järjestelmälliseen hammasuollon uudistukseen varataan riittävät voimavarat ja uudistuksen kustannusneutraaliutta tarkastellaan laajempaan kuin vain sairausvakuutusjärjestelmän sisäisen painotuksen muutoksena. Hammashoidon laajennus tulee toteuttaa eduskunnan tahdon mukaisesti.

Arvoisa puhemies! Haluaisin vielä tätä mielenterveyspalveluja koskevaa keskustelua jatkaa ja ensimmäisenä todeta juuri tästä kolmesta viikosta, mistä se on tempaistu. Sehän on tempaistu Kuntaliiton taskusta, ja hehän loppujen lopuksi vastustivat kuitenkin minkäänlaisen normin antamista. Sen takia ihmettelen, että hallitus ei sitten päätenyt siihen kahteen viikkoon, mikä on Terveydenhuolto 2000 -projektin tavoitteissa, joita on käsitelty näissä alueellisissa terveydenhuoltoryhmissä, joita on siis miljoonapiireittäin eli viisi alueellista työryhmää koko maassa. Itselläni on erittäin suuri ilo ollut olla mukana — mikähen sen nimi nyt olikaan — Sisä-Suomen ja Pohjanmaan ryhmässä, siis TAYSin miljoonapiirin ryhmässä. Sairaanhoidopiireittäin näitä tavoitteita on lähdetty viemään eteenpäin, ja siellähän on kahden viikon aika, jona pitää arvioida hoidon tarve. Tämä toteutuu hyvin suurelta osin, ja en näe mitään syytä, että tässä poiketaan siitä, mikä on yleisesti hyväksyttyä ja mitä viedään jo maassa eteenpäin.

Normiohjaus on tärkeä asia. Se on tullut esille jo tässä alkukeskustelussa. Ei kysymys ole rahan

puutteesta, kysymys on tahdon puutteesta. Silloin tarvitaan normeja, ja nimenomaan lain tasolla on säädettävä riittävän selkeästi, mitkä ovat kuntien velvoitteet. Silloin kun on kysymys rahanpuutteesta, mitä sitäkin on, niin silloin on myöskin valtion huolehdittava, että kunnat ja sairaanhoidopiirit pystyvät huolehtimaan näistä.

Arvoisa puhemies! Muutamalla sekunnilla ylitän. Me saimme tämän keskustelun ensimmäiseksi päiväjärjestykseen ja toivoimme, että täällä on edustajia paikalla; ilahduttavasti on enemmän. Mutta että tiedotusvälineet — viimeinenkin tiedotusväline — häipyivät salista, kun ed. Stenius-Kaukonen aloitti puheensa toisena keskustelun puheenvuorona! Toivoisin poliittisten toimitusten esimiehille menevän terveiset, että sosiaali- ja terveyspolitiikka ei ole nappikauppaa. Tämä on merkittävä osa talouspolitiikkaa.

14 Merikukka Forsius /vihr: Arvoisa rouva puhemies! Kannatan hammasuollon laajentamista, mutta kritisoin tässä yhteydessä uudistuksen rahoittamistapaa ministeri Perhon äskeisestä puolustuspuheenvuorosta huolimatta. Ajatuksena kustannusneutraalius on hyvä, etenkin jos valtio olisi taloudellisessa ahdingossa. Kuitenkin valtiontalous on kohentunut. Laman aikana heikentyneet palvelut olisi saatava pian vastaamaan kansalaisten tarpeita ja peruspalvelujen tason kohentamistalkoisiin pitäisi valtionkin osallistua nykyistä suuremmalla taloudellisella panostuksella ainakin väliaikaisesti.

Ei ole hyvinvointiyhteiskunnan edun mukaisista, että tarpeelliseksi katsotut sosiaaliset uudistukset rahoitetaan leikkaamalla toisia yhtä tarpeellisia etuuksia. Muistutankin tässä yhteydessä, että esimerkiksi esiopetuksen kustannukset rahoitettiin tätä samaa periaatetta noudattaen eli esiopetuksen rahoitus tuli suurilta osin ammatillisen lisäkoulutuksen kukkarosta. Miksi emme reilusti osoita sosiaaliin uudistuksiin tarvittavaa määrärahaa, jos olemme yhtä mieltä sen tarpeellisuudesta?

Hammasuollon laajennuksen kustannukset on suunniteltu katettavaksi sairausvakuutusmaksun sisältä muun muassa matkakustannusten ja lääkärin määräämän tutkimuksen ja hoidon omavastuuosuuksia korottamalla. Tämä keino vaikuttaa arveluttavalta, mikäli tavoitellaan koko väestön suun terveyden parantumista ja terveys-tarpeen mukaisia suun terveydenhuollon palveluita. On selvää, että omavastuuosuuden nosto

karsii esimerkiksi vähävaraisten hammashuoltokäyntejä ja osa väestöstä jää edelleenkin säännöllisen hammashoidon ulkopuolelle.

Olen myös huolissani siitä, kuinka kunnat selviytyvät hammashuollon uusista velvoitteista. Kunnat eivät tähänkään asti ole pystyneet järjestämään hyvin kaikkia hammashuollon lakisääteisiä tehtäviä. Kuinka sitten tämä mittava laajennus olisi mahdollista, kun valtionosuudet eivät suhteessa nouse yhtään? Kuntia syytetään usein tuhailusta, mutta on muistettava, että myös valtio on vaikuttanut peruspalvelujen tilanteeseen. Valtionosuusjärjestelmää on kiristetty ja kuntien harteille on pistetty uusia suuria tehtäviä, kuten äsken mainitsemani esiopetuksen järjestäminen. Tämäkin hammashuollon laajennus käy tuntuvasti kuntien kukkarolla, samoin kuin suunnitteilla oleva kuntouttavan työtoiminnan lainsäädäntö.

Arvoisa rouva puhemies! Olen pettynyt siihen, että hallitus jätti hyvän uudistuksen ikään kuin puolitiehen. Toivon, että valiokuntakäsittelyssä rahoitustapaa pohditaan tarkasti ja etsitään vaihtoehtoisia keinoja rahoittaa uudistus, sillä on vaara, että suun terveydenhoidon edistäminen ei onnistu hallituksen tavoittelemalla tavalla.

¹⁵ **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin kysymys siitä, selviävätkö kunnat siitä velvoitteesta. Tässä paitsi yksityisvastaanotolla annetun hammashoidon korvattavuus sairausvakuutuksessa kasvaa, hammashoito myös laajenee kuntien terveyskeskuksissa. Ed. Forsiuksen esiin nostamien vähävaraisten, jotka eivät ehkä selviä omakustannusmaksuista, on tietysti huomattavasti helpompi selvittää terveyskeskusmaksuista.

Selviävätkö kunnat näistä vai eivät? Tällä kertaa voi sanoa, että tämä ei kovin köyhää kirpaise, koska ne kunnat, jotka eivät ole panneet hammashoitoaan kuntoon, ovat lähinnä Etelä-Suomen suuret kaupungit, kuten Helsinki ja Espoo (Ed. Stenius-Kaukonen: Tampere myös!) — ja Tampere tietysti myös — jotka ovat systemaattisesti varsin vauraita kuntia sen takia, että ne ovat tietysti kuntia, joissa on yksityislääkäreitten vastaanottoja. Köyhissä ja syrjäisissä kunnissa niitä ei ole. Sen takia köyhät, syrjäiset kunnat ovat joutuneet tämän järjestämään. Nyt sekä Helsingin, Tampereen että myös harvinaiset Espoon köyhät pääsevät kunnallisen hammashoidon pii-

riin siitä huolimatta, että nämä kunnat eivät ole olleet tästä erityisen innoissaan.

Puhemies (koputtaa): Ministeri Soininvaara, tiheämmin ja nopeasti!

¹⁶ **Juha Rehula /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Vuodelta 1991 on siis voimassa laki, jonka alkuperäisenä tarkoituksena oli ulottaa järjestelmällisen hammashuollon korvaaminen koskemaan koko aikuisväestöä jo heinäkuun alusta 1992. Tunnetuista syistä täytäntöönpanoa on lykätty. Lakia ei ole saatettu voimaan. Tänä voi siis osin olla jopa tyytyväinen, että hallitus esittää sairausvakuutuslain mukaisen hammashuollon korvausten laajentamista niin, että vaiheittain huhtikuun alusta 2001 hammashuollon korvaavuus laajenee 1946—1955 syntyneisiin. Kiitokset on kuitenkin pakko jättää melko kalpeiksi, vaikkakin positiivista on siis se, että on päästy sanoista tekoihin. Myös jatkoaikataulu on kirjoitettu näkyviin, mikä on mielihyvällä merkille pantava.

Käsittelyssämme olevan esityksen suurin heikkous on, aivan niin kuin ed. Forsius äsken totesi, se tapa, jolla uudistus kustannetaan. Olen taas kerran lukenut hallitusohjelmaa, jossa todetaan: "Toteutetaan vaiheittain koko väestön oikeus saada yhteisistä varoista tuettua hammashuoltoa. Tämä toteutetaan kustannusneutraalisti." Kaivaessani vanhoja papereitani muistan, kuinka viime vuoden lokakuussa, lähes tarkalleen vuosi sitten, 20. päivä, tässä salissa käytiin kova väantö siitä, mitä sosiaali- ja terveysvaliokunnan tarkoittama, hieman laajemmin tulkittu kustannusneutraalius oikein tarkoittaa. (Ed. Stenius-Kaukonen: Se ei tarkoittanut sitä, mitä hallitus esittää!)

Tässä ollaan tilanteessa — juuri niin kuin ed. Stenius-Kaukonen totesi — jossa hallituksella, varsinkin valtiovarainministeriöllä, on eriävä näkemys siitä, mitä kustannusneutraalius tarkoittaa. Nythän me tiedämme, että hallituksen mielestä se on sitä, että hammashuollon laajennuksen rahoittavat lääkäriissä kävijät omavastuunsa korotuksen kautta: hammashuollossa, jos missä, niin tärkeän ennalta ehkäisevän hoidon omavastuun sekä matkakustannusten korvauksen omavastuun nostolla. Näin 63 syntyneenä voi todeta, että suuret ikäluokat osaavat näemmä hoitaa asiansa kustannusneutraalisti tällä tavoin kuntoon rahoittaen omat menonsa muilla sairailta. Tätä on

siis hallituksen kustannusneutraalius, ja taas keran muun muassa sosiaali- ja terveysvaliokunnan yksimielisillä mietinnöillä ja lausunnoilla on pyyhitty pöytää.

Äsken ministeri Perho totesi, että omavastuita voidaan nostaa sen vuoksi, kun näitä ei ole mooneen vuoteen nostettu. Missä ovat tällaisten omavastuitten nostojen sosiaalipoliittiset perusteet? Sitä kai vähintäänkin on oikeutettua kysyä. Ne ovat hukassa.

Hallituksen esityksen mukainen hammashuollon korvausten laajentamisen porrastus on käytännön ongelma, johon ainakaan minä en muuttamalla lukukerralla ratkaisua löytänyt. Esityksen mukaan uusien ikäluokkien mukaantulo korvausten piiriin tapahtuu 1.4. Tästä seuraa ja on jo seurannut se, että välttämättömäkin hoitoa on siirretty. Totean tässä välissä: Tämä on toki pieni ongelma. Tässä on kysymys isommasta uudistuksesta ja hankkeesta. Mutta joutuu kysymään, onko sittenkään tarkoituksenmukaista ehdoin tahdoin ruuhkauttaa vastaanotot, toisekseen luoda ihmisille mielikuvia paremmasta, auvoisemmasta tulevaisuudesta, jos niin ei kuitenkaan ole käymässä. Aikatauluttamista olisi mielestäni rohjettava edelleen eduskuntakäsittelyn aikana arvioida niin, ettemme ainakaan aiheuttaisi enempää vahinkoa kuin on tarpeen. Tämä koskee niin julkisen sektorin kuin yksityisen puolelkin hammashoitoa.

Arvoisa rouva puhemies! Kunnille tulee kiistatta uusi lisävelvoite. Tämä ei toki koske koko kuntakenttää, niin kuin ministeri Soininvaarakin äsken totesi, sillä onhan maassa jo tänään lukuisa joukko kuntia, jotka pystyvät tarjoamaan hammashuollon jokaiselle asukkaalleen. Kyse on kuitenkin entistä sitovammasta ohjauksesta. Tästä on maininta muun muassa hallituksen esityksen perusteluteksteissä. Tuntuu jotenkin lähinnä saivartelulta se sanailu, jossa todetaan, ettei kunnan järjestämisvelvollisuuden laajennus merkitse sitä, että syntyi erityinen subjektiivinen oikeus päästä kunnalliseen hammashuoltoon, vaan kyse on samoista periaatteista kuin terveyskeskusten järjestämisessä hoidossa.

Tässä todellisuudessa mielikuva tulee ajamaan ohi lakitekstin. Tulemme vielä näkemään tilanteita, joissa voimakkain sanankääntein perätään oikeutta päästä julkisten palvelujen pariin. On mielenkiintoista kuulla ennemmin tai myöhemmin vastaus myös siihen, miten aiotaan taata riittävä henkilöstömäärä lain kirjaimen ja hen-

gen toteuttamiseksi. Vastaukseksi ei tällöin riitä, että kunta vain järjestää, ostettakoon palvelut tarvittaessa yksityiseltä sektorilta.

Arvoisa puhemies! Lopuksi muutama sana lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kehittämisestä. Tässä on hyvä hanke, joka tosin ainakin minun mielestäni on osin vastoin esimerkiksi viime viikolla väläkysymyskeskustelussa ministerin mainitsemaa periaatetta siitä, että jos kunnille lisävelvoitteita aiotaan säätää, myös resurssit tulevat perässä. Tämä on asia, jonka myös keskustan eduskuntaryhmä hyväksyy korvamerkittäväksi siinä mielessä, että kyse on tietystä erityisryhmästä, jonka kohdalla esitetyn kaltaiset toimet ovat näemmä välttämättömiä, jotta yhteiskunta voi pysyä kasassa ja me voimme turvallisesti mielin katsoa edes näiltä osin tulevaisuuteen. Koko ajan pitäisi kuitenkin muistaa, että jos todella asiat aiotaan ratkaista, ongelma ei ole lainsäädännössä, ongelma on rahassa ja sen puutteessa.

¹⁷ **Sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kalpeat kiitokset kalpeista kiitoksista ed. Rehulalle. Harvemmin tällaisiakaan kuulee.

Mitä tulee uudistuksen rahoittamiseen, niin hyvissä ajoin pyydettiin Kansaneläkelaitosta etsimään erilaisia vaihtoehtoja, kun oli budjettineuvotteluissa käynyt selväksi se, että meille ei ensin luvattu yhtään penniä lisärahoitusta tähän uudistukseen, mutta sitten kuitenkin valtiovarainministeriö ja -ministeri sulivat siten, että saimme, niin kuin budjettipäällikkö sanoi, ministeri Soininvaaran kanssa yhdessä 20 miljoonan stipendin tämän asian toteuttamiseksi.

Mielestäni ennalta ehkäisevän hoidon korvausprosentin laskeminen 60 prosenttiin ei ole kovin merkittävä. Kysyin sitä käytännön työtä tekeviltä hammaslääkäreiltä. (Puhemies koputtaa) Muiden kohdalta totean, että jos valiokunta löytää parempia säästökohteita, niin hyvä näin.

¹⁸ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rehulan puheenvuoron johdosta haluan todeta, että uudistus lähtee vuodesta 46. Tästä jäävät väliin vielä sodanjälkeiset suuret ikäluokat. Toteaisin tässä yhteydessä, että on ihan hyvä, että tämä voidaan toteuttaa vuodesta 46, se on hyvä parannus. Toivon ministereille ja myös valiokunnalle menestystä tämän asian hoitamisessa.

¹⁹ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rehulalle, kun hän vaati lisää rahaa, viitataan siihen, mitä ministeri Soininvaara jo totesi, että ne kunnat, jotka eivät ole hammashuoltoa hoitaneet nykyisen lain ja asetuksen mukaisesti, eivät ole Suomen köyhimpiä kuntia. Niissä asuu 1,7 miljoonaa suomalaista ja kyllä ne löytyvät suurista kaupungeista aika tarkkaan, eli rahan puutteesta ei ole kysymys. Taas niille pienille, syrjäisille kunnille, jotka ovat hoitaneet asian ja joissa myös asuu noin 1,7 miljoonaa kansalaista, tämä on pelkkää lisärahoitusta jälkikäteenä kalpeana kiitoksena siitä, että ne ovat hoitaneet asian hyvin. Ne saavat nyt jälkikäteen tähän rahaa. Sitä kolmasosaa, joka on asian hoitanut asetuksen mukaisesti, tämä auttaa huolehtimaan asiasta eteenpäin.

²⁰ **Juha Korkeaoja /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rehula kiinnitti huomiota myös mielenterveyspalveluihin. Siitä haluaisin todeta, että niissä kyllä kysymys on paitsi rahasta ennen kaikkea siitä, että asioita voidaan kehittää ja suunnitella pitkällä tähtäyksellä. Oli hyvä, että eduskunta viime vuonna kiinnitti asiaan huomiota, mutta ongelma on ollut se, että ei ole riittävää määrää koulutettua henkilökuntaa toteuttamaan näitä asioita. On tapahtunut niin, että henkilöitä on siirretty tehtävästä toiseen, ja tavallaan kokonaisuuden kannalta olisi tarpeellista päästä siihen, että meillä on pitkän tähtäyksen ohjelma ja sitä varten voidaan palkata ja kouluttaa henkilökuntaa, niin että päästään tasossa ylöspäin eikä tapahdu niin, että tehdään tällaisia projekteja.

²¹ **Ulla Juurola /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rehulalle vielä: Tietysti on hyvä, jos voimme uudistukset rahoittaa muutoin kuin kustannusneutraalisti. Siitä tietysti kaikki olemme samaa mieltä. Toisaalta meidän on pakko myös katsoa aika monta vuotta eteenpäin ja tuleviin, ehkä vähän huonompiin valtiontalouden vuosiin. Kun uudistuksia tehdään, minusta täytyy ainakin miettiä se, että ne tehdään pysyviksi ja pystytään uudistukset myös rahoittamaan.

Varsinaisesti syy, miksi pyysin puheenvuoron oli, jos oikein ymmärsin sen kohdan hänen puheestaan, se ed. Rehulan toteamus, että kyllä suuret ikäluokat näyttävät osaavan tehdä palvelut it-

sellensä sillä tavalla, että muun ikäryhmän palveluista otetaan vastaavasti pois. Minusta tällainen kommentti on asiaton, koska on kysymyksessä vuonna 63 syntynyt edustaja, (Puhemies koputtaa) joka lapsesta saakka on ollut näiden palveluiden piirissä, ja osa näistä pahoista suurista ikäluokista ei pääse vielääkään palveluista osalliseksi.

²² **Juha Rehula /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Vakavaan asiaan hieman vapaammin muotoiltu kommentti: Ne kunnat, jotka eivät hammashuoltoaan ole hoitaneet, eivät ainakaan keskustalaisia ole.

Ministeri Perho ei äsken ehtinyt vastata kysymykseen maksupolitiikasta. Vuosi sitten, kun puhuttiin terveydenhuollon maksukatosta, jolla verukkeella maksuja myös korotettiin, muistan kysyneeni aivan samaa asiaa korokkeelta ääneen, missä ovat maksujen korotusten sosiaalipoliittiset perusteet. Ei niitä ole nytkään. Ei kai sellainen tie voi pitkälle jatkua, että maksuja korotetaan pelkästään sen vuoksi, ettei sitä ole pitkään aikaan tehty.

²³ **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tästä kustannusneutraalisuudesta: Sitä on yritetty ainoastaan valtion budjetissa. Tässä annetaan kunnille 10 miljoonaa markkaa hammashoidon järjestämiseen tänä vuonna, mutta laki tuottaa lisää kustannuksia myös seuraavana vuonna ja sitä ei tässä ole rahoitettu. Mutta tämä 10 miljoonaa markkaa edellyttää, että kunnat itse käyttävät 30 miljoonaa markkaa. Se tarkoittaa, että jostakin muusta kunnan hyvästä siirtyy 30 miljoonaa markkaa tähän. Jostakin muusta rahankäytöstä sekin on pois, jos valtion rahaa käytetään.

Joka tapauksessa kunnallisen hammashoidon osalta tämä ei ole kustannusneutraali. Kuten sanottu, se aiheuttaa nyt kustannuksia varsin varakaille kunnille. Henkilökuntaa varmasti Pääkaupunkiseudulla julkisiin palveluihin riittää, koska täällä on puolityöllistettyjä hammaslääkäreitä aika paljon yksityissektorilla. Varmasti joku heistä tänne siirtyy.

Subjekttiivinen oikeus tämä ei ole siinä mielessä, että voisi lähettää laskun kunnalle, (Puhemies koputtaa) jos on joutunut menemään yksityislääkärille. Mutta se velvoittaa kuntaa siinä mielessä kuten kaikki muukin kansanterveystyö, (Puhemies koputtaa) että jos se on aivan hunningolla,

tulee lääninhallitus ja esittää erilaisia ikäviä kommentteja.

Keskustelun nopeatahtinen osuus päättyy.

²⁴ **Rauha-Maria Mertjärvi /vihr:** Arvoisa rouva puhemies! Näin mielenterveyspäivänä nimenomaan halusin puhua tästä mielenterveyshommasta, mutta en malta olla kommentoimatta tätä iänikuista kiistaa eri kustannusten yhteydestä, onko kunnilla rahaa asioiden hoitamiseen vai ei. Luulen, että harvassa ovat ne kunnat, jotka tieteen tahtoon jättävät perusasiat hoitamatta. On myös niin sanottuja hyvin toimivia ja varakkaita kuntia, jotka eivät pysty esimerkiksi hammashoitoa hoitamaan johtuen siitä, että asukasrakenne on sellainen, että kaikki hoitorahat menevät lasten hampaitten hoitamiseen eikä muille ole riittänyt. Toivoisi, että kiista siitä, että kunnat vain laistavat, ei näitä keskusteluja niin paljon leimaisi.

Joka tapauksessa tässä laissa pyritään varmistamaan se, etteivät lapset ja nuoret joudu odottamaan mielenterveyspalveluja ja hoitoon pääsemistä kohtuuttoman kauan. Se on erinomaisen hyvä asia. Meillähän jonot ovat olleet aivan luovuttoman pitkiä. Nimenomaan lasten ja nuorten kohdalla jonottaminen näihin palveluihin on kohtalokasta. Lasten ja nuorten mielenterveyteen satsaaminen on näin ollen aina rahan säästötä pitemmän päälle.

Ministeri Soininvaara sanoi, että nyt raskaalla kädellä ohjataan varoja tähän asiaan. Näin pitää tehdä. Mutta samalla kun näin tehdään, täytyy ottaa huomioon varsin rankat tosiasiat. Tuon joitakin lukuja tähän. Keskustelin pitkään Juhani Solantausten kanssa, joka on maassamme johtavia psykiatreja ja Peijaksen johtava lääkäri. Hän kertoi, että on tutkittu Vantaalla tällä hetkellä kaikkien koulujen yläasteikäiset oppilaat ja todettu, että 35 prosentilla tutkituista on jonkinlaisia ongelmia. 15 prosenttia kuuluu, niin kuin Juhani Solantaus sanoi, huolen harmaaseen vyöhykkeeseen eli heillä on astetta vakavampia pulmia. 10 prosentilla on vakavia ongelmia. Hoidon tarpeessa on 6,5 prosenttia. Tämän tutkimuksen Solantaus on tehnyt juuri tästä hetkestä.

Nyt kun katsotaan, mikä mahdollisuus antaa hoitoa on tällä hetkellä, niin perheneuvoloiden asiakkaina on 1,7 prosenttia, aikuispsykiatrisessa avohoidossa 1,3 prosenttia ja sairaalahoidossa 0,4 prosenttia eli yhteensä hoitoa voidaan antaa

3,4 prosentille. Nämä tällä hetkellä sitovat kaikki käytettävissä olevat voimavarat.

Nyt jos me ajattelemme, että hoidon tarpeessa Vantaalla tällä hetkellä näistä nuorista on 6,5 prosenttia ja heidät pitäisi tämän lain ja tämän esityksen mukaisesti ohjata hoitoon, sehän on täysin mahdotonta. Ei ole hoitopaikkoja, ei ole henkilökuntaa, ei kerta kaikkiaan ole mahdollista tätä hommaa hoitaa tällä hetkellä näin, joten kunnille tämä ehdotettu velvoite, jota tässä laissa kauniisti kaavaillaan, on tällä hetkellä mahdoton. Se on ylimitoitettu. Solantaus, joka näihin asioihin on hyvin perehtynyt, sanoo, että nyt mainituin ehdoin laki voidaan toteuttaa kymmenen vuoden viiveellä.

Nämä terveiset minä halusin tuoda, koska tämä asia on minulle hyvin tärkeä. Toivomme tietysti kaikki, että tämä menee hyvin eteenpäin. Mutta niin kuin ed. Virpa Puisto sanoi, ehdottomasti tarvitaan jokin määräaika, joka siellä valiokunnassa toivottavasti määritellään, ettei nyt säädettä lakia, joka asettaa meidät kaikki ihan mahdottomaan tilanteeseen ja osoittaa tavallaan, että me lainsäätäjinä emme tiedä, mikä todellisuus tällä hetkellä on. (Ed. Puisto: Juuri näin!)

Rahoituksesta olen samaa mieltä kuin ed. Margareta Pietikäinen, että korvamerkittyä rahaa on annettava niin kauan aikaa kuin sitä tarvitaan. Tällä hetkellä akuuttina toimenpiteenä olisi oltava se, että yritetään satsata ennalta ehkäisevään työhön, niin ettei sitä 6,5 prosentin ryhmää edes syntyisi, eli koulupsykologeihin, koulukuraattoreihin, näihin lapsiin, siihen koulun arkeen elämään, jossa he elävät, ja perheneuvontatyöhön. Samoin kriisi- ja akuuttiaikoja olisi nopeasti lisättävä, koska koko ajan tulee kriisitapauksia ja niihin on kuitenkin heti voitava puuttua.

²⁵ **Tarja Kautto /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mertjärvi kiinnitti yksittäiseen kuntaan, Vantaaseen, aivan oikeutetusti huomiota. Se täytyy tietysti sanoa Vantaan hyväksi, että meillä on aika pitkälle selvitetty tätä tilannetta. Niissä ratkaisuihin, mitkä koskivat lasten- ja nuortenpsykiatriaa tämän vuoden osalta, HUSin eli sairaanhoitopiirin osalta tehtiin ratkaisuja, jotka painottuivat voimakkaasti nimenomaan meidän osaltamme tämän asian hoitamiseen.

Toivon, että valiokunta käsitellessään tätä asiaa kiinnittää vakavasti huomiota myös todella tarvittavan henkilökunnan saatavuuteen. Ei löydy koulutettua henkilökuntaa riittävässä määrin,

vaikka meillä on esimerkiksi tehty niitä ratkaisuja, että koulutusvirkoja lisättiin tämän vuoden aikana.

²⁶ **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys n:o 149 jakautuu kahteen osaan, niin kuin jo aikaisemmin todettiin, ja hammashuoltoon liittyy myöskin hallituksen esitys n:o 155.

Täällä on aika paljon ehditty puhua mielenterveyspalveluista. Kaikkein suurinta huolta itse kannan siitä, että nämä lasten ja nuorten alkanee projektit saadaan myös ensi vuonna jatkumaan. Mitä valiokunnalle on selostettu näistä projekteista, niistä hyvin monet ovat juuri ennalta ehkäiseviin toimiin ponnistelevia, eivät pelkäästään korjaavia jo pelkäästään siitä syystä, että pohjoisempana Suomessa ei ole esimerkiksi lastenpsykiatreja. (Ed. Kautto: Ei ole riittävästi etelässäkään!) Näin minäkin haluaisin painottaa sitä, että kun puhutaan lasten ja nuorten mielenterveystyöstä ja mielenterveyspalveluista, painopisteen pitää siirtyä vähitellen ennalta ehkäisevään puoleen yhä enemmän. Nyt meidän päällämme on se korjaavien toimenpiteitten tarve, joka on lykkääntynyt monilta vuosilta kestäättömällä tavalla, ja se pitää hoitaa. Haluan vielä toistaa sen, että valtion on satsattava ensi vuodelle vähintään yhtä paljon tähän asiaan rahaa kuin tänä vuonna.

Oikeastaan tässä yhdistelmässä, jonka hallitus esittää mielenterveyspuolelle, eli asetuksenantovaltuutuksessa on kysymys enimmäisajoista, mikä oikeastaan tarkoittaa vähän samaa kuin hoitotakuu, näin voidaan ajatella. Minusta on oikein, että nyt on valittu juuri lapset ja nuoret, koska juuri heidän kohdallaan voidaan suurempia haavereita välttää, kun päästään puuttumaan ajoissa asioihin. Mutta hoitotakuu näissä tapauksissa ei tarkoita muuta kuin että hoidetaan vain silloin, kun tarvetta ilmenee; siis pitää olla samalla aikaa voimassa toinenkin vaatimus eli hoidetaan vain niitä, jotka ovat hoidon tarpeessa, totta kai, eikä ketään muuta. Siinä mielessä en usko, että hoitotakuu muodostuu kohtalokkaaksi.

Siellä, missä ei kunnallisissa toimissa ole psykiatrian henkilökuntaa riittävästi, tämä tulee tarkoittamaan sitä, että palvelut täytyy hakea yksityiseltä sektorilta. Mielikuvitusta varmaan tarvitaan siinä, minkälaisella tiimillä lapsia ja nuoria autetaan.

Arvoisa puhemies! Sitten hammashuollon uudistukseen. Täällähän todettiin jo, että sosiaali- ja

terveysvaliokunta on oikeastaan se elin tässä talossa, joka on pitänyt hengissä koko tämän hankkeen aina vuodesta 92 lähtien siinä mielessä, että tämä pohjalla ollut hallituksen esitys on monta kertaa yritetty kumota, mutta olemme uskoneet, että tämä uudistus joskus tulee. On syytä olla tyytyväinen, että ollaan tässä tällä hetkellä.

Hammashuollon suhteen vallitsee sama tilanne kuin muunkin terveydenhuollon kohdalla: hoidetaan vain niitä, jotka ovat hoidon tarpeessa. Se ei tarkoita sitä, että vaikka 46 ja sen jälkeen syntyneet tulevat hoidon piiriin, ryntäisivät kaikki oitis hankkimaan hammashoidon palveluja. Palveluja tulevat kysymään vain ne, jotka ovat niiden tarpeessa. Kannattaa ottaa huomioon, että monet ovat hoitaneet hampaansa tällä välilläkin. Kun nyt perehdyimme tarkemmin lisämääriin, joita hallitus on esittänyt, saamme varmaan täsmällisemmän käsityksen eri osapuolilta siitä, ovatko lukumääriä koskevat arviot oikeita. Tämä edellyttää tietenkin lisärahaa sekä kansanterveystyössä että sairausvakuutuspuolella.

Haluan tässä yhteydessä jo kiinnittää huomiota työnjakoon, toisaalta työnjakoon yksityisen ja julkisen välillä, toisaalta työnjakoon suuhygienistien ja hammaslääkäreitten kesken. Nämä ovat asioita, joilla voidaan saada paljon aikaan tässä kysymyksessä. Meillähän on terveyskeskuksista jo osoittaakin, että uudella työllä pystytään samalla hammaslääkärimäärällä saamaan enemmän kattavuutta aikaan kuin aikaisemmin. Tuota tietä varmaan pitää edetä.

Kustannusneutraalisuus on hyvin vaikea asia, jos se toteutetaan, kuten on ehdotettu. Vilkaisin juuri eilen Stakesin yhtä tutkimusta, jossa terveydenhuollon menoja oli tarkasteltu Oecd-maiden kesken. Kyllä minun huomiotani kiinnitti vakavasti se seikka, että asiakasmaksut ja omavastuut Suomen terveydenhuollossa ovat nousseet aivan kaamealla tavalla ja liikaa. Siinä kurvassa näkyi selkeä mutka ylöspäin vuonna 92. Kuvio jatkui vuoteen 96. Oikeastaan toisin kuin näissä keskusteluissa viime päivinä on esitetty, tuosta kuviosta ei näkynyt, että kuntien osuus kokonaismenoista olisi juurikaan 90-luvulla kasvanut, vaikka valtionosuuksia leikattiin. Miten se on, hyvät kollegat, mahdollista! Siksi, että näihin terveydenhuoltomenoihin ja vertailuihin oli laskettu mukaan kaikki terveydenhuollon kustannukset, siis myös lääkemenot ja yksityinen terveydenhuolto ynnä kaikki muu. Siinä näkyi oikeastaan vain kaksi liikaudesta eli valtion vetäytymi-

nen näistä kustannuksista ja toisaalta asiakasmaksujen rahoitusosuuden eli omavastuiden huikaa kasvu.

Sitä taustaa vasten ajateltuna hallituksen rahoitusesitys tässä paketissa on minusta hyvin keskustelua herättävä ja siihen tulisi suhtautua hirveän kriittisesti. Ei sosiaali- ja terveysvaliokunta mitään luikuria päästänyt vuosi sitten, kun halusimme nähdä kustannusneutraalisuuden hyvinkin laajasti. Täällä on pilkattu varsinkin oikealta puolelta sitä ajatusta, että se nähtäisiin jopa niinkin laajasti kuin valtion budjetin näkövinkkeistä ja peitettäisiin kaikki nämä kustannukset muista rahoista kuin pääluokan menoista, jotka ovat supistuneet näiden vaikeiden vuosien aikana näköjään aika pysyvästi.

Tämä on ainakin itselleni vaikea kompastuskiivi tässä esityksessä, mutta olen ajatellut asian niin, että jos me sillä, että näin tehdään, saamme puristetuksi ehdottoman lupauksen siitä, että hammashuollon uudistus viedään loppuun vuonna 2002, pitkin hampain voisin ehkä tämän yhdistelmän siinä tapauksessa niellä. Mutta kestämaton on tilanne, jos nämä lupaukset väestön loppuosan saamisesta hammashuollon piiriin jäävät hamaan tulevaisuuteen. Toivon, että koko eduskunta nyt paneutuu siihen, että lupaus vuoden 2002 osalta saadaan varmistettua, että tämä kokonaisuus myös jatkossa toimii.

Asiakasmaksujen suhteen, arvoisa puhemies — lopetan juuri — ollaan isomman remontin tarpeessa. Siinä mielessä voitaisiin palata asiaan myöhemmin, koskien myös muutakin kuin hammashuoltoa.

27 Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on useammassakin puheenvuorossa pelätty siitä, että lastenpsykiatrien määrä ei riitä. Suomessa on kuitenkin lastenpsykiatreja Euroopassa toiseksi eniten heti Sveitsin jälkeen. (Ed. Puisto: Koulutettu, mutta ei työssä!) — Silloin vain pitää kysyä, mitä työtä lastenpsykiatrit oikein tekevät, miksi he eivät osallistu siihen työhön, mihin heidät on koulutettu. — (Ed. Puisto: Koska työ on kaoottista!) Sen takia uskon, että heitä on saatavissa. Edelleen, terapiaa voivat antaa muutkin kuin psykiatrit, vaikka psykiatrin täytyy tietysti potilas tutkia. Sitten meillä on se ongelma, että joissakin sairaanhoitopiireissä työvoimatilanne on huonompi kuin toisissa. Sairaanhoitopiirit

voivat ja niiden tulee lähettää potilaita myös piiristä toiseen silloin, kun itse ei pystytä hoitoa antamaan.

Ed. Mertjärvi oli huolissaan, että asetus saat-
taa kunnat kohtuuttomaan asemaan. Voi olla, että jossakin tulee vaikeuksia, mutta aika kohtuuton on myös lapsipotilaiden asema tällä hetkellä.

28 Tarja Kautto /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä minua kuitenkin hämmästyttää se optimismi, jolla täällä suhtaudutaan psykiatrien saatavuuteen, koska kokemus on jo nyt osoittanut, että siinä on vaikeuksia. Missä sitten psykiatrit mieluummin työskentelevät? Niillä yksityisillä vastaanotoilla, joilla heidän tulonsa ovat aivan toista luokkaa kuin meidän virallisen sairaanhoitojärjestelmämme piirissä. Haluan nähdä sen ihmeen, että heidät sieltä kalastetaan. Kun otetaan huomioon vielä se, että yleensä, kun lapset — tällä hetkellä he ovat entistä häiriintyneempiä — tulevat hoitoon, siinä ei ole kyse vaan lapsesta, vaan siinä on saman tien koko perhe, joka yleensä vielä on moniongelmainen niin, että isä ja äiti käyvät mahdollisesti hoidossa liiallisen alkoholin tai huumeiden käytön tai lääkkeiden väärinkäytön takia, ja on monia muitakin tekijöitä, jotka nivoutuvat yhteen, joten aina se yksi lapsi vie paljon enemmän aikaa kuin yksi aikuinen, joka on hoidossa.

29 Eero Akaan-Penttilä /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Keskustelu osoittaa hyvin, miten monitekijäinen tämä asia on. Alun perin ajattelin pyytää tämän lyhyen puheenvuoron vastatakseni ed. Vehkaojalle sen takia, että hän puhui omakustannuksista. Minusta niitä tiettyyn rajaan asti tarvitaan, mutta oli niitä tai ei, niin se ei ratkaise koko ongelmaa, sillä suorittajaportissa, on sitten kysymys hammashoidosta tai mielenterveysongelmista tai muista, minulla on vähän semmoinen tuntu, että koulutuksellisesti siellä on seikkoja, joihin pitäisi mahdollisesti paneutua aivan toisella tavalla. Sen työn laadustakin on välillä häkellyttävää tietoutta. Minusta ministeri Soininvaara ihan lopussa sanoi aivan oikein tästä puolesta, kun ihmetteli, mihin psykiatrit käyttävät työpanoksensa. Minä sanoisin jotenkin niin, että todennäköisesti käyttävät aivan oikean suuntaisesti, mutta heille tulee paljon sellaista työtä, joka heille primaaristi ei kuulu, vaan joka kuuluisi perheille ja koteihin. Täl-

lä on sanottu siihen liittyviä ongelmiakin jo monelta kantilta.

Ed. Niinistö merkitään läsnä olevaksi.

³⁰ **Marjatta Vehkaoja /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti ed. Kautolle: Siltä varalta, että psykiatreja ei saada pois yksityiseltä sektorilta — se todella voi paikoitellen olla näin — kuntien täytyy olla valmiita maksusitoumuksella hankkimaan näitä palveluksia yksityiseltä sektorilta. Tämä on eräänlainen ylimenokausi lasten- ja nuortenpsykiatrian asiassa.

³¹ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Aloitan lääkärikysymyksestä lyhyesti. Muistaakseni 97 syksyllä täällä täysistunnossa keskusteltiin sairaanhoitopiirien tilanteesta. Silloin esitettiin valtioneuvoston suuntaan väite, että ne ovat taloudellisissa ongelmissa: hoitoon pääseminen on vaikeutunut, leikkausjonot kasvavat jne. Tuolloin pääministeri vastasi, että niitä ongelmia ei pidä väytellä hallituksen syliin.

Mielestäni tällä hetkellä hallitus on paremmin jyvällä asiasta kuin se oli, sanotaan, vaikka neljä vuotta sitten. Näin ollen toivoo hiukan on. Haluaisin tähän heti alkuun todeta, että esimerkiksi Turun yliopistollisen keskussairaalan tilanne on niin hankalan signaalin meille antanut, että pitäisi todella valtiovallankin huolestua nimenomaan avainasemassa olevien lääkäriyhmiin, ammattikuntien, kuten radiologien ja anestesiologien jne., työssä pysymisestä. Mikä on syy siihen, mistä täällä puhuttiin? Miksi psykiatrit eivät ole hoitamassa virkojaan, miksi lapsipsykiatrit eivät ole hoitamassa virkojaan? Eli kyseessä on työpaine, työolosuhteet. Esimerkiksi Turussa anestesiologithan hakivat ymmärrykseni mukaan nimenomaan lisää virkoja. Tällöin tämä on valtiovalan ja kuntien yhteinen asia.

Arvoisa puhemies! Asetuksenantovaltuus, jota nyt hallituksen esitys n:o 149 esittää, valtuussäännökset, joiden nojalla valtioneuvosto voi asetuksella siis säätää tarkemmin kuntien velvollisuuksia, on aivan oikea. Mielenterveyspalvelujen kohdalla se on välttämätöntä. Tämä tilanne on todella kokonaisongelma, niin kuin esimerkiksi ed. Kautto totesi omissa puheenvuoroissaan.

Se ei ole vain perheen ja suvun, vaan koko yhteiskunnan ihan todella keskeisin ongelma, jos nuoret, esimerkiksi lapset, joutuvat odottamaan hoitoon pääsyä. Tilanne ongelmallistuu ja vaikeutuu, ja koko yhteisö siitä kärsii hyvin voimakkaasti.

Mitä sitten tulee hammashoitoon, täällä todettiin, että hoidetaan vain hoidon tarpeessa olevia. Ed. Vehkaoja totesi näin valiokunnan puheenjohtajana puheenvuorossaan. Toisaalta on tietysti valitettavasti todettava, että hoidon tarpeessa olevia nimenomaan ei myöskään hoideta. Nimenomaan vanhusväestön, jonka hoitoa myös ed. Vehkaoja peräänkuulutti, hampaita ei todellakaan hoideta, vaikka tarvetta olisikin. Tiedämme sen moniongelmallisuuden: protetiikkaan liittyvät ongelmat, ientulehdusongelmat, sen lisäksi infektiopesäkkeet hampaiston ja suun alueella, jotka vaikuttavat yleisterveydentilaan ja koko elimistöön.

Kaiken kaikkiaan hallituksen esitys on siis oikean suuntainen, ja sitä voi todellakin tervehtiä osoituksena siitä, että hallitus on jyvällä asioista. Mutta yhä voimakkaampia toimenpiteitä meidän pitäisi saada, jotta sairaanhoitopiirit, sairaalat, julkinen terveydenhoito ja sanoisin etenkin erikoissairaanhoito eivät joudu todelliseen romahdukseen. Sen estämisessä on kiire.

³² **Virpa Puisto /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tiusanen viittasi Turun lääkärilanteeseen ja terveydenhuollon henkilöstötilanteeseen. On totta, että Varsinais-Suomen erikoissairaanhoitopiirin anestesiologit ovat jättäneet irtisanomisuhan. Asiasta neuvotellaan. Tiedossani on, että erikoissairaanhoitopiiri, sen hallituksen jäsenet ja puheenjohtaja, aikoo jättää käsiteltäväksi vielä ennen kunnallisvaaleja henkilöstöpaketin, jossa koko henkilöstön palkkaus nostetaan valtakunnallisen haarukan keskitasoon. Tässä mitataan kahden viikon sisällä, kenellä on tekoja, kenellä lupauksia.

³³ **Peruspalveluministeri Osmo Soininvaara** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tiusanen esiin ottama kysymys näin laajemmin on kyllä aika vakava. Tapahtuu Turussa mitä tahansa, ja toivon, että siellä todellakin sopimukseen päästään tai siinä pysytään, meillä on laajemmin olemassa, sanotaan kymmenen vuoden tähtäimellä, se uhka, että julkinen terveydenhuolto ei pysty pitämään parasta henkilökuntaa. Täl-

lä hetkellä olemme hyvin ylpeitä siitä, että parhaat sairaalat ovat julkisia sairaaloita. Jos yksityissairaalassa tapahtuu komplikaatio, potilas siirretään julkiseen sairaalaan jatkohoitoon, eikä päivävastoin, kuten monessa muussa maassa. Meidän on tästä tilanteesta pidettävä kiinni. Se edellyttää kyllä monimutkaisia toimenpiteitä seuraavan kymmenen vuoden aikana. Niiden toimenpiteiden kanssa ei voida odotella, koska muuten tilanne pääsee kovin paljon pahemmaksi.

³⁴ **Pentti Tiusanen /vas** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Puisto käytti hyvin informatiivisen puheenvuoron. Haluaisin todeta todellakin sen, että kysymys ei ole tietysti vain lääkäreistä, vaan myös koko hoitoyhteisöstä, leikkaussaleista ja sairaanhoitajien ja muun henkilökunnan jaksamisesta myös.

Mutta nimenomaan tuo, mihin ministeri Soini vaara viittasi, on totta. Esimerkiksi ortopedien kohdalla vuoto koko ajan yksityiselle sektorille on voimakasta. Se on eräs tällainen avainryhmä, jonka mukana pysyminen on todellakin hyvää pitää meidän kaikkien mielessä. Toivotamme tässä kyllä yhteistyötä ministeriön suuntaan.

³⁵ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Kuten useassa puheenvuorossa on todettu, hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kansanterveyslain 14 ja 49 §:n, erikoissairaanhoitolain 59 §:n ja mielenterveyslain 34 §:n muuttamisesta on oikean suuntainen. Tähän yleiseen ajatuksen mielihyvin haluan yhtyä. Kun näin myönteisestä asiasta on kysymys, on kuitenkin heti samaan yhteyteen todettava, että on tarpeen, että luodaan toteuttajille voimavarat toteuttaa se hyvä, mitä näiden lakien muutokset haluavat tuoda.

Tämähän koskettaa ennen muuta kuntia, kunnallistaloutta. Niin kuin täällä on todettu ministerin ja kansanedustajien toimesta, kuntien talous on tällä hetkellä hyvin kahtiajakautunut. On kuntia, joilla menee tilastojen mukaan hyvin, ja on kuntia, joilla on hyvinkin tiukkaa. Itsekin voin Keuruun valtuuston puheenjohtajana sanoa, että meillä on hyvin tiukkaa tulevan vuoden budjetin kanssa. Ei ole ollenkaan herkkua käydä budjetiseminaariin. Silloin me käsittelemme asioita, jotka liittyvät juuri näidenkin lakien puitteisiin ja ihmisten peruspalveluihin, joihin he perustarpeittensa tyydyttämiseksi odottavat voimavaroja.

On mielestäni erittäin hyvä, että hammashuollossa päästään edes näiden ikäluokkien, siis 46 ja

sen jälkeen syntyneiden aina 55:een saakka, kohdalla niihin muutoksiin hammashuollossa, mitä lakiehdotus tahtoo sanoa. Mutta vielä tärkeämpää on, että tähän luodaan todella käytännön edellytykset, jotta laki toteutuu myös hammashoitona käytännössä. Siinä onkin jo paljon enemmän tehtävää.

Samoin olisi toivottavaa, että mahdollisimman pikaisesti myös ennen vuotta 1946 syntyneet ikäluokat voisivat päästä saman hammashuollon pariin. Siinä on kyse osasta sotien jälkeen syntyneistä suurista ikäluokista, jotka monella tapaa ovat olleet veroja maksamassa, mutta tähän mennessä vielä suhteellisen vähän yhteiskunnalta kuitenkin saamassa.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen osalta on erittäin tärkeä laki kyseessä. Nämä ongelmathan ovat hyvin vahvasti viime aikoina lisääntyneet. Meillä on tapahtunut tiettyjä rakenteellisia muutoksiakin nuorisokasvatuksessa. Tiettyt laitokset ovat lopettaneet tai niiden paikat ovat vähentyneet. Psykiatrien määrästä täällä kuultiin, että on riittävästi, mutta tosiasia on se, että nuorten ja lasten on vaikea päästä heti saamaan psykiatrilääkärin palveluita, kun niitä tarvittaisiin. Käytännössä on valittavan pitkät jonotukset ja odotukset, ennen kuin kyseisiä palveluita saadaan. Nuoren ihmisen ja lapsen kohdalla tämä on erittäin vahingollista ja vaikeuttaa hoidon tulosta, kun hoitoonkin pääsee.

Siksi toivoisin, että selvitetäisiin mahdollisuudet, kuinka entistä enemmän alan erityiskoulutettuja psykologeja voitaisiin käyttää tässä työssä, nimenomaan silloin kun on kysymys ennalta ehkäisevästä työstä tai siitä työstä, joihin psykologien pätevyys riittää. Minä näkisin, että sillä sektorilla on osaavaa väkeä ja tällä voitaisiin paljon auttaa, niin että entistä enemmän psykologien palvelut tulisivat tässä yhteydessä helpottamaan sitä pahoinvoinnin tilannetta, mitä yhä enemmän lasten ja nuorten keskuudessa on.

Arvoisa rouva puhemies! Toivon näille lakiehdotuksille myönteistä jatkokäsittelyä ja käytännön voimavarojen löytymistä näiden toteuttajille.

³⁶ **Virpa Puisto /sd:** Arvoisa puhemies! Sotken tahallani kaksi asiaa. Meillä on tänään käsittelyssä hallituksen esitys n:o 142, joka koskee perusopetusta, lukiota ja ammatillisia oppilaitoksia. Esityksen perusteluissa kerrotaan seuraavaa:

Uusimmassa oppilaitten terveydentilaa koskevassa tutkimuksessa todetaan, että lapsilla on, lievimmästä päästä, niska- ja hartiakipuja, väsymystä, heikotusta, yöheräämistä, nukahtamisvaikeuksia, vaikeaa tai keskivaikeaa masennusta, ja heillä on oppimisvaikeuksia. Sen lisäksi nämä kulmineituvat poissaoloiksi ja lääkkeiden käytöksi. Tähän löytyy selityksenä se, että heillä on sekä kotona että vapaa-ajalla ongelmia yksityiselämässään. Tämä näkyy vanhempien väsymyksenä tai kykenemättömyytenä toimia vanhempaina sekä päihteiden ja huumeiden käyttönä.

Esityksessä n:o 142 tarjotaan avuksi terveysopin käyttöönottoa koulussa. Samanaikaisesti me käsittelemme lakia lasten ja nuorten psykiatrisesta sairaanhoidosta. Olen jo tänään kertaalleen sanonut, että minusta ministeri Soininvaaran esitys on hyvä, ja siitä varmasti ajan kanssa tulee hyvä. Se kuitenkin tähtää ensisijaisesti lasten ja nuorten medikaaliseen, sairaanhoidolliseen, hoitoon. On nähtävä tosiasia, että juuri nämä tulokset, jotka ovat tulleet kahdeksan- ja yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden terveystilautkimuksessa, johtuvat siitä, että koko 90-luvun ja pahimman laman ajan kaikissa maan kunnissa meillä on perhepoliittiset tukitoimet, perheitä tukevat toimet, ja lasten ja nuorten ennalta ehkäisevät avohuollolliset toimenpiteet alasajettu taloudellisista syistä. Myös lapsiin kohdistuvat erityistoimet on taloudellisesta syystä siirretty, jätetty toteuttamatta. Tämä on faktaa.

Nyt laman hinta on maksettava siltä osin, kuin sitä voidaan edes rahalla korvata. Kaikkia yksilön tragedioita ei voi korjata, valitettavasti kaikista lapsista ei tule enää ehjää ruukkua. Tähän kaikkeen perustuen, tämän kaiken hyvin tietäen, eduskunta nimesi 70 miljoonaa erityismäärärahaa Lastensuojelun tasausrahaston lisäksi tälle vuodelle eikä tarkoittanut sitä kertamäärärahaksi.

Pidän hyvänä, että tulevaisuuteen tähtäävänä toimena toteutetaan hallituksen esitys lasten ja nuorten psykiatrisesta sairaanhoidosta. Ylimenovaiheeseen tarvitsemme ainakin pariaksi vuodeksi tämän 70 miljoonaa, joka on STM:n erillisellä momentilla. Se on lasten ja nuorten sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä, jolla tuetaan perheitä, jolla puretaan tätä sumaa, jolla ehkäistään sen lisääntyminen kunnissa. Nämä ovat asioita, jotka maksavat aina enemmän, mitä kauemmin ne jätetään hoitamatta.

Lastenpsykiatrien määrästä, ministeri Soininvaara, olette aivan oikeassa. Tilastollisesti, kyl-

lä, meillä on maailmassa tai ainakin Euroopassa Sveitsin jälkeen eniten koulutettuja lastenpsykiatreja. Meillä on heitä liian vähän käytännön työssä. Nämä psykiatrit ovat asiantuntijoina itse kertoneet, että kun tilanne on vedetty aivan nurkaan, yksi psykiatri yksinään ei voi sairastumatta kantaa vastuuta liian myöhään hoitoon tuoduista lapsista ja heidän perheistään. Itsesuojeluvaston vuoksi he ovat siirtyneet muihin töihin.

Toivon, että tämän ongelman hoitamiseksi, jotta me saisimme myös kunnolla palkattuja, koulutettuja psykiatreja julkiselle sektorille sen jälkeen, kun ensin joudumme yksityiseltä nyt ostamaan — sen edestään löytää, minkä taakseen jättää, voi tälle eduskunnalle sanoa — psykiatrian erityiskoulutuksen osalta tehdään poikkihallinnollista työtä, jotta tämän ongelman parissa työskentelevät löytäisivät lähempää toisensa kuin tänään nämä kaksi hallituksen esitystä, jotka ovat täällä käsittelyssä, vähättelemättä terveyskasvatuksen merkitystä.

³⁷ **Päivi Räsänen /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Kumpikin nyt käsiteltävä lakiehdotus on sinänsä kannatettava täällä esitetyistä kriittisistä kommentaista huolimatta, johon kritiikkiin toki itsekkin yhdyn monelta osin. Pidän myös hyvänä sitä, että ensiapuna psykiatrisesti oirehtiville lapsille pyritään osoittamaan varoja mielenterveyspalveluihin ja että lasten psykiatriseen hoitoon pääsystä annetaan tiukempia normeja. Mielestäni nyt hallituksen ja eduskunnan tulisi pureutua ennen kaikkea niihin syihin, jotka ovat lasten pahoinvointia aiheuttamassa. Siinä mielessä jatkan ed. Puiston pohdiskelua.

Lapsethan ovat hyvin herkkä mittari kertoamaan yhteiskunnan tilasta, yhteiskunnan sairauksista. Lisäksi lasten kautta ongelmat kertautuvat ja siirtyvät vuosien, jopa vuosikymmenien päähän hoitamattomina. Ajattelen, että yksi suomalaisen yhteiskunnan ongelma on vanhemmuuden heikkous, vanhemmuuteen liittyvät ongelmat, mihin ed. Puisto myös viittasi, ja että tämä osaltaan liittyy työn ja perheen yhteensovittamisen vaikeuksiin.

Helsingin yliopistolla on parhaillaan tekeillä tutkimus, lastenpsykiatri Tytti Solantauksen johtama tutkimus, josta on jo tullut ennakkotietoja ja joka mielestäni hyvin mielenkiintoisella tavalla vastaa osittain kysymyksiin, joita täällä olemme esittäneet. Tutkimuksessa on haastateltu 1 149:ää 12-vuotiaan lapsen perhettä sekä nämä

12-vuotiaat lapset. Tutkimuksessa on pyritty kartoittamaan niitä riskitekijöitä, joita lasten mielen-terveydelle aiheutuu nimenomaan vanhempien työelämän erilaisten mallien puolelta. Tutkimuksessa on nousemassa kaksi selvää riskitekijää lapsen oirehtimista ennakoiden. Toinen on isän pitkäaikaistyöttömyys ja toinen äidin työn ylikuormitus, työuupumus. Aivan erityisesti äidin työn ylikuorma on yhteydessä lasten itsetuhoisiin ajatuksiin ja tekoihin. Lasten psykiatrisessa oirehinnassa on nimenomaan lasten masennus, merkillisen syvä masennus, voimakkaana ilmiönä.

Ennen eduskuntavaaleja kaikki puolueet koostivat voimakkaasti perhepolitiikkaa ja ehdottivat parannuksia työn ja perheen yhteensovittamiseen, mutta valitettavasti käytännön toimenpiteiksi nämä keskustelut eivät ole kääntyneet oikeastaan millään lailla. Suomalaisen vanhemmuuden erityisongelma on juuri lasten kanssa vietetyn ajan puute. Työn ja perheen yhteensovittaminen on vaikeaa. Se on myös kallista perheil- le. Työelämän pelisäännöt, verotus ja sosiaaliturvan rakenteet eivät suosi vanhempien ja lasten yhteistä aikaa. Kotihoidon tuki on heikko ja lyhytkestoinen. Sitähän leikattiin viime kaudella neljänneksellä. Verotus ei suosi millään tavoin kotona tehtyä hoivatyötä. Suomi kuuluu parin kolmen Euroopan maan joukossa ainoina niihin maihin, joiden verotuksessa ei huomioida elatus- ja hoivavastuuta perheestä. Kaiken lisäksi osapäivätyö ei ole meillä kannatettavaa eikä sitä ole tarjolla. (Ed. Puisto: Sillä ei elä!) — Sillä ei elä suomalaisessa yhteiskunnassa, se on aivan totta. — Tässä suhteessa, jos verrataan vaikkapa jo Ruotsiin, siellä on huomattavasti tavallisempaa se, että nimenomaan pienten lasten vanhemmat tekevät osapäivätyötä, vaikka sielläkin verotus ja sosiaaliturva ovat aika pitkälle saman tyyppisiä kuin Suomessa muissa suhteissa. Ajattelenkin sitä, että nyt käytävissä tuponeuvotteluissa pitäisi aivan erityisellä tavalla ottaa työn ja perheen yhteensovittaminen pöydälle, ja erityisesti naisvaltaisten alojen työuupumus ja työn ylikuormitus.

Stakesin asiantuntijalääkärinä työskentelevä lastenpsykiatri Hanna Manninen totesi, että hänen mielestään lasten mielenterveyden häiriöillä on myös yhteys liian varhain aloitettuun päiväkotihoidon. Hän totesi, että nimenomaan pienimpien lasten kohdalla pitäisi pystyä erottamaan se melko merkittävä ryhmä, jolle kerta kaikkiaan päiväkotihoido ei sovellu. Väestöliitto

julkisti viime syksynä Perhebarometrin, tutkimuksen, joka perustui päiväkotilasten vanhempien haastatteluun. Perhebarometrissa yli 40 prosenttia päiväkotilasten vanhemmista ilmoitti, että haluaisi jäädä kotiin hoitamaan omia lapsiaan, jos se olisi taloudellisesti mahdollista. Mielestäni tätä vanhempien tervettä vaistoa tulisi kunnioittaa. Yhteiskunnan tulisi tukea mahdollisuutta toteuttaa tätä toivetta, vanhempien toivetta ja halua. Se merkitsisi mielestäni joko sitä, että kotihoidon tukea ihan merkittävästi vahvistettaisiin tai sitä, että verotuksessa huomioitaisiin kotona tehty hoivatyö.

Olen täysin samaa mieltä kuin ed. Puisto siitä, että kuntien lamanaikaiset ja lamanjälkeiset supistukset nimenomaan lapsille ja koululaisille suunnatuissa palveluissa, esimerkiksi koulujen tukipalvelujen romahdus, ovat omalta osaltaan vaikuttamassa tähän ongelmaan ja sitä lietsomassa. Mutta ajattelen, että eduskunnassa emme mekään voi tältä ongelmalta pestä käsiämme, vaan myös niillä suuntaviivoilla, perhepoliittisilla suuntaviivoilla, joita hallitus ja eduskunta ovat antaneet, on myös oma vaikutuksensa ja osuutensa siihen, missä tilanteessa nyt elämme. Sen vuoksi emme missään nimessä saisi tyytyä siihen, että vain lisäämme lastenpsykiatristen hoitojen määrää ja saatavuutta. Sekin on täysin välttämätöntä, mutta siihen emme saa tyytyä, vaan nyt tulisi pureutua syihin ja muuttaa perhepolitiikan kurssia.

³⁸ **Virpa Puisto /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jotta ei jää väärinkäsitystä pöytäkirjoihin, selkeästi on jo useampaan kertaan tänään tuotu esiin ja olen myös itse esittänyt, että ed. Räsänen esittämät perhepoliittiset tuet on säilytettävä. Nämä tukitoimet ovat tänä vuonna alkanee avoimuudellisesti tämän 70 miljoonan turvin. Toivottavasti kunnat itse vauhdittavat sitä lisää. Juuri tästä syystä tämä korvamerkitty raha on eduskuntakäsittelyn aikana palautettava budjettiesitykseen.

³⁹ **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Minua askarruttaa tässä keskustelussa sekä hammashuollon uudistamisen toteuttamisen osalta että myös lasten- ja nuortenpsykiatristen palveluiden tehostamisen osalta kaksi asiaa.

Ensinnäkin rahoituskysymys. En pysty näkemään asiaa niin optimistisesti, kuin muun muassa ministeri Soininvaara ja monet muut ovat esittäneet, että kyllä se vain hoituu sitten kuin näin määrätään. Meillä on 452 kuntaa, ja ne ovat hyvin erilaisessa taloudellisessa asemassa. Epäilen kyllä, että vaikeuksia käytännön järjestelyitten suhteen tulee.

Toinen kysymys on henkilöstön riittävyys. Siihen on jo useampien edustajien puheenvuoroissa viitattu, ja epäilen, että tämä kysymys nousee esiin sekä hammashoitouudistuksen myötä että myös lasten- ja nuortenpsykiatristen palveluiden osalta.

Ensinnäkin hammaslääkäreitä meillä taitaa olla tällä hetkellä noin 5 000 työikäistä. Kun budjettiriihen jälkeen arvioitiin, miten uudistus vaikuttaa, niin muistelen, että STM arvioi, että tarvitaan 400 uutta hammaslääkärää toteuttamaan uudistusta. En tiedä, onko heitä noin vain löydettävissä. Käsittääkseni muutamia kymmeniä on tällä hetkellä työttömänä. Minua epäilyttää hieman se, että jatkossa saattaa olla vaara, että yksityisen puolen hammaslääkärien virat ovat houkuttelevampia kuin vaikka syrjäisellä alueella olevat julkiset hammaslääkärien virat.

Lasten- ja nuortenpsykiatrisesta hoidosta: Vuosi sitten, kun kuulimme eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sosiaali- ja työjaostossa asiantuntijoita erittäin laajasti, siellä tuli esille se, että tämä työ on niin uuvuttavaa, että moni hakeutuu pois lastenpsykiatrin työstä, jopa täysin muihin töihinkin, mutta erityisesti julkiselta puolelta yksityiselle puolelle. Tilannehan on niin, että kun psykiatreista noin 15 prosenttia on yksityissektorilla, lastenpsykiatreista sama luku on 30 prosenttia. Se on erittäin iso määrä, kun puhutaan absoluuttisesti niin pienestä joukosta, mitä lastenpsykiatreja kaiken kaikkiaan on.

Jo vastauspuheenvuorossani viittasin ministeri Soininvaaralta puolitoista kuukautta sitten saamaani vastaukseen kirjalliseen kysymykseen henkilöstön määrästä. Olemme ministerin kanssa asiasta keskustelleet salissa ennenkin, ja minua haittaa se, että te vastaatte hyvin usein, että meillä on lastenpsykiatreja keskimääräisesti erittäin hyvin kansainvälisesti verrattuna, mutta kun se ei auta, jos heitä ei ole silloin, kun sairaanhoitopiireissä tarvittaisiin. Meillä on ainakin kaksi sairaanhoitopiiriä, joissa ei ole ainuttakaan lastenpsykiatria. Toinen niistä on Lapin sairaanhoi-

topiiri, ja kaikki tiedämme, minkälaiset olosuhteet Lapissa on. Se ei ole lapselle, joka tarvitsee nopeasti hoitoa ja psykiatrille pääsyä, kovinkaan helppoa niistä välimatkoista lähteä vaikkapa esimerkiksi lähikaupunkiin Ouluun hakemaan apua.

Tällä haluan viestittää sitä, että näen tämän tilanteen hieman pessimistisemmin, miten tämä ratkaistaan. Vielä pessimistisemmäksi tulen, kun ajattelen sitä, että koulutuksen lisääminen on itse asiassa erittäin hidas keino vastata siihen, että meillä on riittävästi henkilöstöä. Kysymys ei pelkästään ole siitä, onko lasten ja nuorten ongelmiin erikoistuneita psykiatreja, vaan kysymys on myös siitä, miten kokonaisuudessaan mielensterveystyössä olevan henkilöstön täydennyskoulutus on järjestetty.

Jaan kyllä sekä ed. Räsänen että ed. Puiston näkemyksen, ja ed. Mertjärvinen puhui koulun tukipalveluista, koulukuraattoreista, psykologeista, että sitä kautta pystytään ennalta ehkäisemään suurempia ongelmia. Mutta kun ongelma on sielläkin, että aika helposti tullaan rahaan. Viime vuosina myös tukipalveluissa on tehty tiukkaa karsintaa, ja nyt nämä ongelmat ovat tässä meidän sylissämme. Uskon, että tässä salissa ei löydy enää yhtään edustajaa, joka ei tiedostaisi ongelman vakavuutta, mutta keinot, joita meillä on käytettävissä, tuntuvat minusta hieman riittämättömiltä.

40 **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehviläinen arvostele, että keinot ovat riittämättömiä. Varmasti keinoja tarvitaan vielä paljon enemmän kuin tähän asti on esitetty, mutta ainakin itse, kun olen seurannut Pirkanmaan sairaanhoitopiirin osalta, mitä ollaan tekemässä, mitä suunnittelemassa, kyllä rohkenen väittää, että ongelmat on tunnistettu ja työ aloitettu jo ennen kuin eduskunta tänä vuonna laittoi 70 miljoonaa budjettiin. Mutta on myös todettava, että kyllä edessä on valtava työ. Itse uskon avohoitoon. Sillä pystytään, puhutaan sairaudesta kuin sairaudesta, sairauksien ehkäisyyn, ja kun sairaus todetaan, sen mahdollisimman hyvään hoitoon mahdollisimman varhain. Se on sekä ihmisten kannalta että myös yhteiskunnan kannalta järkevää toimintaa. Se lisää hyvinvointia niiden kohdalla, joilla sairaus puhkeaa. Tässä on valtavat mahdollisuudet saada avohoidon kehittämisessä lisää tuloksia.

⁴¹ **Tarja Kautto /sd:** Arvoisa puhemies! Käydyn keskustelun pohjalta haluaisin muutamaa asiaan puuttua.

On erittäin hyvä, että nyt selvitetään sitä, mistä voimakkaasti lisääntynyt lastenpsykiatrian hoitotarve on tullut. Varmasti siinä on laman seurauksia, mutta varmasti siinä on myös sellaisia tekijöitä, jotka ovat tavallaan olemassa aina jollain tavalla ja jotka vaikuttavat siten, että lapsia sairastuu.

Minusta ei pitäisi kiinnittää lasten osalta huomiota pelkästään näihin, jotka ovat jo kouluikäisiä, niin kuin ed. Puisto teki, vaan ihan selvästi tulee viestejä myöskin niiltä, jotka ovat päiväkodeissa töissä, että lapsissa esiintyy jo siinä vaiheessa erilaisia käytöshäiriöitä ja sairautta ja erilaisia tuntemuksia. Usein näissä ei välttämättä löydy mitään yksittäistä selittäjää. Minä uskon myös, että ennalta asioihin puuttuminen ja avohoito ovat ratkaisu nimenomaan siinä mielessä, miten voidaan varjella, että yhä enemmän lapsia ei joutuisi tähän kierteeseen. Siinä mielessä olisi toivonutkin, että samassa yhteydessä, kun tämä esitys tuotiin, olisi laajemmin tullut pohdiskelua siitä, mitä eri sektoreilla voidaan tosiaan tehdä tämän tilanteen korjaamiseksi.

Mitä tulee hammashoidon korvauksiin, uskon tässäkin, että valitettavasti siinä on vaikeuksia edessä, koska jo tällä hetkellä suurilla kaupunkialueilla tapahtuu sitä, että ei pysty kuntasektori näitä palveluja tuottamaan edes niille, jotka nyt ovat tämän, sanotaan, saamisen puitteissa.

Jos summaa tämän kaiken yhteen vielä, haluaisin, että alettaisiin todella enemmän miettiä sitä, mikä on ollut erikoislääkäreiden koulutus, koska nyt selvästi tässä tulee myöskin rajanveto siihen, mikä on yksityisen sektorin ja mikä on julkisen sektorin osuus ja miten näitä asioita saadaan sovitetua yhteen.

⁴² **Tuula Haatainen /sd:** Arvoisa puhemies! On tärkeää, että eduskunnassa keskustellaan jälleen kerran lasten- ja nuortenpsykiatriasta ja kiinnitetään siihen vakavaa huomiota. Me varmaan tiedämme, että tässä maksetaan myös laman ja työttömyyden seurauksia ja laman aiheuttaman valtaisan rakennemuutoksen, työelämän rakennemuutoksen, aiheuttamia seurauksia. On väärin syyllistää vanhempia siitä, että he elättävät itsensä ja perheensä ja heräävät aamulla töihin ja vievät lapsensa hoitoon. Minusta meille päättäjille kuuluu kysyä, mitä me olemme tehneet sen

eteen, että lapsilla on hyvä, tasokas ja laadukas päivähoido ja että meidän lapsiamme ja perheitämme tuetaan myös julkisin toimenpitein. Kaikki faktathan kertovat siitä, että lasten ja nuorten puolelta on riisuttu alas palveluita niin kouluterveydenhuollossa kuin kouluissa luokkakokoja kasvattamalla ja tukipalveluja karsimalla.

Minusta nyt on aika korjata nämä virheet ja tunnustaa se, että meillä on yhteiskunnassa keinoja, joilla me voimme vahvistaa perheitä yksiköinä niin, että ne pystyvät selviytymään ja jaksamaan tässä hullunmyllyssä. Me voimme vaikuttaa myös työelämään ja työelämän ehtoihin niin, että ihmisillä on sellaiset työsuhteet, että he kokevat elämänsä varmaksi ja turvalliseksi työn suhteen. Jos äiti ja isä tuntevat olonsa turvattomaksi työpaikan jatkuvuuden suhteen, se heijastuu taatusti kotona käydyssä keskustelussa ja heijastuu epävarmuutena myös lapseen ja aiheuttaa sillä tavalla heille myös turvattomuuden tunnetta.

Työelämän paineet ovat kasvaneet. Meillä on lähes eniten määräaikaista työsuhteita Euroopassa. Siihen on kiinnitettävä huomiota. Meillä on keinoja kunnissa vakinaistaa määräaikaista työsuhteita. Ne ovat naisia ja niitä äitejä, jotka tekevät tällä hetkellä määräaikaissa työsuhteissa raskasta työtä pienellä palkalla. Tähän on kiinnitettävä huomiota myös kuntapäätäjien ja samalla tavalla valtion omissa työpaikoissaan. Lainsäädännöllä on estettävä määräaikaisten työsuhteiden ketjuttaminen. Työministeri Filatovilta onkin tulossa tähän esitys, joka puree nimenomaan siihen, että turha määräaikaisten työsuhteiden ketjuttaminen käy mahdottomaksi. Se on minusta tältä hallitukselta erittäin hyvä ja terve-tullut toimi.

Kouluista puhutaan paljon. Se on tärkeää. Tämän hallituksen toimenä perusopetukseen lisätään määrärahoja niin, että oppilasta kohden määrärahat tulevat selkeästi kasvamaan, mutta tosiasiaa me pääsemme nyt sille tasolle, mistä me lähdimme 90-luvun alussa, eli saadaan edes säälliset olosuhteet kouluihin, jos vain siellä kunnissa huolehditaan, että nämäkin määrärahat, joita valtiolta nyt ojentaa, myös menevät pikkuoppilaan hyväksi, hänen tukipalveluihinsa, hänen perusopetukseensa ja koulupsykologien ja koulukuraattoreiden palkkaamiseen. On äärimmäisen tärkeää, että kansalaiset myös valvovat, mitä eri kunnissa tässä suhteessa nyt tehdään, ettei niillä rahoilla rakennella uusia virastotaloja.

Lastenpsykiatriasta: Minusta on tärkeää nyt huolehtia alkaneista projekteista, joita on lähtenyt sairaanhoitopiirien kanavoidun rahoituksen 70 miljoonalla markalla, joka saatiin viime eduskunnassa läpi tälle vuodelle viime syksynä. Viime syksynä hyväksyimme tässä salissa, että 70 miljoonaa markkaa kohdennetaan ja että ne projektit nyt jatkuvat eikä käy niin, että rahoitustavan muutoksella romutettaisiin tämä. Mutta jos muutos tehdään näin, niin kuin on tehty, minusta on tärkeää, että siihen on nyt sidottu normiohjaus eli että valtio myös määrittelee asetuksella, mitä sillä rahalla tehdään.

Helsingin yliopisto ja HUS, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri, vastaavat psykiatrian erikoislääkärikoulutuksesta eteläisen Suomen osalta aina Vaasaan saakka. Siellä koulutuspaikkoja lisättiin vasta taannoin. Nyt olisi tärkeää tietysti myös, että ne, jotka lähtevät, sanotaan, sieltä Vaasan alueelta koulutukseen tänne Helsinkiin, myös menisivät takaisin sinne, missä heitä myös tarvitaan. Minusta on tärkeää, että lääkäreiden koulutukseen ja erikoislääkärikoulutusmääriin nyt todellakin kiinnitetään huomiota ja lisäkoulutusta järjestetään.

Hammashuollon laajennuksesta: Minusta tämä on tervetullut ja hyvä uudistus, mutta suurissa kaupungeissa meillä on isot pulmat edessä. Toki täällä on tämä yksityinen, joka helpottaa, mutta se ei ole pelkästään etu. Helsingissä ja Pääkaupunkiseudulla yksityinen sektori on vienyt leijonanosan palvelujen tarjonnasta. Nyt kun tässä rinnalla on sairausvakuutusmahdollisuus, tämä ei auta myöskään siihen suuntaan, että julkista voitaisiin kauheasti vahvistaa. Sehän edellyttäisi sitä, että lääkärit tulisivat myös yksityiseltä julkiselle töihin. Epäilen vain, että näin kovin laajassa mittakaavassa tapahtuu.

Itse kannan huolta siitä, että kun laajennusesityksiä tehdään, samanaikaisesti emme romuta tasokasta ja kansainvälisestikin tunnustettua lasten ja nuorten hammashoidon tasoa. Määrärahojen, joita tänne osoitetaan, pitää olla riittävät, niin että se on lisäksi eikä pois hyvin toimivasta järjestelmästä. Laajennuksilla ei pidä romuttaa olemassa olevaa hyvää, vaan kyseessä pitää olla laajennus, joka tuotetaan siten, että siihen tulee myös uudet resurssit. Tärkeää on myös, että nyt linjataan samalla, kun tämä tulee valiokuntaan keskusteluun, että hammashuolto laajenee koskemaan kaikkia ikäluokkia siinä aikataulussa kuin on alustavasti suunniteltu.

⁴³ **Virpa Puisto /sd:** Arvoisa puhemies! Haluan tämän keskustelun loppuosassa tuoda julki sen, että iloitsen suuresti siitä, että yhä useammassa puheenvuorossa on alleviivattu sitä, että lasten ja nuorten hyvinvointi on poikkihallinnollinen ratkaisu, johon liittyvät erilaiset perheen toimeentuloon, työhön, asumiseen, ympäristöön sekä terveydenhuollon ja sosiaalitoimen palveluihin liittyvät kysymykset.

Haluan myös tuoda julki sen, että laman aikana, kun tilanne on heikentynyt, meillä olisi huomattavasti paljon karmeampi tilanne kädessämme ja edessämme, ellei olisi samanaikaisesti ollut pitkälti maan historiassa kokemusta ja taitoa omaavia lastensuojelujärjestöjä, jotka ovat täyttäneet niitä lasten mentäviä aukkoja, joita järjestelmään syntyi. Tästä kiitos lastensuojelujärjestöjen lisäksi niille vapaaehtoisille, jotka toimivat näiden puitteissa. Toivon, ettei tätä voimavaraa alasajeta siinä määrin kuin hallitus on esityksessään esittänyt halutessaan vielä leikata näille järjestöille tulevaa tukea Raha-automaattiyhdistyksen puitteissa. Toivon, että myös sitä esitystä loivennetaan aloitteen mukaisesti eduskunnan käsittelyssä.

⁴⁴ **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Nyt käsittelyssä olevat molemmat lakiesitykset mielestäni ovat perusteltuja. Vaikka näihin liittyy vielä monia puutteita, oppositionkin edustajan näille täytyy antaa tukensa. On nimittäin kysymys nuorten ja lasten vakavista ongelmista. Niihin on täällä jo hyvin puututtu ja etsitty parannuskeinoja. En tiedä, voin olla hyvinkin väärässä, mutta meillä varmaan itse kullakin on syytä katsoa myöskin yksilöinä peiliin, olemmeko menneinä vuosina harjoittaneet esimerkiksi sellaista kasvatusta nuorten ja lasten kohdalla, että se on ollut riittävä. Tarkoitin sitä, onko vapaan kasvatuksen ihannointi luonut tiettyjä paineita myöskin tähän suuntaan.

Mitä tulee hammashuoltoon, olen erittäin tyytyväinen siitä, että vihdoin aikuisväestö on pääsemässä tasavertaiseen asemaan koko maassa hammashuollon suhteen. Kun täällä on puhuttu ennen kaikkea Pääkaupunkiseudun ja suurten keskusten asiasta, täällä asioita ei ole voitu järjestää. Niin kuin edelliset edustajat totesivat, täällähän on vahva yksityissektori, joka kattaa tietyn osan, mutta jota ei tietenkään maaseudulla haja-asutusalueilla ole ollut. Siellä hammashoito on voitu jo tähänkin saakka hoitaa. Minusta näitä

molempia tarvitaan, sekä julkista että yksityistä sektoria.

⁴⁵ **Paula Kokkonen /kok:** Rouva puhemies! Halusin pyytää puheenvuoron siinä vaiheessa, kun puhuttiin lapsista ja siitä, miten ammattilaiset hoitavat heidän asioitaan. Haluan korostaa tässä yhteydessä sitä, että vaikka ei vanhempia pidäkään syyllistää, vanhemmilla on kuitenkin myös erittäin merkittävä osa lastensa kasvattamisessa. On alaa vallannut hedonistinen elämäntapa, jolla vanhemmat katsovat oikeudekseen harastaa kaikenlaista senkin kustannuksella, että lapset jäävät vaille heidän aikaansa. Minusta vanhempien tehtävänä on ennen kaikkea antaa aikaa ja asettaa lapselle rajat.

Kannattaa muistaa, että koulupsykologit ja koulukuraattorit ovat merkittävä voimavara, mutta eivät koskaan voi korvata läheistä vanhempaa ihmistä, oli se sitten lapsen vanhempi, isovanhempi tai joku muu läheinen aikuinen. Lapsi tarvitsee tällaisen luottohenkilön, joka on läsnä jatkuvasti ja aina katsomatta virka-aikoihin jne., joka on helposti saavutettavissa.

Haluan myös hammashuollosta sanoa pari sanaa ja todeta sen, että olisi mielestäni ollut paljon tarkoituksenmukaisempaa uhrata nyt käytettävät voimavarat vanhusväestön hampaidenhuoltoon, eläkkeellä olevien ihmisten ja laitoksissa asuvien. Näin olisi voitu saavuttaa huomattavasti enemmän terveyttä kuin ottamalla muun muassa minun ikäluokkani tällä hetkellä tähän mukaan. Ymmärrän, että tarkoitutus on seuraavana vuonna ottaa muutkin ikäluokat mukaan, mutta terveyspoliittisesti tarkoituksenmukaisempaa olisi ollut menetellä siten, että olisimme saaneet suuremman terveyshyödyn ottamalla ne, jotka itse eivät pysty tällä hetkellä huolehtimaan asioistaan.

⁴⁶ **Tarja Kautto /sd:** Arvoisa puhemies! Ed. Vihriälä viittasi siihen, että kaupungeissa ja etenkin täälläpäin on onneksi yksityisiä lääkäripalveluja. Siis puhtaasti yksityistähän meillä ei ole, mutta sanotaan, että on kuitenkin tietyn tyyppisiä yksityisiä lääkäripalveluja. Se on tietysti hyvä. Mutta tässä yhteydessä täytyy muistaa, että mitalilla on kaksi puolta. Ensinnäkään nämä eivät pysty kattamaan kaikkia asukkaita, koska monilla on kerta kaikkiaan vaikeuksia tulojensa puolesta tai oman elämäntilanteensa puolesta kääntyä heidän puoleensa ja hankkia näitä palveluita. Täytyy muistaa se, että tietyllä tavalla al-

kaa olla uhka koko julkiselle terveydenhoitojärjestelmälle, että lääkärit mieluummin hakeutuvat yksityiseen, jossa he voivat tietyllä tavalla myöskin valikoida potilaansa. Julkiseen terveydenhuoltoon tulee osittain paljon vaikeammin hoidettavia tai vaikeammassa elämäntilanteessa siitä heijastuvine vaikutuksineen eläviä ihmisiä. Sillä tavalla tämä koko järjestelmä on tietynlaisessa valinkauhassa.

⁴⁷ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd:** Arvoisa puhemies! Totean, että kun kuntalaki muuttui aikaan, silloin myöskin hallintokunnat joutuivat kantamaan itse vastuunsa. Tästä välistä jäi kokonaan valvonta pois. Nyt, kun tarkistellaan kansanterveyslainsäädäntöä, myöskin tässä on todettava, että meillä on eri hallintokuntasektoreita, kuten on jo todettu, opetusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja myöskin sisäasiainministeriö, joille kuuluvat hyvin paljon lasten ja nuorten elämään liittyvät asiat. Toivonkin, että me voimme tämän lain yhteydessä kehittää näitä järjestelmiä niin, että nuoret ja lapset eivät joutuisi mielenterveysongelmiin.

Mitä tulee mielenterveysongelmiin joutumiseen, on todettava, että ed. Kokkonen ja ed. Vihriälä ovat ottaneet merkittävän asian esille eli kasvatuksen. Sitä kysymystä ei ole täällä huomioitu. Me olemme puhuneet paljon rahoista, rahojen saamisesta yhteiskunnalta, mutta me olemme jättäneet väliin tässä eduskunnassa sen, kun sodan aikana piti pystyä kasvattamaan lapsia terveiksi ja erittäin vähän varmasti silloin mielenterveysongelmia oli, tai niitä ei ehkä tiedostettu, mutta vähemmän oli. Meidän on pyrittävä siihen, että kodit kantavat enemmän vastuuta. Toivoisin, että tästä voitaisiin käydä laajempi keskustelu eduskunnassa.

Keskustelu päättyi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Puhetta ryhtyy johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

2) Hallituksen esitys laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 155/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

3) Hallituksen esitys laiksi aikuiskoulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 150/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään työ- ja tasa-arvoasiainvaliokuntaan, jolle sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Puhemiesneuvosto on päättänyt, että keskustelu aloitetaan nopeatahtisella keskustelulla, joka kestää ed. Gustafssonin puheenvuoroon saakka ja jossa puheenvuorojen pituus on enintään 7 minuuttia.

Keskustelu:

¹ **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Lakiesitys aikuiskoulutuksesta ja siihen liittyvistä muista laeista on tarpeellinen monestakin syystä. Nythän aikuiskoulutuksen tuet ovat erittäin hajanaiset eivätkä ne tue riittäväällä tavalla aikuisten, tässä tarkoitetaan yli 30-vuotiaita, kouluttautumista ja oman ammatillisen taidon päivittämistä.

Varsinkin nyt kun näemme ja tiedostamme sen uhkaavan työvoimapulan, joka on edessä, on tärkeää, että aikuisten koulutustukijärjestelmä selkiytyy, jotta työssäkäyvät aikuiset uskaltavat ja tahtovat lähteä koulutukseen. Aikuiskoulutustuella tarkoitetaan tässä lakiesityksessä sitä, että työssäolevat palkansaajat ja yrittäjät voisivat osallistua omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen. Käsitellyssä oleva lakiesitys tunnetaan myös nimellä Kova-3, eli tämä on koulutusvakuutuksen kolmas vaihe. Ehdotettu tuki korvaisi siirtymävaiheen jälkeen sekä aikuisopintorahan että koulutus- ja erorahaston myöntämän ammatikoulutusrahan.

Tukeen olisi oikeutettu työssäkäyvä henkilö, jonka yritystoiminta tai palvelussuhde samaan työnantajaan on kestänyt vähintään vuoden ja

jolla on työhistoriaa vähintään viisi vuotta. Tuki koostuisi valtion varoin maksettavasta perusosasta ja ansiotasoon suhteutetusta ansio-osasta. Valtion varoin maksettava perusosa olisi 2 600 markkaa kuukaudessa ja ansio-osa olisi 20 prosenttia tuloista 16 000 markkaan saakka ja sen jälkeen 15 prosenttia tuloista. Esimerkiksi 10 000 markan kuukausipalkkainen saisi aikuis-koulutustukea 4 600 markkaa. Tuki olisi veronalaista tuloa. Yrittäjille maksettaisiin vain perusosa.

Lait on tarkoitus saattaa voimaan ensi vuonna, ensi vuoden alusta, tosin niin, että käytännössä aikuisten koulutustukea voisi saada elokuun alusta lähtien, mutta työhistorian osalta viisi vuotta työhistoriaa riittäisi vasta vuonna 2006 heinäkuun alusta lähtien.

Arvoisa puhemies! Lakiesitys pitää sisällään useita ongelmakohtia ja epävarmuustekijöitä. Ensimmäinen ja minusta ongelmallisin näistä on työhistoriavaatimus. Siirtymäajallahan työhistoriaa vaaditaan koulutustukea saavalta henkilöltä kymmenen vuotta. Eli vasta vuonna 2006 työhistoriaa tarvittaisiin viisi vuotta, mutta nämä ensimmäiset viisi kuusi vuotta työhistoriaa tulisi olla kymmenen vuotta. Ainakin itselläni heräsi epäily, kun tunnemme aika hyvin koulutusvakuutus ykkösen ja kakkosen ongelmat: Arvioitiin huomattavasti enemmän osallistujia tulevan niihin, ja sitten ne molemmat minusta aika tavalla epäonnistuivat, ja siinä oli myös niin, että vaadittiin pitkiä työhistorioita. Pelkään, että tässä saattaa käydä samalla tavalla, että vaaditaan liian pitkää työssäoloaika ennen kuin tukea voi saada.

Jos ajatellaan sitä, että tarkoitus varmasti on, että aikuiskoulutustukea ei käytettäisi vain työelämän loppuvaiheessa, vaan heti 30 ikävuoden jälkeen, työelämän alku- ja keskivaiheessa, niin kymmenen vuoden vaatimus näinä tulevina vuotena on minusta liian kova.

Toinen epäkohta ovat yrittäjät. Yrittäjät suhteessa palkansaajiin jäävät jälleen heikompaan asemaan, sillä heillähän on mahdollisuus tietystikin tässä esityksessä vain valtion myöntämään perusosaan eli 2 600 markkaan.

Kolmantena esitys nostattaa väistämättä mielestäni keskustelun koko opintotuen tasosta ja opintotukijärjestelmien yhteensovituksista. Eli aikuisväestölle, yli 30-vuotiaille työssäkäyville, ehdotetaan valtion puolelta 2 600 markan perusosaa, kun esimerkiksi yliopisto-opiskeliijoilla

opintotuen perusosa on noin 1 500 markkaa. Aikuiskoulutustukiesitys pitää sisällään tai herättää kysymyksen tai minusta pitääkin sisällään sen tunnustuksen, että nyt niin sanotusti nuorten opintotuki on riittämätön.

Neljäntenä epävarmuustekijänä näen lakiesityksen perustelujen arviot siitä, miten koulutustukea käytettäisiin. Arvioidaan, että ensi vuonna koulutustukea käyttäisi 1 500 henkilöä ja vuonna 2006, kun järjestelmä olisi täysin voimassa, käyttäjiä olisi 5 500 henkilöä. On epävarmaa, miten tämän tuen käyttö toteutuu. Itse näkisin niin, kun tiedämme tulevat vuodet ja uhkaavan työvoimapulan, että minusta meidän pitäisi luoda, tasoltaankin, käytännössä helposti toteutettavia järjestelmiä, joilla voisimme myös aikuisten lisäkoulutuksen puolelta vastata tuleviin työvoimatarpeisiin.

Tämä lakiesitys on menossa työ- ja tasa-arvoasiain valiokuntaan, ja sivistysvaliokunta antaa asiasta lausunnon. Edellisiin kokemuksiin viitaten koulutusvakuutuksen ensimmäisen ja toisen vaiheen osalta toivon kyllä, että valiokunnissa nimenomaan arvioidaan tarkemmin, onko työhistoriavaatimus todellakin liian kova tässä vaiheessa.

² **Jukka Gustafsson /sd:** Arvoisa puhemies! Ed. Vehviläisen asiantunteva puheenvuoro oli miellyttävä kuunnella ja osoitti, että ed. Vehviläinen on paitsi kiinnostunut myös hyvin perillä näistä asioista, koska myöskin omat kriittiset varaukseni kohdentuvat hyvin paljon samoihin kohtiin.

Mutta, arvoisa puhemies, ennen sitä on syytä todeta kyllä se, että nyt, kun käsitellään koulutusvakuutuksen kolmatta vaihetta ja siihen liittyvää lakiesitystä, on koulutuspoliittisesti ja yhteiskuntapoliittisesti kysymys varsin tärkeästä asiasta. Tilannehan on tällä hetkellä Suomessa se, että meillä keski-ikäinen väestö ja nuoremmistakin merkittävä osa on varsin heikon ammatillisen ja yleissivistyksellisen koulutuksen omaavia. Yhteiskunnallinen muutosvauhti niin työelämässä kuin yhteiskunnassakin on sen kaltainen, että tämän tyypinen mahdollisuus omaehtoiseen aikuiskoulutukseen on tavattoman tärkeä ja välttämätön.

Minun täytyy sanoa ääneen tässä yhteydessä se, että kun eduskunnassa ja aikoinaan myös sivistysvaliokunnassa käsiteltiin koulutusvakuutuksen niin sanottua ensimmäistä ja toista vaihet-

ta, olin varsin hyvin tietoinen ja näimme jo silloin, että nämä eivät tule onnistumaan sillä kunnianhimotasolla, kuin oli julkisuudessa ja vähän muuallakin puhuttu, aivan kuten ed. Vehviläinen sanoi. Sen voisi sanoa paljon rankemminkin: Voidaan todeta, että ne epäonnistuivat erittäin pahasti. Voisi sanoa näin, että paljon melua tyhjästä.

Sen takia nyt, kun koulutusvakuutuksen kolmas vaihe on käsittelyssä, meidän täytyy pysähtyä tähän asiaan erittäin perusteellisesti ja syvällisesti. En pääsääntöisesti halua puhua asioista, jotka tulevat omaan valiokuntaani. Tässä suhteessa teen nyt poikkeuksen tämän asian yleisen yhteiskunta- ja koulutuspoliittisen merkityksen vuoksi.

Se tässä nyt on myöskin tärkeätä yleiseltä kannalta, ja siitä viime viikkoina ja kuukausina on käyty keskustelua, merkitseekö nyt tämä koulutusvakuutuksen kolmas vaihe sitä, että muutama vuoden käytössä ollut vuorotteluvapaa lopetettaisiin. Olen henkilökohtaisesti ollut sitä mieltä, kun olen ollut vuorotteluvapaan syntyynkin vaikuttamassa, että vuorotteluvapaa on lähtökohdiltaan selkeästi yhteiskunta- ja työllisyyspoliittinen, ikään kuin sen sisällä oleva ihmis- ja yhteiskuntakäsitys on laajempi. Silloin, kun puhumme koulutusvakuutuksen kolmannesta vaiheesta, me puhumme nimenomaan ja vain lähinnä koulutuspolitiikasta. Sen takia itse näen, että nämä kaksi järjestelmää on syytä säilyttää. Niiden merkitys ja tavallaan työnjako on selvästi olemassa. Tätä myöskin tuki Helsingin Sanomissa muutama päivä sitten ollut laajahko artikkeli vuorotteluvapaan ansioista ja merkityksestä. Sen olivat allekirjoittaneet Akavan, STTK:n ja SAK:n koulutuspoliittiset asiantuntijat.

Haluan tässäkin yhteydessä nyt vahvasti painottaa sitä, että vuorotteluvapaalla on ollut 40 000 ihmistä. Henkilön, joka on lähtenyt vuorotteluvapaalle, tilalle on palkattu henkilö tekemään oikeaa työtä, ja henkilö on voinut vuorotteluvapaalla opiskella tai latautua ja käyttää aikaansa muuten tarkoituksenmukaisella tavalla.

Koulutusvakuutuksen ja käsillä olevan lakiesityksen perusteluissahan todetaan: "Uudistuksen tavoitteena on aloittaa työssä oleville tarkoitettuna yhtenäisen ja kattavan omaehtoisen koulutuksen toimeentuloturvajärjestelmän luominen, joka kannustaisi omaehtoiseen koulutukseen. Tasapainoinen yhteiskuntakehitys edellyttää rakennetyöttömyyden alentamista, ja torjuntaa ja

tämän tavoitteen saavuttamisen edellytyksenä on koko uran jatkuva ammattitaidon kehittäminen ja ylläpitäminen."

Tämän hallituksen lakiesityksen sisään rakennettuna ajatuksena on se, että lakiesitys turvaa yksilön elämänkaaren aikana mahdollisuuden tietyn tasoiseen taloudelliseen turvaan puolen-toista vuoden aikana tai ajalta. No, nyt voidaan tietysti pohdiskella sitä, jos ajatellaan ihmisen työssäoloaikaa, onko puolitoista vuotta riittävä, tarkoituksenmukainen. Meistä jokainen tietää, että hyvin merkittävästi tänä päivänä työnantajat osallistuvat työntekijöittensä ammatilliseen ja muuhun koulutukseen. Tätä taustaa vasten voidaan ajatella, että tämä nyt on yksi lähtökohta ja valittu tie. Mutta sitäkin on varmaan syytä tämän lain käsittelyssä pohtia, onko lähtökohta yksilön ja yhteiskunnan kannalta hyvä.

Toinen asia, johon myöskin haluaisin tässä yhteydessä puuttua, on siirtymävaihe, joka tähän hallituksen esitykseen on luotu sisälle. Tämähän käytännössä tarkoittaa sitä, että vuoteen 2006 asti edellytetään kymmenen vuoden työhistoriaa, jotta voi päästä lain nykyisen aikuisopintotuen piiriin. Oma koulutuspoliittinen ajatteluni lähtee tänä päivänä siitä, että käytännöllisesti katsoen kaikille niille aikuisille, jotka haluavat oppia uuden ammatin tai kehittää itseään ammatissa, tulisi tarjota tällainen mahdollisuus.

Ensimmäinen varapuhemies: Ed. Gustafsson, 7 minuuttia on täyttynyt!

Puhuja: Tämä oli 7 minuuttia? Minä olin kyllä lopettamassa.

Ensimmäinen varapuhemies: Ed. Gustafsson, voitte varata uuden puheenvuoron!

Puhuja: Niin kuin sanoin, pääsen käsittelemään tätä valiokunnassa. Sanon vain tämän ajatukseni kahdella lauseella loppuun. Olin peräämässä sitä, että tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa niille työelämässä ja työelämän ulkopuolellakin oleville aikuisille, jotka haluavat itseään kehittää, tulisi suoda se mahdollisuus eikä laittaa rimaa näin korkealle. Käsitykseni mukaan tätä kannattaa nyt valiokunnassa oikein syvällisesti miettiä, voitaisiinko rajaa laskea kymmenestä vuodesta lähemmäksi viittä vuotta.

Samaten totean lopuksi, arvoisa puhemies, että kun aikuisopintotuen taso lakiesityksen mu-

kaan keskituloisella jää 4 000—4 500 markkaan miinus verot, niin sitäkin nyt kannattaa miettiä, löytyykö joillakin konsteilla mahdollisuutta parantaa sitä.

Kiitos joustavuudesta, arvoisa puhemies!

Keskustelun nopeatahtinen osuus päättyy.

3 Marja-Liisa Tykkyläinen /sd: Arvoisa puhemies! On hyvä, että tämä lainsäädäntö on saatu aikaan. Tukeen oikeuttavan koulutuksen määrittelyn lähtökohtana on tällä hetkellä tarjota kaikille mahdollisuus tehdä valintoja aikuisten ammatitaitoa edistävän koulutuksen kokonaisuudesta. Näin on hallituksen esityksessä. Tavoitteena on vastata nykyisen työelämän vaatimuksiin, joissa korostuvat ammattipätevyyden parantamisen ja monipuolistamisen sekä koulutustason nostamisen lisäksi ammattisivistykseen liittyvä perusosaaminen, kuten kielitaito ja muut kansainvälistymismahdollisuudet.

Arvoisa puhemies! On hyvä, että nämä kohdat ovat lain perusteluissa. Totean tässä asian, jonka ed. Vehviläinen otti esille, eli kymmenen vuoden työhistorian. Toivoisin, että valiokunta käsittelee tätä kysymystä ja tekisi aikavälin vähän lyhyemmäksi. Näkisin näin tämän asian itse.

Sitten mitä tulee yrittäjien asemaan tämän lainsäädännön yhteydessä, jonka myöskin ed. Vehviläinen otti esille, tukijärjestelmä, joka on 2 600 markkaa kuukaudessa, on minun mielestäni aika riittämätön sen johdosta, että meillä on tällä hetkellä paljon nuoria yrittäjiä, jotka kehittävät itseään ja joiden on pakko kehittää. Sen johdosta toivoisin, että valiokunta puuttuisi myöskin tähän kysymyksen osaan, että ei tulisi ongelmia eikä hankaluuksia yrityksissä olevien henkilöiden kohdalla.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, tämä lainsäädäntö on hyvä ja tarpeellinen. Toivon, että mahdolliset korjaukset tehdään valiokuntakäsittelyssä.

4 Jorma Vokkolainen /vas: Arvoisa puhemies! Ammatillisen lisäkoulutuksen rahoituksen lainsäädännöstä on kysymys. Sen taustana on koulutusvakuutusjärjestelmä. Muistaakseni ensimmäinen vaihe tuli voimaan vuonna 96 silloin kovan keskustelun yhteydessä, joka oli ammatti-liitoilla ja maan hallituksella koskien lähinnä työttömyysturvajärjestelmää. Silloin kehitettiin nimenomaan koulutusvakuutusjärjestelmä osak-

si työttömien työllistämisvaihetta. Totean niin kuin edelläkin olevat puhujat, että ensimmäinen ja toinen vaihe jäivät torsioksi.

Olin viime kaudella työasiainvaliokunnan jäsenenä, ja siellä hyvin paljon tästä asiasta keskusteltiin. Nämä edellytykset ovat liian rankat suhteessa mahdollisuuteen käyttää jopa ensimmäistä ja toista vaihetta, jotka oli enemmän räätälöity pitkäaikaistyöttömille. Siinä yhteydessä, kun keskustelua käytiin, myöskin työministeriö totesi, että jos työhistoria tulee olemaan kynnyks, niin sitä pitää madaltaa.

Nyt lakiehdotuksessa on taas tällainen kynnyks. Kyllä mielestäni asiaan pitää suhtautua vakavasti. Jos aiotaan omaehtoista koulutusta kannustaa, niin ei pidä kynnyksiä luoda etukäteen, vaan sitten vaikka palataan näihin kynnyksiin, jos nähdään, että tämä saa aikaan liikaa motivaatiota, mihin en koskaan usko. Kun ihminen työelämästä lähtee itseänsä kouluttamaan, niin kyllä yhteiskunnan pitäisi päivittäin kaikin tavoin sitä edistää ja tukea eikä tuoda ehdoksi tämmöistä kymmenen vuoden työhistoriaa. Toivon menestystä valiokuntatyöskentelylle.

⁵ **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! Koulutukseen kannattaa satsata. Se on ollut ja tulee olemaan meidän menestyksemme keskeinen tekijä. Erityisen tärkeänä näen sen, että niillä sekä palkansaaja-asemassa että yrittäjäasemassa olevilla, jotka ovat eri tavoin uusien haasteiden edessä, olisi mahdollisuus saada koulutusta nopeammin kuin tämän kymmenen vuoden kynnyksajan jälkeen. Mehän kaikki tiedämme, että yhteiskunnan kehitys on edennyt viime vuosina hyvin nopeasti. Se on asettanut lisähaasteita. Jos katsoo vaikkapa maaseutuyrittäjien, maatalousyrittäjien, näkökulmasta, siellä välttämättä tarvittaisiin uudistumista ja uusiin asioihin paneutumista, samoin yhtä lailla muiden pienyrittäjien osalta ja tietysti myös palkansaajien kannalta katsottuna.

En tiedä, ovatko taloudelliset etuudet myöskään riittäviä. Varsinkin yrittäjien kohdalla uskoisin, että näillä ehdoilla on vaikea saada ihmisiä kehittämään itseään. Kaikki tiedämme, että yrittäjän asemassa oleva joutuu muutoinkin monin tavoin panostamaan siihen, että hän lähtee lisäkoulutusta hankkimaan. Siitä syystä pitäisi valiokuntakäsittelyssä vielä tarkoin miettiä näitä ehtoja ja sitä, että todella saataisiin vaikuttavuutta tälle uudelle lainsäädännölle ja sitä tarvittavaa

lisäkoulutusta mahdollisimman laajasti käytettäisiin hyväksi.

⁶ **Antero Kekkonen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Aivan niin kuin muutkin ovat täällä todenneet, on erinomaisen tärkeä seikka, että aikuiskoulutus saa tällaisenkin lainsäädännön tukeen. Se on kuitenkin se reitti, jota pitkin voidaan menestyä, jos menestystä maailmalla haluamme, voidaan menestyä yksilöinä ja kansakuntana.

Ihan yksittäisenä kohtana, jonka aivan erityisellä ilolla voi panna merkkeille: Työttömien koulutuspäivärahassa koulutuksen laajuuden on oltava vähintään 20 opintoviikkoa, mikä käytännössä tarkoittaa noin puolen vuoden päätoimista opiskelua. Sikäli kuin tähän liittyy kynnyksiä, ne kynnykset ovat poistamista varten, koska tällä asialla on olennainen merkitys työttömyyteen, työllisyyteen ja ylipäänsä ihmisarvoiseen elämään sen jälkeen ja sen yhteydessä, kun työttömyyden onnettomuus ihmistä on kohdannut. Mutta uskon, että valiokunta, joka on kunnostautunut valistuneena valiokuntana monessa muusakin yhteydessä, osaa nämä mahdolliset kynnykset poistaa, joita tähänkin kohtaan näyttäisi sisältyvän.

⁷ **Kari Uotila /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Yhdyn niihin mielipiteisiin, jotka lähtevät siitä, että ehtoja tämän tuen saamiseksi ja käytön edellytykseksi pitää muokata niin, että sitä todella käytettäisiin. Ei pitäisi toistaa niitä virheitä, joita koulutusvakuutusjärjestelmän ensimmäisessä vaiheessa tapahtui, jolloin ehdot olivat sellaiset, että ne eivät sitten johtaneet käyttöön.

Tässä yhteydessä on keskusteltu myöskin toisesta tukimuodosta eli vuorotteluvapaasta. Pelkään pahoin, että jotkut haluavat nähdä tämän uudistuksen eräällä tavalla vaihtoehtona vuorotteluvapaan jatkamiselle. Lakihan päättyy tämän vuoden lopussa, mutta käytännössä päätöksiä vielä ensi vuodelle ulottuen voidaan tehdä.

Arvoisa puhemies! Olen ehdottomasti sitä mieltä, että vuorotteluvapaa on tarpeellinen jatkossa ja vuorotteluvapaajärjestelmää pitää jatkaa. Vuorotteluvapaa kuitenkin tarjoaa mahdollisuuden irrottautua työelämästä eri syiden takia, ei pelkästään koulutuksen takia. Se on nykyisessä työelämässä ja sen kovassa paineessa erittäin tarpeellinen. Toivon kollegoilta myöskin tukea, että vuorotteluvapaa-asiaa pidetään edelleen esil-

lä ja toimitaan sen mukaan, että se järjestelmä myöskin saisi jatkaa.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työ- ja tasa-arvoasiainvaliokuntaan, jolle sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

4) Hallituksen esitys työttömyysetuuksien toimeenpanon valvontaa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 151/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

5) Hallituksen esitys laiksi työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 152/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

6) Hallituksen esitys laeiksi maatalousyrittäjien eläkelain 10 ja 13 §:n sekä maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 15 ja 18 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 153/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

7) Hallituksen esitys laiksi kansaneläkelain 24 ja 42 b §:n muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 154/2000 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Puhemiesneuvosto on päättänyt, että keskustelu aloitetaan nopeatahtisella keskustelulla, joka kestää ed. Uotilan puheenvuoroon saakka ja jossa puheenvuorojen pituus on enintään 7 minuuttia.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 24) ja 25) asiasta.

Keskustelu:

¹ **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva lakiesitys on murheellinen eläkeläisten kannalta huolimatta siitä, että se sisältää 50 markan tasokorotuksen kansaneläkkeeseen. On surullista, että samaan aikaan, kun maassa menee taloudellisesti hyvin ja hallituksella on varaa esittää noin 6 miljardin markan veronkevennykset, eläkeläisten tukalaa asemaa ei vasemmistopuolueissa, ei kokoomuksessa, ei vihreissä, ei Rkp:ssä tunnusteta. Kuitenkin myös näiden puolueiden edustajat vaativat vuoden 98 lopulla eduskunnassa, että kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksesta luovutaan valtiontalouden niin salliessa. Nyt asia on viimeistä kertaa päätöksessä eduskunnassa ja hallituspuolueitten edustajat aikovat estää aiemman oman lupauksensa. Valtiontalous sallisi pohjaosan leikkauksen lopettamisen, mutta hallituspuolueiden edustajat eivät.

Vaikka talouden mittarit ovat myönteisiä, hallituspuolueet haluavat leikata edelleen osan eläkeläisten tuloja. Nyt hallitus ajaa kansaneläkkeen pohjaosan poistamista kokonaan. Edessä oleva kuudes leikkaus vie pohjaosan kokonaan yli 300 000 eläkeläiseltä. Leikkaus on käsittämätön siksi, että leikkauksen lopettaminen ei aiheuttaisi valtiontalouteen lisää menoja.

Erityisen epäoikeudenmukainen pohjaosan leikkaus on niille, joilta se on leikattu kahteen kertaan. Nämä kaksinkertaisen leikkurin eteen joutuneet ovat valtion ja kuntien virkamiehiä, usein naisia, joilla täysi työeläke yhteensovitettiin vuoden 95 loppuun saakka kansaneläkkeen pohjaosan kanssa siten, että ne yhteensä saavuttivat eläkkeen tavoitetason. Kun Lipposen ensimmäinen hallitus aloitti pohjaosan leikkauksen vuonna 96, on heidän eläkkeestään otettu pohjaosa toistamiseen ja lopputuloksena on pohjaosan verran alempi työeläke kuin heille kuuluisi. Hallituspuolueiden lupaukset edes pohjaosan kaksinkertaisen leikkauksen perumisesta eivät toteudu. Keskusta on tehnyt pohjaosan leikkauksen

pysäyttämistä rinnakkaislakialoitteen. Kun asiasta jälleen tänä syksynä äänestetään, punnitaan taas hallituspuolueiden edustajien kenttäpuheet.

Arvoisa puhemies! Hallitus esittää nyt 50 markan tasokorotusta kansaneläkkeisiin. Korotus on riittämätön. Kelan laskelmien mukaan kansaneläkkeitä pitäisi korottaa 340 markkaa kuukaudessa, jotta niiden jälkeenjääneisyys suhteessa työeläkkeisiin saataisiin kurottua umpeen. Kansaneläkkeiden jälkeenjääneisyys johtuu siitä, että niihin ei ole tehty tasokorotusta 16 vuoteen ja niitä tarkistetaan vuosittain työeläkkeitä pienemmällä indeksillä. Jos tasokorotus toteutetaan vasta kesäkuun alusta lukien, kuten hallitus esittää, sen vaikutus vuositason tasolle jaettuna merkitsee ensi vuonna 30 markan lisäystä kuukaudessa. Kansaneläkkeen indeksikorotuskin tulee olemaan vuonna 2001 suurempi, noin 70–80 markkaa täyden kansaneläkkeen saajalle kuukaudessa kuntaryhmästä riippuen. Näin esitettyä kansaneläkkeen tasokorotusta voidaan pitää lähinnä kosmeettisena ei todellisenä tasokorotuksena.

Eläkeläisten tuloerot kasvavat entisestään. Tämä ei ole sosiaalipoliittisesti oikeudenmukaista. Kansaneläkkeiden tasokorotus on tarpeen sen vuoksi, että kansaneläkkeen varassa olevat tulisivat toimeen tilanteessa, jossa terveyspalveluihin ja muihin välttämättömiin menoihin kuluu yhä suurempi osa pienistä tuloista.

Vuoden 96 alusta lopetettiin uusien lapsikorotusten maksaminen kansaneläkkeen saajille ja vuoden 98 alusta aloitettiin leikkaus jo myönnettyille lapsikorotuksille. Kansaneläkkeen varassa elävät lapsiperheet ovat pienituloisia ja minimitoimeentulolla eläviä. Siksi lapsikorotusten poistaminen ja leikkaus oli sosiaalipoliittisesti väärä toimi. Kansaneläkkeen lapsikorotukset tuleekin nopeasti palauttaa.

Keskusta esittää, että kansaneläkkeitä korotetaan vuoden alusta, tammikuun alusta, 100 markalla. Kansaneläkkeiden runsaan 300 markan jälkeenjääneisyys saataisiin siten kurottua umpeen tällä vaalikaudella. Tämä on mahdollista ilman, että valtiontalous siitä järkkyy, koska kansaneläkemenot putoavat vuosi vuodelta. Keskusta on tehnyt rinnakkaislakialoitteen kansaneläkkeen 100 markan tasokorotuksesta ensi vuoden alusta lähtien sekä kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksen lopettamisesta. Toivon, että eduskunnassa myös muut puolueet haluaisivat lähteä tälle tielle. Vielä olisi mahdollisuus.

Ensimmäinen varapuhemies: Vastauspuheen-
vuorojen pituus on 1 minuutti.

2 Virpa Puisto /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvostan ed. Vehviläisen puheenvuoron sisältöä ja myönnän, että ne epäkohdat, joita hän toi esiin, ovat olemassa. Kuitenkaan emme valitettavasti voi, vaarantamatta hyvinvointivaltion muita palveluja, jotka kohdentuvat eläkeläisille, sairaille ja muille yhteiskuntaluokille, kaikkea korjata kerralla. Siksi pidämme kiinni siitä, että ylimääräinen porvarien asettama savamaksu poistuu tällä vaalikaudella, ja pidämme tärkeänä, että tasokorotus, joka on hallituksen esityksessä, tulee voimaan 1.1., viimeistään 1.3. Kun arvostamme välikysymystänne vanhus-
ten palveluista, haluamme keskittää varoja siihen, että turvallisuus tulee palveluista ja toimeentulosta, mutta jos olisin oppositiossa, käyttäisin kaltaisenne puheenvuoron.

3 Marjatta Stenius-Kaukonen /vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kansaneläkkeen tasokorotus koskee 900 000 eläkeläistä pienimmistä eläkkeistä alkaen. 680 000 saa tasokorotuksen ja yli 200 000 saa pienemmän korotuksen ei kansaneläkkeeseen, koska he eivät saa kansaneläkettä, vaan eläketulovähennyksen kautta, koska tasokorotus nostaa myös eläketulovähennystä. Siksi vasemmistoliiton eduskuntaryhmässä on selkeä näkemys siitä, mitä ensimmäisenä pitäisi tehdä ja korjata, eli meille ykkösjäsenä on kansaneläkkeen tasokorotus ja sen aikaisaminen vuoden alkuun ja enemmän kuin 50 markkaa. Siitä lähdemme neuvottelemaan hyvässä yhteistyössä hallituskumppaneidemme kanssa, näin toivon ja uskon.

Ylimääräinen sairausvakuutusmaksu, niin väärä maksu kuin se onkin, koskee 825 000:ta eläkeläistä suurimmista eläkkeistä alkaen. Ymmärrätte varmasti sen, miksi vasemmistoliitolle ensin mainittu asia on ensi sijalla.

4 Anneli Jäätteenmäki /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Suomen taloudessa menee tällä hetkellä erittäin hyvin. Siitä huolimatta käsittelyssä on Lipposen hallituksen esitys kansaneläkkeen pohjaosan lopullisesta leikkaamisesta. Toivon, että eduskunta pystyisi tämän hankkeen estämään ja pitämään kiinni siitä lupauksesta, joka vuonna 98 annettiin, että jos talous sen sallii, pohjaosaa ei enää leikata. Nyt ta-

lous sen sallii, mutta poliittinen tahto tuntuu puuttuvan. Pohjaosan 98 markan leikkauksesta on nyt aika luopua ja lunastaa lähes 340 000 eläkeläiselle annettu lupaus. Erityisesti kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus on epäoikeudenmukainen niille 120 000 valtion ja kuntien eläkkeensaajille, joilta pohjaosa viedään pois kahteen kertaan. Tämä epäoikeudenmukaisuus olisi korvattava.

Kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus ei ole mikään pieni asia. Vuodesta 96 lähtien ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Jäätteenmäki, minuutti on täyttynyt!

Puhuja: ... tällaisen pientä eläkettä saavan kuukausieläke on pudonnut 376 markkaa.

⁵ **Jaakko Laakso /vas** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kuulun niihin hallituspuolueiden kansanedustajiin, jotka pitävät kansaneläkkeen pohjaosan leikkausta virheellisenä toimenpiteenä. Eduskuntahan todellakin hyväksyi yksimielisesti päätöksen, jonka mukaan, jos valtakunnan talous sen sallii, pohjaosan lopusta leikkauksesta luovutaan. Pohjaosahan oli kaiken kaikkiaan 445 markkaa. Sitä on vuosittain leikattu. Nyt sitä on jäljellä enää 92 markkaa. Hallitus esittää nyt tämän lopunkin pohjaosan leikkauksista. Eduskunta päättää asiasta. Eduskunta tulee ilmeisesti joulukuussa asiasta äänestämään. Itse haluan jo tässä yhteydessä sanoa, että en tule äänestämään kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksen puolesta.

Mitä tulee kansaneläkkeen tasokorotukseen, niin kyllä meillä on tässä yhteinen häpeä. Vuonna 84 tehtiin viimeinen tasokorotus. Sen jälkeen hallituksia on ollut lukuisa joukko, myöskin keskustalaisia hallituksia hyvän talouden olosuhteissa, ja kansaneläkkeen tasokorotusta ei kuitenkaan ole tehty.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Minuutti on täynnä!

Puhuja: Hyvä, että se tehdään nyt, mutta se on tehtävä suurempana kuin hallitus esittää ja aiemmin.

⁶ **Marjatta Vehkaoja /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Me jokainen tiedämme, että marssi on ollut hyvin surullinen

kansaneläkkeen pohjaosan osalta viime vuosien aikana. On viitattu eduskunnan päätökseen, pontteen, tässä asiassa. Se oli edellisen eduskunnan ponsi. Totta kai itsekin kuulun niihin, jotka pettyivät siihen, että tuo ponsi ei johtanut hallitusohjelman sisällä ratkaisuun. Tästä nyt oikeastaan tänäänkin on kysymys.

Eläkepolitiikkaa on muutettu useaan kertaan viime vuosien aikana rahoitusongelmien takia. Reformit kyllä jatkuvat. Ikävä kyllä ei mikään näytä olevan pysyvää. Tässä suhteessa tämä on minusta tärkeä asia painotettavaksi.

Eläkkeensaajien, jo eläkkeellä olevien, kannalta indeksikysymykset ovat ehkä sittenkin pitkässä juoksussa kaikkein tärkein kysymys. Sillä voidaan saada hyvitystä aikaan, jos halutaan.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Minuutti on täyttynyt!

Puhuja: Kaksinkertaisen kansaneläkkeen pohjaosan poiston osalta asia ei ole vielä loppuun käsitelty, toisin kuin täällä väitettiin.

⁷ **Anu Vehviläinen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Keskusta on erityisen pettynyt siitä syystä, että otimme tosissamme sen, että eduskunta tarkoitti totta vuonna 98 joulukuussa päättäessään tästä ponnesta. Ajattelimme, että myös hallituspuolueet, jotka ovat täysin samat kuin tänä päivänä, olivat tosissaan tämän asian suhteen. Mutta nyt on osoittautunut, että se oli vain vaaliponsi. Te halusitte osoittaa eduskuntavaalien alla äänestäjille, että te olette valmiita asiaa tarkistamaan, mutta sama meno on jatkunut nyt myös tämän vaalikauden aikana. Sen takia tämä on äärimmäisen ihmeellinen asia. En voi muuta kuin ihmetellä kansalaisten puolesta, miksi näin suuressa asiassa eläkeläisiä jymäytettiin.

⁸ **Jukka Gustafsson /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Monipuoluehallituksessa jää näköjään joskus vähemmistöön. Sos.dem. eduskuntaryhmä edellytti kesäkokouksessaan, että kansaneläkkeen tasokorotus tulee aientaa vuoden alkuun. Pidämme siitä päätöksestä nyt kiinni eduskuntakäsittelyssä. Samaten ryhmäämme ei tyydytä ylimääräisen sairausvakuutusmaksun alentamisen taso 0,3 prosenttia. Se pitää myös eduskuntakäsittelyssä muuttaa, jotta tahtom-

me siitä, että ylimääräinen sairausvakuutusmaksu poistuu hallituskauden aikana, toteutuu.

Vielä haluan sanoa, että pidän myöskin 50 markan tasokorotusta aivan liian pienenä. Olen vaatinut ja vaadin sen nostamista. Aikataulusta ja muusta pitää voida neuvotella hallituspuolueitten kesken. Totean, että hallitusohjelmassa on sovittu tämä taso tilanteessa, jossa taloudellinen tilanne (Puhemies koputtaa) ei ehkä ollut niin hyvä kuin se on nyt. Eli se voidaan siltäkin perusteella parantaa.

⁹ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuulun niihin edustajiin, joiden mielestä kansaneläkkeen pohjaosan leikkaaminen on ollut todella suuri poliittinen virhe siltä hallitukselta ja siltä eduskunnalta, jotka ne aloittivat ja hyväksyivät. Kun tämä hallitus ja eduskunta aloittivat työnsä, 171 markkaa oli jäljellä. Olin itse mukana hallitusneuvotteluissa. En nyt viitsi kaikkia yksityiskoh tia kertoa, ehkä se ei ole korrektaa, mutta haluaisin antaa tunnustuksen Rkp:n neuvottelijalle ja Rkp:lle siitä tuesta, mitä kansaneläkkeen tasokorotuksen osalta saimme, vaikka se ei ollutkaan riittävä. Siksi emme tämän pidemmälle ole vielä päässeet. Mutta viime syksynähän pohjaosan leikkauksesta puhuttiin valiokunnassa, ja edustajat muistanevat sen, mikä ryhmä vaati sen neuvotteluihin. Se oli vasemmistoliiton ryhmä. (Puhemies koputtaa) Sen tuloksena saatiin nyt edes 50 markkaa hilattua ensi vuodelle. Jatkamme tämän asian ajamista.

¹⁰ **Anneli Jäätteenmäki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Useat hallituspuolueiden edustajat surkuttelevat eläkeläisten asemaa. Minun mielestäni te voitte joulukuussa näyttää todellisen tahtonne ja äänestää sen puolesta, että kansaneläkkeen pohjaosaa ei enää leikata. Te voitte myös äänestää keskustan aloitteen mukaan, että kansaneläkettä korotetaan ensi vuoden alusta 100 markalla. Sekin on vähän, mutta se on silti enemmän kuin 50 markkaa. 50 markkaa on niin vähän, että voi kysyä, voiko se pienempi olla.

¹¹ **Margareta Pietikäinen /r** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Marjatta Stenius-Kaukonen viittasi aivan oikein Rkp:n kannanotoihin koskien tasokorotuksen aikaistamista. Itse olen sitä mieltä, että sosiaali- ja terveysvaliokun-

nassa on syytä hyvin tarkkaan pohtia mahdollisuutta, että tasokorotus tapahtuisi jo vuoden alusta. Näin olen myöskin talousarvioaloitteessa esittänyt.

¹² **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On ikävää, että pohjaosa on leikattu, ja vielä ikävämpää on se, että sitä on leikattu kaksi kertaa. Tällä hetkellä on selvitystyö käynnissä kahdenkertaisen leikkauksen kohdalla. Toivoisin, että tämä asia saataisiin järjestykseen ja kuntoon.

Mitä tulee siihen, että olemme tässä tehneet jotakin politiikkaa, itse en ainakaan ole tehnyt. Sanon myöskin, että kun lähdetään korotuksiin kansaneläkkeiden kohdalla, sen pitää olla vähän suurempi kuin 50 markkaa.

Ensimmäinen varapuhemies: Takaisin puhujalistaan. Muistutan, että edelleen käymme nopeatahtista keskustelua. Puheenvuorojen pituus on 7 minuuttia.

¹³ **Juha Rehula /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Ei ole ihme, että eilen julkitulleen tutkimuksen mukaan 500 000 eläkeläistä jää tulevan kahden viikon aikana käytävissä kunnallisvaaleissa niin ennakkoäänestyksen aikana kuin vaalipäivänäkin kotiin. Kyllä nämä puheet sitä luokkaa ovat. Ed. Vehviläinen äsken peräsi vaalilupusten lunastamista. Olen sanonut puhujapaikalta aikaisemminkin, että tiedän itsekkin monen kansanedustajan olevan täällä eläkeläisten äänillä. Ei ole ihme, että meihin ja meidän tekemisiimme — ja tässä tapauksessa tekemättä jättämissiimme — ollaan pettyneitä.

Arvoisa rouva puhemies! Kolme viikkoa sitten maanantaina eräs merkittävä kokoomuslainen sosiaalipoliitikko totesi eräässä tilaisuudessa: "Kansaneläkkeen pohjaosa poistuu siististi." Oman puheenvuoroni voisin yhtä päätä lopettaa, ja näkyyhän tämä siististi poistuminen siitakin, ettei ole ensimmäinen eikä todennäköisesti viimeinen kerta, kun täältä katsottuna oikealla kokoomuksen jakarandatuoleilla ei eläkeläisten asioista puhuttaessa istu enää edes ed. Seppo Kanerva. Sen voin kuitenkin ilmoittaa, että keskustan eduskuntaryhmä vastustaa viimeiseen mahdolliseen tilanteeseen asti kansaneläkkeen pohjaosan lakkauttamiseen liittyvää esitystä.

Arvoisa rouva puhemies! Todettakoon tässäkin yhteydessä ties monennenko kerran lamatal-

koisiin osallistuneiden eläkeläisten osalta, että eläkeläiset odottavat päättäjiltä selkeää ja selittemätöntä viestiä siitä, mitä ja millä aikataululla aiotaan toimia kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksen jäädyttämisen osalta, miten ja millä aikataululla eläkeläisten ylimääräinen sairausvakuutusmaksu aiotaan poistaa, miten toimitaan kahteen kertaan leikattujen pohjaosien osalta ja onko aikomustakaan puuttua taitettuun indeksiin.

Kuluneen syksyn aikana ovat viralliset ja huom. pääosin hallituksen ainakin toistaiseksi yksimieliset toimet olleet seuraavat: Pohjaosan osalta käsittelyssämme on hallituksen esitys n:o 154, jolla pohjaosa siis kokoomustermein "poistuu siististi". Ylimääräistä savaa toivon mukaan eduskunta pystyy, sillä voimaa riittää, muuttamaan. Hallituksen esityshän on ylimääräisen saven alentamisesta 0,3 pennillä. Kahteen kertaan leikattujen pohjaosien osalta äsken puheenvuoron käyttäneelle edustajalle haluaisin todeta, että ministeri Perhon suulla on todettu, että kyse on niin monimutkaisesta ja hankalasta asiasta, että käytännössä järkevien ratkaisujen etsiminen on lähes mahdotonta. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei hän niin sanonut!) — Tämä voi olla minun tulokintani, mutta näin olen ymmärtänyt, (Ed. Stenius-Kaukonen: Väärin ymmärretty!) ettei taida tapahtua juuri mitään. — Taitetusta indeksistä ei olekaan juuri mitään kerrottavaa. Tässä sateenkaari lähettää vaaliterveiset eläkeläisille.

Myönteisenä asiana on toki todettava se, että eduskuntakeskusteluissa on nähtävissä tahtoa nykytilan korjaamiseen. On näytön paikka. Tekemistä kyllä riittää. Takana on liian pitkä lista lupauksia, jopa eduskunnan yksimielisiä lausumia, niin kuin täällä on todettu, siitä, että valtiontalouden tilan niin salliessa pohjaosan leikkaus tulee pysäyttää. Eihän tämä koske kuin hieman yli 300 000:ta eläkeläistä, mutta koskeepahan heitä 92 markkaa kuussa nyt tämän esityksen osalta.

Kyse on koko kansaneläkejärjestelmämme ytimestä. Kyse on koko eläkejärjestelmän rahoituksen yleisestä hyväksyttävyydestä. Kyse on eläkeläisten itsensä työhistoriassaan maksaman kansaneläkevakuutusmaksun kohtalosta. Kyse on jokaisen oikeudesta edes pieneen kansaneläkkeeseen. Kyse olisi erään epäoikeudenmukaisuuden korjaamisesta niin haluttaessa. Kyse on sadoista tuhansista eläkeläisistä, jotka kokevat itsensä petetyiksi, ja heidän päivittäisestä toimeen-

tulostaan. Kyse on monen eläkeläisen kohdalla tulokehityksen turvaamisesta optioiden ja it-yri-tysten jo vuosia jatkuneen nousubuumin kestäessä. Kyse on arvoista ja arvostuksesta.

Arvoisa rouva puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä haluaa omalla rinnakkaislakialoitteellaan, että kansaneläkkeen pohjaosan leikkaus pysäytetään niin, että se maksettaisiin edes 92 markan suuruisena myös vuoden 2001 ensimmäisen päivän jälkeen. Perusteluista ei ole siis pulaa. Sen sijaan puutetta on tahdosta ja halusta hoitaa asia kuntoon.

Arvoisa rouva puhemies! Lipposen toisen hallituksen hallitusohjelmassa luvattu kansaneläkkeen tasokorotus on joidenkin tässä salissa istuvien mielestä suuri voitto varsinkin, kun sitä on saatu aikaistettua aiemmin kaavaillusta. Tästä voi kiitoksen sanoa: Hyvä, että edes näin! Tämä ei kuitenkaan suuria onnitteluja ansaitse, ellei eduskunnalla ole edelleen halua tehdä asialle jotain. Myös me opposition kansanedustajat olemme saaneet aivan riittävästi kuulla kommentteja siitä, miten me päättäjät pidämme eläkeläisiä pilkkanamme, viidenkymppin arvoisina. Tietysti tyhjää parempi, en vähättele, mutta nyt syntynyt tilanne vain koetaan niin, etteivät päättäjät ole toisissaan, semminkin kun taustalla on varsinkin eri vaalien alla annettuja lupauksia siitä, miten eläkeläisten asiat hoidetaan kuntoon aikana, (Ed. Stenius-Kaukonen: Kansanedustajien palkankorotus kaiken kukkuraksi, puhujankin tukemana!) jolloin eduskunnan päättämillä tavoilla esimerkiksi terveyspalvelut maksavat aiempaa enemmän ja kun arjen elämä asumisesta ruokaan on kallistunut.

Keskustan eduskuntaryhmä esittää, että kulu- van vaalikauden aikana kansaneläkkeen jälke- njääneisyys oikaistaan, suuruusluokka noin 350 markkaa kuussa, ja ensimmäisenä vaiheena kansaneläkettä nostetaan, tehdään tasokorotus, sadalla markalla kuukaudessa heti 1.1.2001 lukien. Lukiessani lakialoitetta n:o 131 totesin, että, jos en väärin muista, vasemmistoliiton eduskuntaryhmän varapuheenjohtajan ed. Kari Uotilan nimissä (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei ole varapuheenjohtaja, mutta ei se mitään!) — no, arvostetun kansanedustajan Uotilan nimissä — on tehty vastaavan sisältöinen lakialoite. Ei olisi kaukaa haettu, vaikka ryhmämme valiokunnassa tukisi tätä erinomaista ja oman esityksemme kaltaista esitystä.

¹⁴ **Marjatta Vehkaoja /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Voimme varmasti olla yhtä mieltä siitä, että eläkeläisten osalta, jos tarkastellaan yksittäin kysymystä, pohjaosan korotus 50 markkaa kuukaudessa vaikuttaa vaatimattomalta. Se on kuitenkin jouduttu ottamaan sosiaali- ja terveydenhuollon raameista. Nyt täytyy tietysti sanoa, että ilmapiiri on ollut erittäin heikko, mitä tulee ylipäätään sosiaali- ja terveydenhuollon menestymiseen esimerkiksi budjettineuvotteluissa. Tässä on ongelman ydin. Kun tarpeita on tämän pääluokan alueella tavattoman paljon, jännitettä syntyy kovasti. Haluan kuitenkin huomauttaa, että tämä ei ole ainoa asia, joka tulee eduksi eläkkeensaajille. Myös ylimääräisen savamaksun poistaminen tulee tuomaan heillettua etua tähän vuoteen verrattuna.

Lopuksi haluaisin todeta ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Minuutti on täynnä!

Puhuja: ... että suhtautuminen vähimmäisturvaan yleensä tässä maassa on täysin omalaatuinen ja niin oikeistolainen, että hirvittää.

¹⁵ **Jaakko Laakso /vas** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Rehula kiinnitti aivan oikein huomiota taitetun eläkeindeksin epäoikeudenmukaisuuteen ja vaati tämän epäkohdan korjaamista todeten samalla, että hallituksella ei näytäkään olevan tämän kaltaisia suunnitelmia. Haluaisin kysyä ed. Rehulalta, kun te vaaditte taitetun eläkeindeksin korjaamista, tarkoitatteko te sitä mallia, jota teidän puolueenne puheenjohtaja ed. Esko Aho esitti presidenttiehdokkaana, siirtymistä yhtenäiseen eläkeindeksiin kustannusneutraalisti. Tämä merkitsee käytännössä sitä, että joiltakin leikataan, mahdollisesti joillekin tulee, mutta joiltakin leikataan.

Ed. Rehula, pitää olla hyvin tarkka. Haluaisin tietää, mikä teidän mallinne on taitetun eläkeindeksin korjaamisessa. Oma mallini on se, että siirrytään takaisin niin sanottuun normaaliindeksiin eli alle 65-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden työeläkeindeksi mitattaisiin samalla tavalla: puoliksi elinkustannusten nousu huomioiden, puoliksi palkkojen nousu.

¹⁶ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä haluaisin vastata ed. Rehulalle, kun hän

syytti ministeri Perhoa siitä, että tämä olisi sanonut, että käytännössä on mahdollonta kaksinkertaista pohjaosan leikkausta korjata. Voi havaita, että ed. Rehula ei ole lukenut hallituksen esityksen perusteluja, jossa selkeästi todetaan, vaikka tuodaan esille eläkelaitosten selitykset, miten vaikeata se on, että tämän asian selvittäminen on vielä kesken. Hallitus ei ole luopunut siitä, että tähän asiaan haetaan ratkaisu. Ed. Rehula tulee näkemään, että sosiaali- ja terveysvaliokunta ei ole luopunut siitä, että tähän haetaan ratkaisua.

¹⁷ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jatkan ed. Stenius-Kaukonen puheenvuoron johdosta ed. Rehulalle ja totean, että selvitystyö on käynnissä tällä hetkellä. Toivotaan, että aikataulutus nopeutuisi. Tätä on esitetty ja ehdotettu selvitystyön tekijöille, että se olisi valiokunnan käytettävissä. Mikäli se ei ole valiokunnan käytettävissä, sitten pitää muilla toimenpiteillä pyrkiä korjaamaan pohjaosan leikkaus, joka on kohdellut toisia kaksi kertaa, mikä on epäoikeudenmukaista.

¹⁸ **Juha Rehula /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vehkaojalle, kun hän totesi, että tämäkin tasokorotus on jouduttu ottamaan sosiaali- ja terveysministeriön tiukoista raameista: Siinähan se ongelman ydin onkin. Täällä puhuttiin hammashuollon osalta kustannusneutraaliudesta. Ainakin me, jotka näistä asioista yritämme huolta kantaa, tiedämme, että kaikki asiat eivät kustannusneutraalisti onnistu.

Varsinkin sen joukon, joka täältä salista puuttuu, kokoomuksen, mantra on veronkevennykset. Jos 6 miljardin veronkevennyksistä lohkaistaisiin 500 miljoonaa, vaikka lohkaistaisiin 1 miljardi, sillä saisi kaikenlaista hyvää aikaa, semminkin, kun veronkevennykset eivät juurikaan eläkeläisiä kohtaa.

Ed. Laaksoille: Olen teidän kanssanne täsmälleen samaa mieltä ja presidenttiehdokas Ahon kanssa eri mieltä siitä, miten indeksi pitäisi järjestää.

Kolmanneksi edustajille Stenius-Kaukonen ja Tykkyläinen totean, että on se hyvä, että hallitusryhmissä (Puhemies koputtaa) on parempaa tietoa kuin oppositiossa. Todella odotan tätä esitystä eduskuntaan.

¹⁹ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas:** Arvoisa puhemies! Eläkeläisille on laman aikana tehty

neljä, voi sanoa, periaatteellisesti todella virheelistä leikkausta. Aloitetaan kaikkein pahimmasta: lapsikorotukset kansaneläkkeistä on päätetty ottaa pois kokonaan. Tätä edellinen eduskunta sen verran jäi miettimään, että lykkäsi sen toimeenpanoa niin, että se alkoi vasta vuonna 98, ja vaati selvitystä hallitukselta, mistä kaikkea on kysymys. Valitettavasti edellinen eduskunta ei muistanut — taikka en tiedä, en rupea arvailemaan, ainakaan se ei saanut sitä selvitystä hallitukselta, mitä se oli vaatinut mietinnössään. Nyt ollaan tilanteessa, jossa lapsikorotusta saa noin 9 000 eläkkeensaajaa, joilla on 12 000 lasta. Nyt tämä on 105 markkaa. Se olisi 275 markkaa tämän päivän rahassa, jos se olisi säilytetty. Indeksikorotuksia ei ole tehty vuoden 96 jälkeen.

Ensi vuonna vanhan lain mukaan lapsikorotusta aiotaan leikata taas puoleen eli 52 markkaan kuukaudessa. Jotta tämä leikkaus pysäytettäisiin, se maksaisi 6,7 miljoonaa markkaa. (Ed. Laakso: Se oli Niinistölle liikaa!) — Se on ollut ministeri Niinistölle liikaa kaksi kertaa. Se oli budjettiriihessä ja sitten se oli viime viikolla rahakunnassa ja valtioneuvostossa. Kummallakin kerralla sosiaalipoliittinen ministeriryhmä on yksimielisesti esittänyt, että tämä korjataan. Sen voin myöntää, että budjettiriihessä oli vanhat, liian suuret luvut. — Toinen asia, mikä samalla tietysti pitäisi korjata, on se, että myöskin niiden, joilla on alle 16-vuotiaita lapsia ja jotka tämän jälkeen ovat jääneet eläkkeelle, pitäisi saada vähintään tämä 105 markkaa, ja se maksaisi sitten noin 15 miljoonaa markkaa.

Mutta pääministeri Lipponen vastasi viime viikolla kyselytunnilla siihen sävyyn myönteisesti, että tällaiset ilmiselvät epäkohdat voidaan korjata. Kun eduskunnan kahvilan tietotoimisto, oliko se nyt viime keskiviikko- vai torstai-iltana, tiesi, että ministeri Niinistö on kertonut, että tämä asia eduskunnassa korjataan, olen luottavaisella mielellä sen suhteen, että tämän asian me nyt ainakin saamme korjatuksi, ja olen kyllä erittäin iloinen, että keskustan eduskuntaryhmäkin on lopulta herännyt tähän lapsikorotusasiaan. Toivoin tietysti, että eläkeläisjärjestöissä asia olisi myöskin havaittu, kun vaaditaan pohjaosan leikkauksen lopettamista.

Se, että pohjaosa päätettiin leikata niiltä, joilla eläke oli maksussa vuodesta 96 alkaen, on ollut ilmiselvästi erittäin suuri poliittinen virhearvio, kun sitä seitsemän vuotta peräkkäin leikataan ja seitsemään vuoteen näiden eläkeläisten käteen-

jäävä eläke ei käytännössä ole noussut. Osalla on mennyt miinukselle, ja lapsikorotuksen saajilla menee edelleen reippaasti miinukselle ensi vuonnakin, jos sitä jatketaan. Ihan konkreettisesti, jos on vähintään kolme lasta, käteen jää vähemmän. Se ei ole edes mitään suhteellista jälkeen jäämistä, vaan miinukselle mennään.

Pohjaosan leikkauksen pysäyttämistä hallitusneuvotteluissa ei pystytty estämään, ja myöskään kaksinkertaisesta pohjaosan leikkauksesta ei saatu konkreettista kirjausta hallitusohjelmaan, mutta siitä kuitenkin oli yksimielisyys, että kaksinkertainen pohjaosan leikkaus on asia, joka pitää korjata. (Ed. Vehkaojan välihuuto) — Mutta niin yksityiskohtainen, kuin ehkä olisi tarvittu, että olisi päästy tässä eteenpäin. — Kuten aikaisemmassa keskustelussa todettiin, asia ei ole loppuun käsitelty eikä edes hallitus yritä sanoa, että tätä ei korjata, vaan hallitus sanoo, että selvittelyä jatketaan. Varmasti löytyy keinot korjata tämä todella epäoikeudenmukainen leikkaus.

Taitettu indeksi on myöskin epäoikeudenmukainen. Sehän on selvä, että kun on 65 vuotta täyttänyt, niin ei seuraavana päivänä leipä ole halvempaa. Mitä todella pitää varoa — viimeksi eilen Kangasalla tästä puhuimme eläkeläisjärjestöjen tilaisuudessa — on se, ettei käy niin kuin ed. Esko Aho esitti, että tehdään semmoinen indeksi, että se on kyllä kaikille sama, mutta kustannusneutraali. Kyllä vaatimuksia kustannusneutraaleista uudistuksista on keskustastakin löytynyt, ed. Rehula. Kannattaa hieman aina muistaa, mitä on esitetty. (Ed. Rehula: Te olette vastuussa!)

Ylimääräinen sairausvakuutusmaksu on yhtä lailla epäoikeudenmukainen, koska eihän eläkeläisten pitäisi itse asiassa maksaa sairausvakuutusmaksua ollenkaan. Tästä asiasta on aikaisemmin jo enemmän puhuttu, mutta sehän on myöskin niin, että sitä maksavat ne, jotka maksavat veroa. Tietysti ne, jotka eivät maksa lainkaan veroa, eivät maksa sairausvakuutusmaksua eivätkä saa mitään, eli noin 300 000 pienituloisinta eläkeläistä. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmää todella huolestuttaa kaikkein eniten kaikkein heikoimmassa asemassa olevien eläkeläisten tilanteen parantaminen, mutta kansaneläkkeen tasekorotus on siitä hyvä korotus, niin kuin jo aiemmin vastauspuheenvuorossani totesin, että se tuo kyllä lisää käteen 900 000:lle 1 175 000:sta omaeläkkeen saajasta, siis joilla on omaa eläkettä eikä vain perhe-eläkettä. Siksi juuri tätä tietä ete-

neminen on kaikkein oikeudenmukaisin tapa parantaa eläkeläisten toimeentuloa, jossa todella on parantamisen tarvetta lamavuosien jälkeen, koska on selvä, että eläkeläisillä, jotka ovat jääneet eläkkeelle ennen vuotta 96, on ollut erittäin huono eläkekehitys. Siis huono on se, jos on menty reaalisesti miinukselle.

Arvoisa puhemies! Ei kai nyt ollut enää nopeatahtinen keskustelu?

Ensimmäinen varapuhemies: Kyllä. Ed. Uotilaan saakka on nopeatahtinen keskustelu.

Puhuja: Sitten pääsen nopeasti loppuun.

Arvoisa puhemies! Ed. Uotila on, kuten täällä on todettu, tehnyt lakialoitteen, ja sehän tulee valiokunnassa käsiteltäväksi.

²⁰ **Merikukka Forsius /vihr:** Arvoisa rouva puhemies! Edellä esitetyistä puheenvuoroista on käynyt ilmi, että juuri kansaneläkkeen tasokorotusta pidetään tehokkaimpana keinona parantaa pienituloisten eläkeläisten taloudellista asemaa.

Peruskansaneläkkeeseen onkin luvattu vuoden 2001 kesäkuun alusta 50 markan tasokorotus (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei ole mitään peruskansaneläkettä, on vain kansaneläke!) — okei! — josta nyt olemme keskustelemassa. Olisin kuitenkin toivonut, niin kuin monet muutkin täällä, että eduskunnalla olisi ollut valmiuksia nostaa tasokorotusta enemmänkin. Kannatankin lämpimästi ed. Kari Uotilan rinnakkaislakialoitetta, jossa ehdotetaan, että kansaneläkkeen täyttää määrää korotettaisiin 100 markalla kuukaudessa.

Lama-aikana toteutetut leikkaukset olisi pitänyt kompensoida pienituloisimmille eläkeläisille reilummin. Tasokorotuksen tulisi vastata edes jollain tasolla viime vuosien aikana tapahtunutta hintojen nousua. Totean silti, että tämä on kuitenkin pieni ele oikeaan suuntaan. Tasokorotuksen saavat henkilöt kuuluvat siihen ihmisryhmään, ikäryhmään, jotka keinolla millä hyvänsä haluavat itse vastata omista menoistaan. Heille on nöyryyttävää mennä pyytämään toimeentulotukea tai muuta sosiaalihuollon tarjoamaa taloudellista apua. Vähin, mitä yhteiskunta voisi nyt tehdä, olisi aikaistaa tasokorotuksen maksua hallituksen esityksestä poiketen. Toivoisinkin, että valiokunnassa löytäisimme yhteisymmärryksen ainakin tasokorotuksen aikaistamisesta.

²¹ **Jaakko Laakso /vas:** Rouva puhemies! Eläkeläiset ovat oikeutetusti arvostelleet erityisesti niin sanottua taitettua eläkeindeksiä. Taitettu eläkeindeksiin tarkoittaa sitä, että 65 vuotta täyttäneet työeläkkeellä olevat saavat eläkeisiinsä indeksikorotuksen, joka lasketaan eri tavalla kuin alle 65 vuotta täyttäneiden työeläkkeellä olevien eläkeläisten indeksikorotus.

65 vuotta täyttäneiden osalta otetaan 80-prosenttisesti huomioon tapahtunut hintojen nousu, mutta vain 20-prosenttisesti tapahtunut ansiotason nousu, kun taas alle 65-vuotiaiden eläkeläisten osalta otetaan huomioon indeksikorotuksia tehtäessä puoliksi tapahtunut hintatason nousu ja puoliksi tapahtunut ansiotason nousu.

Mutta se, mikä tässä keskustelussa on jäänyt kokonaan varjoon, on kansaneläkettä saavien osalta se, että heidän eläkettään tarkistetaan vain niin sanotun kansaneläkeindeksin mukaisesti, joka mittaa elinkustannusten nousua eikä ota lainkaan huomioon ansiotason nousua. Käytännössä esimerkiksi niiden 118 000 eläkeläisen, jotka saavat pelkkää kansaneläkettä tuollaiset 2 600 markkaa kuukaudessa, eläkkeisiin tulee pelkästään elinkustannusindeksin mukainen korotus, joka on huonompi kuin työeläkkeellä olevien alle 65-vuotiaiden eläkeläisten indeksikorotus, mutta myös huonompi kuin 65 vuotta täyttäneiden työeläkkeellä olevien eläkeläisten korotus.

Ed. Rehula, näissä kysymyksissä on syytä olla hyvin tarkka, koska parhaillaan on meneillään sellainen "uudistus", jonka lähtökohtana on siirtyminen yhtenäiseen eläkeindeksiin. Tai itse asiassa tämä uudistus ei vielä ole meneillään, mutta tällaista uudistusta selvitetään. Ongelmana tässä on juuri se, että jos tässä uudistuksessa otetaan malliksi keskustapuolueen puheenjohtajan Esko Ahon ehdottama yhtenäinen eläkeindeksi — ja on huomattava, että Esko Aho ei tässä suhteessa ole ainoa, joka esittää tällaiseen yhtenäiseen eläkeindeksiin siirtymistä, sitä ovat esittäneet myös keskeiset eläkejohtajat — tämä merkitsee käytännössä sitä, että jos ja kun tällainen siirtyminen yhtenäiseen eläkeindeksijärjestelmään tapahtuu kustannusneutraalisti, niin todennäköistä on, että ainakin niiden, joilla nyt on paras indeksi eli niin sanottu normaali-indeksi, eli alle 65-vuotiaiden työeläkkeellä olevien eläkeläisten eläkeindeksi heikentyy nykyisestä. Muussa tapauksessa kustannusneutraalisti yhtenäiseen eläkeindeksiin

siirtyminen ei kerta kaikkiaan ole mahdollista. Joidenkin on tingittävä, jotta jotkut saavat.

Ajatelkaa, 15 vuoteen ei ole tehty kansaneläkeisiin tasokorotusta, ja samanaikaisesti niiden kansaneläkeläisten, jotka saavat vain pelkkää kansaneläkettä, eläkkeisiin on tehty vielä kaikkein huonoimman indeksin mukainen indeksikorotus. Voiko suurempaa epäoikeudenmukaisuutta olla eläkeläisten keskuudessa? (Ed. Stenius-Kaukonen: Ei voi!) Mutta täytyy myös sanoa se, että kun tapaamme paljon eläkeläisjärjestöjen edustajia, harvat kiinnittävät huomiota tähän kaikkein huonoimmassa asemassa olevien eläkeläisten eläkeindeksiin, joka vaatii kyllä korjausta.

Luulen, ed. Rehula, että me olemme tässä kysymyksessä kyllä samalla puolella, ajattelemme samalla tavalla. Mutta on syytä sanoa selkeästi ja suoraan, että minun tietojeni mukaan niin sanotussa Puron työryhmässä pohditaan vakavasti sitä, kun todellakin taitettu indeksi on herättänyt niin paljon vastarintaa eläkeläisten keskuudessa, oikeutettua arvostelua, että samassa yhteydessä, kun tehdään jälleen niin sanottu suuri eläkeuudistus, korjattaisiin myös eläkeindeksiä ja siirryttäisiin yhtenäiseen eläkeindeksiin. Sen takia eläkeläisten on syytä olla varuillaan. On todella syytä olla varuillaan.

Taitettu eläkeindeksi on merkinnyt sitä, että 65 vuotta täyttäneet työeläkeläiset ovat nyt muutamassa vuodessa menettäneet lähes 4 prosenttia eläkkeestään. Käytännössä niiden, joiden eläkkeitä on korotettu taitetun eläkeindeksin mukaisesti, eläkkeet ovat vajaat 4 prosenttia tällä hetkellä pienemmät kuin alle 65-vuotiaiden työeläkeläisten.

Tasokorotus, jollaista siis ei ole tehty vuoden 84 jälkeen, on vain 50 markkaa, jos hallituksen esitys toteutuu ... (Ed. Stenius-Kaukonen: 52!) — Odottakaa hetkinen, olen tulossa siihen. — Tasokorotus toteutuu, jos hallituksen esitys toteutuu, vasta kesäkuun alussa. Olemme olleet täällä käytetyissä puheenvuoroissa yhtä mieltä siitä, että tämä korotus on liian pieni. Mutta tietenkin valtaosa niistä kansaneläkkeellä olevista noin 680 000 eläkeläisestä, jotka saavat tämän tasokorotuksen, saa korotuksen kyllä vähän suurempana kuin 50 markkana. Tämä johtuu juuri eläketulovähennyksestä, joka nostaa eläkkeitä. Eläketulovähennys merkitsee sitä, että tasokorotus tuleekin useimmille niistä, jotka saavat kansaneläkettä, noin 55—65 markan suuruiseksi.

Kaiken kaikkiaan, kuten ed. Stenius-Kaukonen täällä totesi, tasokorotus tulee koskemaan noin 900 000:ta eläkeläistä, mutta osa heistä ei tule saamaan sitä täysimääräisenä. Mutta noin 680 000 saa täysimääräisenä, ja heistäkin sitten vielä valtaosa saa sen suurempana kuin 50 markkana. Mutta tästä huolimatta on välttämätöntä, että tasokorotus aikaistetaan vuodenvaihteeseen, ja erityisen tärkeätä tämä on niidenkin eläkeläisten takia, jotka joutuvat pakkasen puolelle ensi vuoden alussa sellaisessa tilanteessa, jossa esimerkiksi kunnallisveroäyri nousee. Kohtuullista tietenkin olisi myös se, (Puhemies koputtaa) että siirtyisimme tulevaisuudessa järjestelmään, jossa korotukset tai ylipäänsä tuloihin vaikuttavat tekijät tulevat voimaan jo 1.1.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Ed. Laakso, 7 minuuttia on täyttynyt!

Puhuja: Olemme aika oudossa tilanteessa, että tasokorotus tulee vasta 1.6, veroasteikkojen muutos 1.2. ja pohjaosan leikkaus tapahtuu kuitenkin jo tammikuun 1. päivä.

²² **Mari Kiviniemi /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laakso totesi, että eläkeläisjärjestöt ja eläkeläiset eivät olisi niin huolissaan pienimpiä eläkkeitä saavien ja kansaneläkeläisten kohtalosta. Se ei kyllä mielestäni pidä paikkaansa. Eilen olimme juuri 500 eläkeläisen evästettävänä, joukko kansanedustajia Seinäjoella, ja siellä nimenomaan kannettiin huolta pienimpiä eläkkeitä saavista eläkeläisistä ja oltiin erittäin solidaarisia. Kävi myöskin ilmi, että kyllä 50 markan korotus, jota hallitus esittää, tuntuu aivan naurettavan pieneltä, eikä sillä, aloittaanko korotus kesäkuussa vai tammikuussa, ole juuri minkäänlaista merkitystä loppujen lopuksi, vaan kyllä tässä pitäisi pystyä saamaan ed. Rehulankin aloitteesta esiin tuotu vähintään 100 markan korotus vuodenvaihteesta lähtien ja tehdä selkeät jatkosuunnitelmat siitä, että huonompaan indeksiin sitomisen vuoksi, jälkeensä jääneisyyden vuoksi, kansaneläke korotetaan sille kuuluvalla tasolle.

²³ **Juha Rehula /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Laakso peräsi toista kertaa minulta, että näissä asioissa pitää olla tarkkana. Se on juuri näin, ja myönnän omalta kohdaltani, että en suinkaan ole sen tasoinen elä-

keasiantuntija kuin tässä salissa esimerkiksi on ed. Stenius-Kaukonen. Otan mielelläni opin vastaan, mutta jos letkautelette täällä salissa henkilön suuntaan, joka ei pysty itse vastaamaan tai perustelemaan omia esityksiään ja väittämiään, haluan tähän yhteyteen todeta, että meillä edelleenkin on maassa hallitus, jossa istuu myös vasemmistoliitto, meillä edelleenkin on maassa hallitus, jonka kaksi ministeriä kuuluu vasemmistoliittoon. Täällä pitäisi olla nyt pääministeri Lipponen, jolta sopisi kysyä, kuinka kauan hän tulee hyväksymään sen, että täällä on virallinen oppositio ja täällä on ryhdikkäitä kansanedustajia, jotka ovat päätehtäväkseen ottaneet hoitaa hyviä asioita, (Puhemies koputtaa) kuitenkin lopputuloksen ollessa ehkäpä tässäkin tapauksessa liki nolla.

²⁴ **Jaakko Laakso /vas** (vastauspuheenvuoro): Rouva puheenjohtaja — anteeksi, rouva puhemies! Mielessäni oli itse asiassa rouva puheenjohtaja eli keskustan vt. puheenjohtaja. Olisin tietenkin toivonut, että näinkin tärkeässä kysymyksessä me kuulisimme keskustan kannan taitettuun eläkeindeksiin, koska todellakin jo edellisten eduskuntavaalien edellä puheenjohtaja Esko Aho ensimmäistä kertaa vaati siirtymistä yhtenäiseen kustannusneutraaliin indeksijärjestelmään, sitten presidentinvaalien aikana myös. Kun uusi puheenjohtaja Anneli Jäätteenmäki mielestäni on huomattavasti sosiaalisempi kuin edeltäjänsä, toivoisin, että hän myös sanoutuksi irti tästä epäsosiaalisesta esityksestä, joka kantaa Esko Ahon nimeä.

²⁵ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiviniemi sanoi, miten eläkeläiset moittivat, että 50 markkaa on mitätön. Tämänhän me kaikki tiedämme. Näin he sanovat. Myöskin ylimääräisen sairausvakuutusmaksun alentaminen 20—30 markkaa kuukaudessa, 0,3 prosentilla, on mitätön. Eläketulovähennyksen vaikutus niillä, jotka eivät saa kansaneläkkeen tasokorotusta, on 20—30 markkaa kuukaudessa; sekin on mitätön. Valtionveron alarajan nostaminen 5 500 markkaan tuo 80—100 markkaa kuukaudessa. Kun kaikki laskemme nämä yhteen, vaikka leikataan pohjasa pois, 160—280 markkaa on se, mikä jää kuukaudessa, ja toivoisin, että joskus keskustan edustajatkin kertoisivat tämän, koska sen jälkeen

kuitenkin hieman eläkeläiset alkavat miettiä, ovatko saamassa mitään vai eivät. Silakat ovat pieniä joulukaloiksi, se on totta. (Puhemies koputtaa) Mutta yhteisvaikutuksella on merkitys. Periaatteellisia epäoikeudenmukaisuuksia en kiistä, ja pyrimme niitä parhaamme mukaan korjaamaan.

²⁶ **Juha Rehula /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totuudessa pysyminen ei ole kenellekään meille pahitteeksi. Tässä keskustelussa ei ole vielä kukaan väittänyt, mutta muistan vuoden takaisesta, että eräs edustaja väitti, että eläkeläiset eivät ymmärrä, mistä on kysymys. He ymmärtävät varsin hyvin, miten markat menevät, ja joka kuukausi saavat tililleen joitain markkoja. Niin kuin on todettu, nytkin on käymässä niin, että osalle kaikkien näitten muutosten jälkeen on merkinä miinus saldoon. Ei näin voi olla. Toistan uudestaan: totuudessa pysyminen ei ole meille kenellekään pahitteeksi.

²⁷ **Mari Kiviniemi /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En oikein tiedä, mikä ed. Stenius-Kaukonen linja loppujen lopuksi on, koska hän puheenvuorossaan pontevasti oli tekemässä muutoksia hallituksen esityksiin, mutta vastauspuheenvuorossa hän oli sitä mieltä, että nämä korotukset ovat aivan riittäviä, joita tehdään eläkeläisille. Minun mielestäni ne eivät ole ja muutoksia pitää ilman muuta saada aikaan. Jos se on hallituspuolueidenkin kansanedustajien linja, ilman muuta me keskustalaiset olemme mukana siinä rintamassa tekemässä muutoksia hallituksen esityksiin.

²⁸ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toivoisin, että opposition edustajat kuuntelisivat loppuun saakka, mitä toiset edustajat vastaavat. Totesin lopuksi nimenomaan, että vaikka näistä yhteensä tulee kohtuullinen korotus, niin kun otetaan huomioon, mitä on tapahtunut 5—10 vuoden aikana, tarvetta on korjauksiin. Sanoin aivan selvästi, että periaatteellisesti epäoikeudenmukaisissa leikkauksissa ei riitä pelkästään se, että tulee lisää käteen, vaan periaatteellisia epäkohtia on korjattava. Mutta esimerkiksi Mäntässä, kun kahvipöydän ääressä eläkeläisten kanssa puhuttiin, kyllä he totesivat, että loppujen lopuksi on tärkeintä se, kuinka paljon käteen jää lisää.

²⁹ **Kari Uotila /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Siitä, mihin ed. Stenius-Kaukonen lopetti, on hyvä aloittaa: Mitä jää käteen? Köyhimpien ihmisten asemaa voidaan auttaa kahdella tavalla: nostamalla perustuloa, tulonsiirtoja, tai antamalla myös heille veronkevennyksiä. Kun valtiovarainvaliokunnan verojaosto käsitteli tämän vuoden veroratkaisuja, pyynnöstäni paikalle kutsuttiin asiantuntijaksi myöskin Stakesista johtaja Hannu Uusitalo. Silloin otimme sen tavan, että käymme läpi myös sitä, millä tavalla hallituksen veroehdotukset vaikuttavat tulonjakoon eri väestöryhmien osalta.

Tämän vuoden veroratkaisujen osalta korostui kaksi asiaa: Ensinnäkin veronkevennykset rakenteeltaan olivat sellaisia, että niistä jäivät paitsi kaikkein pienimpiä palkkatuloja saavat ja siten tulonsiirtojen varassa elävät valtaosaltaan. Tilanne on osittain korjaantunut pienten palkkatulojen osalta. Ensi vuoden verotuksessa tulonhankkimisvähennyksen rakenne, ansiotulovähennyksen rakenne ja verotettavan tulon valtionveron tulorajan nostaminen ovat tuoneet helpotusta pieniä palkka- ja ansiotuloja saaville. Mutta ongelmaksi jäävät edelleen köyhimmät ihmiset, tulonsiirtojen varassa olevat ja erityisesti tietysti pitkäaikaistyöttömät, jotka eivät vuoden aikana saa edes niitä vähäisiä palkkatuloja, ja ne eläkeläiset, jotka eivät taulukon kevennysten kautta pääse veronkevennyksistä osallisiksi. Kun arvioidaan ensi vuoden kehitystä, kun verrataan pienimmän tulonsaajadesiilin elikkä pienimmän tulonsaajakymmenyksen asemaa suhteessa muihin, kehitys ei Stakesin tutkimusten mukaan sillä tavalla kiihdy, että se repeäisi, että köyhin kymmenys suhteellisesti köyhtyisi, mutta ei se myöskään saa kiinni keskimääräistä kehitystä. Kaikkein suurin tulonsaajakymmenys, jolla on pääomatuloja, optiotuloja jne., karkaa tietysti ihan omissa lukemissaan eteenpäin.

Kun tätä tilannetta arvioidaan ja halutaan puuttua kaikkein pienimpien tulojen varassa elävien ihmisten asemaan, silloin nousevat nämä tasokorotukset arvoon arvaamattomaan. Itse asiassa, kun tässä keskusteltiin siitä, voidaanko verotuksen rakennetta mitenkään vielä enemmän muuttaa niin, että se suosisi aivan kaikkein pienituloisimpia ihmisiä, ei verotuksen keinoin ole mahdolluttomia saavutettavissa, vaikka kaikki pitää tietenkin tehdä edelleen, että veronkevennykset kohdistettaisiin painotetusti pienituloisiin,

mutta tarvitaan sen lisäksi myöskin korotuksia tulonsiirtoihin ja eläkkeisiin.

Sen vuoksi tämä noin viidentoista vuoden tauon jälkeen aikaansaatua kansaneläkkeen tasokorotus on todella tervetullut. Niin kuin täällä on moneneen kertaan todettu, se ei ole riittävä. Se hidastaa pienituloisten eläkeläisten huonoa tulokehitystä sillä tavalla, että se ei jää jälkeen niin kovalta vauhdilla, mutta ei se mitään kiinniottoa aikaansaa. Sen vuoksi on perusteltua, että tätä ensinnäkin aikaistetaan ja eduskunnassa pyritäisiin neuvottelemaan, kuten tekemässäni laki-aloitteessa esitetään, että tehtäisiin saman tien suurempi korotus elikkä 100 markkaa korotettaisiin kansaneläkettä.

Aikaisemmissa puheenvuoroissa on muun muassa ed. Stenius-Kaukonen todennut ja verratnut näitä vaikutuksia. Kun niin paljon on puhuttu ylimääräisestä sairausvakuutusmaksusta, täytyy muistaa, että niin tärkeää kuin sen alentaminen onkin — se on epäoikeudenmukainen maksu, se on poistettava, niin kuin on sovittukin — jos sitä ajatellaan tulonjakovaikutukseltaan, se kohdistuu hyvin eri tavalla eri eläkkeensaajaryhmiin kuin kansaneläkkeen tasokorotus elikkä suuremmista eläkkeistä alaspäin niin, että pienituloisimmat eläkeläiset eivät hyödy siitä mitään, koska eivät sitä maksa, kun taas kansaneläkkeen tasokorotus niine heijastusvaikutuksineen, joita tulee muun muassa eläketulovähennyksen kautta, kohdistuu hyvin voimakkaasti kaikkein pienimpiä eläkkeitä saaviin ja siitä sitten ylöspäin.

Vielä yksi kommentti, rouva puhemies! En otakaan kantaa, kuka on esittänyt ja kuka ajaa kustannusneutraalia yhtä indeksijärjestelmää, mutta totean vain, että mikäli sellainen tulee, se merkitsisi sitä, että tällä hetkellä heikennettäisiin sitä indeksikehitystä, joka on alle 65-vuotiailla eläkkeensaajilla. Se olisi aika tuhoisa muun muassa sellaisen nuoren kannalta, jos olen asian oikein ymmärtänyt, vaikkapa nuoren ihmisen kannalta, joka työkyvyttömyyseläkkeelle joutuu esimerkiksi loukkautumisen tai jonkin muun takia. Kun se kertaantuu vuosikymmenten aikana mahdollisesti, jos hyvinkin nuorena joutuisi työkyvyttömyyseläkkeelle, se johtaisi todella kohtuuttomaan negatiiviseen tulokehitykseen verrattuna kaikkiin muihin. Sen vuoksi yhdyin niihin mielipiteisiin, joita on täällä esitetty. Täytyy olla hyvin varovainen, kun puhutaan kustannusneutraalista yhdestä indeksijärjestelmästä. Pitää ratkaista järjestelmä niin, että mieluummin todella lähdetäisiin

siitä, että myös yli 65-vuotiaat saisivat tämän fifty—fifty-prosenttien kautta tulevan indeksitarkistuksen eläkkeisiinsä.

Keskustelun nopeatahtinen osuus päättyy.

³⁰ **Håkan Nordman /r:** Arvoisa puhemies, värderade talman! Folkpensionärerna har tvingats vänta länge, för länge på en nivåförhöjning. Den ekonomiska depressionen på 1990-talet är naturligtvis en förklaring till det här dröjsmålet, men det är minsann hög tid på att de allra lägsta pensionerna höjs. Regeringen förtjänar nog ett erkännande för att en öppning nu äntligen sker.

Hallitus ansaitsee tunnustuksen siitä, että tasokorotus otetaan vihdoin esille. Mutta kuten tunnettua, kansaneläkeläiset eivät ole tyytyväisiä hallituksen esitykseen, eivät tarkistuksen ajankohtaan eivätkä myöskään määrään. Minusta tämä on ymmärrettävää. Tarkistus on edelleen hyvin vaatimaton verrattuna siihen, mitä muut tulevat saamaan.

Meidän on syytä panna merkille, niin kuin tässä keskustelussa monesti on korostettu, että pelkästään kansaneläkettä saavat noin 118 000 henkilöä eivät hyödy verohelpotuksista eivätkä myöskään sairausvakuutusmaksun alentamisesta. Heidän on tyytyminen 50 markkaan sekä normaaliin epäedulliseen indeksikorotukseen. Sellaisia henkilöitä, jotka eivät maksa kunnallisvero ja siksi eivät myöskään sairausvakuutusmaksua, on paljon enemmän, arviolta noin 300 000. Joudumme siis myöntämään, että eläkeläisten keskinäinen eriarvoisuus kasvaa yhä edelleen.

Tasokorotus maksaa kaikesta huolimatta melko paljon, noin 410 miljoonaa markkaa vuodessa, koska niin moni, noin 900 000 henkilöä, tulee ainakin jossain määrin hyötymään tasokorotuksesta. Minusta määräraha tulisi kohdistaa pienintä eläkettä saaviin eläkeläisiin eli niihin, jotka joutuvat elämään pelkästään kansaneläkkeen varassa. Mutta tiedämme, että tämä vaatisi mittavia lainsäädäntötoimenpiteitä, joita on mahdotonta toteuttaa tässä vaiheessa tai kiireellisesti.

Anslaget borde egentligen kunna riktas till dem som har den allra lägsta pensionen, de som skall leva enbart på folkpensionen. Men som vi vet fordrar detta omfattande lagstiftningsåtgärder och kan omöjligt tillämpas i det här skedet eller åstadkommas snabbt. Det är viktigt att vi riks-

dagsledamöter inte fjärrar oss från medborgarna, allra minst från dem som skall klara sig på minimiinkomster. Här handlar det då ingalunda bara om pensionärer, utan också om långtidsarbetslösa eller långtidssjuka som skall klara sig med en minimidagpenning, överhuvudtaget personer som skall klara sig med hjälp av utkomststöd. De här människorna är allra mest beroende av vår förståelse.

On tärkeää, että me kansanedustajat emme vieraannu kansalaisista, varsinkaan niistä, joiden on tultava toimeen minimituloilla, eikä ole kyse pelkästään eläkeläisistä. He ovat kaikkein eniten ymmärtämyksestämme riippuvaisia. Tätä taustaa vasten olen allekirjoittanut ed. Margareta Pietikäisen talousarvioaloitteen, jossa ehdotetaan tasokorotuksen tekemistä jo vuodenvaihteesta lukien. Lisäksi katson, että tämantapaisia tasokorotuksia olisi tehtävä myös tulevina vuosina.

Med det som jag här relaterat i bakgrunden har jag undertecknat ledamot Margareta Pietikäins budgetmotion, där det föreslås att nivåförhöjningen bör ske redan från och med årsskiftet. Dessutom anser jag att en fortsatt nivåförhöjning bör ske under kommande år.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

³¹ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Nordmanin hyvään puheenvuoroon vain yhteen kohtaan esittää erilaisen näkemyksen. Hän esitti, että tasokorotukset pitäisi kohdistaa vain kaikkein pienituloisimpiin eläkeläisiin. Ed. Nordman, siihen on syy, miksi vasemmistoliitto on ajanut nimenomaan sitä, että se tehdään nykyäänöksillä eli eläketulovähennyksen kertoimia ei muuteta. Syy on juuri se, että on noin 200 000 sellaista eläkeläistä, joilta hallitus esittää pohjaosan kokonaan viemistä eli 92 markan viemistä, joka nettona on 40—50 markkaa kuukaudessa. Tämän eläketulovähennyksen kautta, vaikka he eivät siis jatkossakaan saa kansaneläkettä, he saavat 20—30 markkaa. Käytännössä tällä kompensoitaisiin osa pohjaosan leikkauksesta, mikä

vielä on jäljellä. Juuri sen takia pidimme kynsin hampain kiinni hallituksen sisällä siitä, että näin menetellään. (Puhemies koputtaa) Olemme iloisia, että hallitus ymmärsi asian, että tällä voidaan korjata myös niiden asemaa, joilta pohjaosaa leikataan.

³² **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa herra puhemies! Voin sanoa, että kuluneiden lähes kymmenen vuoden aikana eduskunnassa eniten minua on henkilökohtaisesti kirpaissut 95 aloittaneen hallituksen eläkereformi, kokonaisuus, jossa oli monia leikkaavia osia, eikä vähiten siitä syystä, että monet niistä olivat merkitykseltään erittäin periaatteellisia ja oikeastaan symbolisia, jos ajatellaan tästä matkaa myöskin eteenpäin. Arvaan niin, että tuo hallitusohjelma silloin tehtiin todella paniikissa ja hyvin vähän ehdittiin sittenkään tutkia asioitten laajempia vaikutuksia. Toinen ongelma tuolta taustalta varmasti oli myös se, että valmistelu tehtiin komerossa eikä ollenkaan päivänvalossa, että asioita olisi voitu julkisuudessa arvioida ennen poliittisen päätöksenteon hetkeä ja ratkaisujen kiinninlaamamista. Opetus on se, että taannehtivia leikkauksia tuskin enää milloinkaan tullaan tekemään. Näin ei todellakaan pidä tehdä.

Tuo paketti aiheutti eläkeläisten keskuudessa valtavan paljon erilaisia uusia epäoikeudenmukaisuuksia, niin kuin eri puheenvuoroissa on kerrottu. Tämän historian takia uskallan ja osaan antaa hyvin paljon arvoa nyt käsillä olevalle hallituksen esitykselle, jossa kansaneläkkeen pohjaosaa aiotaan nostaa 50 markalla kuukaudessa ensi vuonna. Esitys on oikean suuntainen, mutta totta kai on helppo yhtyä niihin ajatuksiin, että tämä on hyvin vaatimaton. Varmasti voimme ennakoida sen, että eläkeläiset eivät oikeastaan kiitä tästä korotuksesta, jos se tähän jää. Niin on oikeastaan käynyt monen muunkin korjausliikkeen kanssa, että sitten kun siitä on se päätös tehty, viitataan esimerkiksi viimevuotiseen ylimääräisen sairausvakuutusmaksun alentamiseen, niin kyllä se hyvä teko aika nopeasti unohtui. Oikeastaan palaute oli sellaista, että ette te ole mitään oikeastaan siellä tehneetkään. Toivon, että poliittisissa neuvonpidoissa voidaan vielä palata tähän markkamäärään, mikäli mahdollista.

Markkamäärän rinnalla tärkeää on nyt ajoitus. Hyvin hämärä tilanne eläkeläisten kannalta on se, että nämä osaset liikkuvat eri aikaan. Joka vuosi vuodenvaihteen jälkeen oikeastaan on syn-

tynyt juuri se hämärä tilanne, että ensin on luultu, että asiat menevät noin, mutta sitten kun tulee verokortti — maaliskuun alussa se on yleensä tullut — niin tilanne on jälleen muuttunut ja vertailtavuus edellisen vuoden käteenjääviin tuloihin on tullut tosi vaikeaksi. Eli nyt kyllä pitäisikin tärkeänä, on kysymys kansaneläkkeen pohjaosan korotuksesta, ylimääräisen sairausvakuutusmaksun alennuksesta tai verotaulukkojen tarkistuksesta, että nämä osuisivat samalle päivälle. Siinä toteutuisi päätöksen läpinäkyvyys.

Kaksinkertaisesta pohjaosan poistosta haluan myös jonkun sanan sanoa. En tässä puolustele ministeri Perhoa. Hän varmaan tulee tekemään sen itse. Mutta haluan tulkita todella näin, että tämä asia ei ole loppuun käsitelty. Keskustelu jatkuu, ja keskustelussa on ollut mukana myöskin sellainen vaihtoehto, että tehtäisiin kertakorvaus. Sen vaarat ovat siinä jälleen totta kai, että se voi suhteessa siihen, mitä piti saada, aiheuttaa uusia väliinpuotoamisia ja epäoikeudenmukaisuutta. Eli ei tuo tehtävä mikään helppo ole, ellei siinä palata samassa järjestyksessä takaisinpäin kuin poistamisessa. Saapa nähdä nyt, mitä ja koska kuuluu.

Arvoisa puhemies! Täällä viitattiin tutkijaprofessori Uusitalon selvityksiin. Niin minäkin tässä teen. On mielestäni ollut aika epäkiitollista, että lamanaikaiset seurantatutkimukset ovat toistamisiin meille halunneet kertoa, että eläkeläisryhmä ei suinkaan verrattuna muihin ryhmiin ole ollut kärsijän roolissa mitenkään erityisesti. Silloin puhutaan eläkeläisryhmästä kokonaisuutena. Uusitalo nimenomaan vetää silloin esille sieltä tietenkin suurimpina kärsijöinä työttömät itse, ne, jotka ovat jääneet työtä vaille, samoin kuin opiskelijatkin. Nämä menevät vielä suurena ryhmänä eläkeläisryhmän edelle, kun katsotaan 90-luvun laman kohtelua. Tämähän ei ketään eläkeläistä auta. Tämä on väärä tapa tai sanotaanko riittämätön tapa tarkastella elämän ilmiöitä. Meidän on pystyttävä purkamaan asiat, on sitten kysymys eläkeläisistä tai työttömistä, jotta me pysymme katsomaan asioita vähän pienempien ryhmien kautta.

Olen tyytyväinen, että ed. Stenius-Kaukonen otti esimerkiksi lapsikorotuskysymyksen esille. Siinä on juuri kysymys tällaisesta zoomauksesta yhteen eläkkeensaajaryhmään. Toivon, että voimme todellakin tuon korjausliikkeen nyt tehdä käsitteilyn jatkuessa.

Hyvät kollegat, eläkeläisten toimeentulo ei riipu vain käteenjäävistä tuloista. Kysymys on myös siitä, miten menot, välttämättömät menot, hallitaan. Haluan nyt eläkeläisille myöskin tämän keskustelun välityksellä muistuttaa, että tänä vuonna saimme aikaan sosiaali- ja terveydenhuollon maksukaton, mitä kautta monet sairastavat vanhukset ovat saaneet ehdottomasti helpotusta maksuihinsa. En tässä puutu niihin käytännön ongelmiin, mitä se maksukatto on myöskin tuonut tullessaan. Niitä aina voidaan korjata. Mutta erinomaisen tärkeänä pidän kokonaisselvityksen kannalta, että huolehdimme aikataulussa siitä, että maksukatto tuli tänä vuonna voimaan.

Arvoisa puhemies! Lopuksi tulevaisuudesta: Jotain on taas tekeillä, toivottavasti ei kuitenkaan kaapissa niin kuin ennen vanhaan, vaan me saamme toivottavasti ennen päätösten naulitsemista julkiseen keskusteluun eläkepolitiikan tulevaisuuden. Minusta se on vähimmäisvaatimus. Me kyllä helposti teemme avoimuusvaatimuksia, mitä EU-agendalla kulkeviin asioihin tulee, mutta meidän pitää pitää ryhdyttäänä itsemme täällä omassa parlamentissa ja vaatia keskustelumahdollisuutta ennen kuin nauvoja lyödään.

Ihan viimeiseksi lopuksi totean, että suuri yksittäinen ongelma, josta tänään ei ainakaan vielä ole puhuttu, on eläkkeitten kannalta se, että kaikkien eläkkeestä pudotetaan ennen eläkeprosentin laskemista työntekijöiden eläkemaksu pois salakavalalla tavalla. Salakavalalla tavalla jokaisen eläkkeensaajan eläkkeet ovat pudonneet Ahon hallituksen ratkaisun johdosta vuonna 93 ja siitä eteenpäin 4,7 prosentilla siihen nähden, mitä eläketulo muuten olisi ollut. Tämä on kumuloituneena vaikutuksena katastrofi. Se madaltaa todellisen eläketason Suomessa lähelle 50:tä prosenttia, hyvät kollegat, eikä suinkaan lähelle 60:tä prosenttia. (Ed. Stenius-Kaukonen: Tämä on erittäin olennainen asia!)

³³ **Jaakko Laakso /vas** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Mielestäni ed. Vehkaojalla oli oivallinen vertaus, kun hän totesi Suomen vaativan kyllä Euroopan unionin osalta julkisuusperiaatteen käyttöä. Eläkeratkaisussa todella on käynyt niin, että eduskunnalle tuodut ja hallituksellekin tuodut esitykset on valmisteltu hallituksen ja eduskunnan ulkopuolella siten, että työmarkkinajärjestöt esimerkiksi valmistelivat ne keskeiset ratkaisut, joita me nyt tänään olemme tässä

keskustelussa varsin yhteen ääneen arvostelleet. Parhailaan istuu jälleen Kari Puron johdolla työryhmä, joka suhteellisen varjossa julkisuudelta valmistelee jälleen uusia eläkeratkaisuja, jotka kyllä pitäisi saada julkiseen keskusteluun, että saman kaltaisia, periaatteellisesti vääriä ratkaisuja ei taas pääsisi tapahtumaan.

³⁴ **Erkki Kanerva /sd**: Herra puhemies! Kun ed. Rehula nyt palasi saliin, niin sanon täältä paikaltani vain, kun ed. Rehula peräänkuulutti sitä, että pääministeri Lipposen pitäisi olla aitiiossa kuulemassa, mitä vasemmistopuolueen edustajat puhuvat, että sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä piti elokuun 8. päivänä varsin yksituumaisen, hyvähenkisen kesäkokouksen, jossa oltiin varsin yksimielisiä kansaneläkkeen pohjaosan korotuksen pienuudesta ja myöskin sen myöhäisyydestä. Samoin siellä oltiin varsin yksimielisiä ylimääräisen savamaksun alennusprosentin pienuudesta ja savamaksun poistamisen kokonaisaikataulusta. Edelleen oltiin sitä mieltä, että kaksinkertainen pohjaosan leikkaus on lailla tehty ellei nyt laittomuus niin epäoikeudenmukaisuus, joka eläkelaitosten laskentavaikeuksista huolimatta pitää voida korjata.

Kun näin on, vaikka pääministeri Lipponen ei salissa olekaan, tämä yksituumainen esiintymisen mielestäni antaa erinomaisen pohjan nyt alkaville neuvotteluille.

³⁵ **Matti Kangas /vas**: Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaoja totesi aivan oikein, että Lipposen ykköshallituksen eläkeleikkaukset olivat liian kii-reellä tehtyjä ja siinä joutui moni eläkeläinen kaltoin kohdelluksi. Tämä on ihan oikea toteamus. Ed. Kari Uotilan lakialoite, että kansaneläkkeen täyttä määrää korotettaisiin 100 markalla kuu-kaudessa, on mielestäni kannatettava asia, ja se, että se tulisi voimaan vielä tammikuun 1. päivänä 2001, on myös kannatettava asia. Tasokorotus nostaisi käteenjäävää eläkettä noin 900 000 eläkkeensaajalla pienimmistä eläkkeistä alkaen. Tämä on aivan oikea sosiaalinen ratkaisu.

Minä myös korostaisin sitä, että eläkeläiset ovat arvostelleet oikeutetusti taitettua indeksiä. Eläminen maksaa yhtä paljon yli 65-vuotiaille kuin alle 65-vuotiaille. Näin ne purnaukset ovat oikeutettuja, mitä on esitetty. Samoin pohjaosan leikkaus on mielestäni ollut epäoikeudenmukainen ja tulisi hyvittää eläkeläisille nyt, kun on

kansantulon lihavien vuosia jo kohta kymmenen vuotta ollut.

Toteaisin myös sen, että enää en ole kannattamassa presidenttiehdokas Esko Ahon esittämää tasausjärjestelmää eläkeläisille. Se jakaa vain niukkuutta tässä maassa. Toivoisi keskustalta ja ed. Laakso toivoi uudelta puheenjohtajalta uusia linjauksia eläkepolitiikassa.

³⁶ **Mari Kiviniemi /kesk:** Herra puhemies! Täällä käydyssä keskustelussa lähes kaikki puolueet ovat nyt ilmoittautuneet pontevasti korottamaan hallituksen esityksessä ilmoitettua 50:tä markkaa kansaneläkkeen pohjaosan tasokorotukseksi. On hyvä, jos saadaan aikaan esimerkiksi 100 markan korotus, kuten ed. Rehulan ym. aloitteessakin esitetään. Mutta kun joulukuussa varsinaisesti tästä asiasta äänestetään, kyllä me tulemme keskustan toimesta muistuttamaan SDP:nkin eduskuntaryhmää hyvähenkisestä kesäkokouksesta ja sen päätöksistä ja tulemme seuraamaan sitä, tehdäänkö sen kokouksen mukaisia päätöksiä. Ellei näin käy, että todellisia päätöksiä saadaan aikaan, kyllä tässä keskustelussa on kyse aikamoisesta kunnallisvaalihurskasteista ja melkoisen lapsellisestakin keskustelusta, eikä se poista sitä tosiasiaa, että Lipposen hallitukset ovat leikanneet kansaneläkkeen pohjaosaa, ovat nyt leikkaamassa sitä kokonaan, ja ovat selvästi heikentäneet eläkeläisten asemaa. Kun vuonna 98 eduskunnan ponnassa todettiin, että jos taloudellinen tilanne paranee, näihin asioihin palataan, se lupaus on edelleen voimassa ja siitä pitää pitää kiinni.

Täällä on, arvoisa puhemies, käyty varjonyrkeilyä esitystä vastaan, jota ei ole edes esitetty. (Ed. Stenius-Kaukonen: Se on esitetty!) Ilmeisesti hyökkäys on paras puolustus, ja kyse on ilmeisesti presidenttiehdokas Ahon esityksestä eikä keskustan puheenjohtajan esityksestä. (Ed. Stenius-Kaukonen: Hän oli keskustan puheenjohtaja!) Silloin kun presidenttiehdokas Aho oli presidenttiehdokkaana, keskustan puheenjohtajana toimi varapuheenjohtaja Kääriäinen. Tällä hetkellä keskustan puheenjohtajana toimii Annele Jäätteenmäki, ja heidän linjauksiaan pitää tässä tarkastella. Voin kyllä toimittaa ed. Stenius-Kaukosellekin tästä asiasta keskustan uusimman linjauksen, joka valmistui muutama viikko sitten. Tässä todetaan, että tavoitteena tulee olla yksi yhteinen indeksi, joka turvaa eläkkeiden oikeudenmukaisen kehityksen ja joka sopeutuu

kansantalouden kestävyyyteen. Ei tässä puhuta yhtään mitään kustannusneutraaliudesta. Keskustelu tästä asiasta on ollut kyllä melkoisen uskonnollista.

³⁷ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiviniemelle vastaisin, että emme käy kunnallisvaaleja eduskunnassa, vaan täällä on käsiteltyssä tänä päivänä kansaneläkelain muutos, jota käsittelemme ja johon on tulossa korjauksia. Olemme keskustelleet siitä, onko korjaus riittävä vai ei. Useimmat täällä olevat hallituspuolueiden edustajat ovat todenneet, että teemme parhaamme, että voisimme saada tämän korotuksen korjatuksi paremmaksi.

³⁸ **Mari Kiviniemi /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos todella joulukuussa käy niin, että muutoksia saadaan tähän hallituksen esitykseen parempaan päin, olen kyllä valmis vetämään puheeni takaisin kunnallisvaalikeskustelusta. Katsotaan sitten joulukuussa, kun varsinaisia päätöksiä tehdään.

³⁹ **Jaakko Laakso /vas:** Herra puhemies! Itse asiassa, jos olemme hyvin tarkkoja, keskustan puheenjohtaja Esko Aho teki tämän ehdotuksensa yhtenäiseen eläkeindeksiin siirtymisestä kustannusneutraalisti viime eduskuntavaalien edellä eduskuntavaalikampanjansa osana. Tämä herätti oikeutettua närkästystä niissä eläkeläisjärjestöissä ja niissä eläkeläisissä, jotka tuntevat eläkeindeksin rakenteen. Monet silloin, kun tämä kysymys nostettiin esille, arvelivat, että kysymys oli vahingosta, sattumasta, sellaisesta toimenpiteestä, jota ei ollut tarkoitettukaan tehtäväksi, vaan Esko Ahon tekemästä virheestä, joka vain sattui tulemaan hänen eduskuntavaaleja edeltäneeseen puheenvuoroonsa. Mutta kun Esko Aho toisti tämän ehdotuksensa useampaan kertaan ja vielä presidentinvaaleissa nosti saman teeman esille, niin kyllä meidän täytyy loppujen lopuksi uskoa, että kysymys ei ole sattumasta eikä virheestä eikä vahingosta, vaan kysymys on tietoisesta linjavälinnasta. Haluan vielä tässä yhteydessä sanoa, että en, herra puhemies, epäile hetkeäkään, ettei poliittisen tilanteen salliessa myös pääministeri Paavo Lipponen tukisi täsmälleen samanlaista linjausta, olihan hän innokkaasti aikoinaan ajamassa lävitse sitä ratkaisua, jota me nyt täällä suurin piirtein yksimielisesti arvostelomme.

Keskustan uusi puheenjohtaja, keskustan johdossa nyt oleva Anneli Jäätteenmäki, mielestäni todellakin edustaa sosiaalisempaa linjaa näissä kysymyksissä kuin selkeästi työeläkejärjestöiltä ja työeläkelaitoksilta mielipiteensä valitettavasti omaksunut Esko Aho ja eräät muutkin poliitikot edustavat. Anneli Jäätteenmäellä on mahdollisuus vielä ennen kunnallisvaaleja sanoa tästä asiasta mielipiteensä, sanoutua irti Esko Ahon linjauksista, jotka koskevat yhtenäiseen eläkeindeksiin siirtymistä kustannusneutraalilla tavalla eli käytännössä vaatimusta, joka merkitsisi tällä hetkellä eläkkeellä olevien alle 65-vuotiaiden työeläkettä saavien eläkeläisten indeksin heikentämistä.

Tämä ehdotus ei nauti vain Esko Ahon tukea, tämä nauttii Kari Puron työryhmässä kuulemma laajaa tukea eli työmarkkinajärjestöjen keskuudessa tämän kaltaisella eläkeindeksin heikennys-ehdotuksella on laaja tuki. Täällä eduskunnassa meillä on yksi kansanedustaja, joka on esittänyt vielä huonompaa eläkeindeksijärjestelmää. Hän on ed. Kimmo Kiljunen. Hän on esittänyt lukuisan kerran julkisuudessa ja myös kerran tämän eduskunnan aikana puhujakorokkeelta sekä edellisen eduskunnan aikana useamman kerran puhujakorokkeelta, että pitäisi siirtyä sellaiseen yhtenäiseen eläkeindeksiin, joka ottaa huomioon vain elinkustannusten nousun. Julkisuudessa myös ministeri Mönkäre on tukenut tämän kaltaista ehdotusta. Tämä on kaikkein huonoin. Me siirrysimme toisin sanoen siihen indeksijärjestelmään, joka ottaa huomioon vain elinkustannukset, eli kansaneläkeindeksiin, joka kaikkein huonoimmin antaa kompensaaion vain tapahtuneesta hintojen noususta mutta ei lainkaan palkkatason noususta. Onkin kysyttävä, onko tämä se järjestelmä, mitä keskusta ajaa, että pelkkä elinkustannusten nousu otettaisiin huomioon. Toivottavasti ei.

Olen ymmärtänyt, että tämä esityksen huonoisuus — esitystä ei enää kovin paljon tämän eduskunnan aikana ole ed. Kiljunenkaan tuonut esille, vain kerran tämän eduskunnan aikana — on kyllä huomattu eläkeläisjärjestöissä. Ehkä tämä on syy siihen, miksi tästä kaikkein huonoimmasta järjestelmästä ja siihen siirtymisen vaatimuksesta on luovuttu.

⁴⁰ **Juha Rehula /kesk:** Herra puhemies! Jos aivan tarkkoja ollaan, niin tästä salista ei taida löytää yhtään eduskuntapuoluetta, joka ei viime

vaalien alla olisi vakuuttanut liittyen kansaneläkkeen pohjaosaan ja sen tulevaisuuteen, mitä sille tehdään. Me olemme kuitenkin vaalien jälkeen tilanteessa, jossa todennäköisesti viimeistä kertaa käymme kyseisen asian tiimoilta lähetekeskustelua. (Ed. Stenius-Kaukonen: Vaaditteko te tasokorotusta? Enpä muista!) Jopa hallitusneuvotteluissa Lipposen kysymyspaperiin vastatesaan keskusta puolusti pohjaosan olemassaolon jatkoa. Tuskin se keskustan hallituspaikka siihen kaatui, mutta meillä se on uloskirjoitettuna.

On kyllä mielenkiintoista, niin kuin äsken ed. Kiviniemikin totesi, että hyökkäys taitaa olla paras puolustus. Toistan, että meillä on puoluehallitustasoinen päätös yhtenäiseen eläkeindeksijärjestelmään siirtymisestä parin kolmen viikon takaa: "Eri suuruiset indeksit työ- ja kansaneläkkeissä sekä iän perusteella ovat vastoin eläkkeensaajien yhdenvertaisuutta. Tavoitteena tulee olla yksi yhtenäinen indeksi, joka turvaa eläkkeiden oikeudenmukaisen kehityksen." Tietysti tässä ollaan pieniä poikia näitä asioita ilmoille lausumaan, mutta voimmehan me viestin eteenpäin viedä, jos ed. Laakso tätä kautta keskustan kunnallisvaalimenestyksen turvata haluaa, että puheenjohtaja asialla ulos tulee.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

8) Hallituksen esitys laiksi työntekijäin eläkemaksun ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 156/2000 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas:** Arvoisa puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja Vehkaoja viittasi tähän esitykseen jo edellisessä keskustelussa. Tämä koskee työttömyysvakuutusmaksun ja työntekijän eläkemaksun huomioon ottamista päivärahoissa. Mitä se huomioon otta-

minen tarkoittaa? Se tarkoittaa, että palkasta vähennetään ensin 5 prosenttia, ennen kuin aletaan laskea päivärahoja, ja siis eläkkeissä on sama systeemi. Tämä on kyllä todellinen leikkuri, joka on, voi sanoa, ollut kaikista ovelin keino leikata niin eläkkeitä kuin päivärahoja. Tämä on jatkunut muuten yhdeksän vuotta, joten kehotan keskustan edustajia terästyttämään ja kuuntelemaan, mitä puhun.

Erityisesti monelle ansiosidonnaisen päivärahan saajalle tämä merkitsee todella heikkoa kehitystä, koska meillä on valtava määrä pitkäaikaistyöttömiä tosiasiassa, jotka ovat aikaisemman työpaikkansa menettäneet laman seurauksena. Heidän päivärahansa jo silloin ensimmäisen kerran on määrätty niin, että päivärahasta on tehty vähennys, ja sitten kun he ovat onnistuneet saamaan työn ja sinnitelleet kymmenen kuukauden työssäoloehdon täyteen jollakin pienipalkkaisemalla työllä, niin sitten kun se päiväraha määritellään uudellaan, jälleen kerran siitä tehdään ensin TEL-maksun ja työttömyysvakuutusmaksun vähennys, ennen kuin päiväraha määritellään. Näin moni ansiosidonnaisella päivärahalla oleva nainen, yksinhuoltajaäiti, sinnittelee tänä päivänä 3 000 markan nettoansiosidonnaisella päivärahalla. Kun ministeri Niinistö haluaa vielä niitä leikata työllistymistä kannustaakseen, kannattaisi kokoomuksessakin tutkia, mitä tällaiset päätökset ja tällaiset esitykset merkitsevät.

Nyt työryhmän työ on vielä kesken ja se oli syy, miksi tätä vielä jatketaan, mutta tämä esitys on kyllä todella ikävä ja sen historia on ikävä.

Keskustelu päättyi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

9) Hallituksen esitys Yhdistyneiden Kansakuntien kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 135/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ulkoasiainvaliokuntaan.

10) Hallituksen esitys laiksi rangaistusten täytäntöönpanon hallinnosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 136/2000 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ Juha Karpio /kok: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että todennäköisyys joutua rikoksen uhriksi Suomessa ei ole lisääntynyt, mistä kuitenkin kansalaiset ovat jyrkästi eri mieltä. He tuntevat tänä päivänä turvallisuutensa heikentyneen nimenomaan törkeiden rikosten suhteen. Samoin rangaistusten määrästä käydään jatkuvaa keskustelua. Yleinen mielipide myöskin on, että esimerkiksi pahoinpitelyrikoksiin ja huumausainerikoksiin syyllistyneet saavat oikeusasteissa turhankin hellän kohtelun.

Asiantuntijat ovat edelleen kertoneet, että vankeinhoitolaitoksissa tilanne pahenee jatkuvasti. Me keskisuomalaiset kansanedustajat olimme alkuvuodesta Laukaassa tutustumassa vankilaolosuhteisiin ja kuulumme, ettei yksikään vankeinhoitolaitoksista ole enää huumeista vapaa. Se näkyy muun muassa huumausaineiden käyttöön liittyvinä vankien keskinäisinä ongelmina ja fyysisenä ja henkisenä väkivaltana sekä henkilökuntaan kohdistuvana väkivallan uhkana. Edelleen vankiloissa pyritään perimään huumausainekauppaan liittyviä saatavia toisilta vangeilta hyvinkin väkivaltaisesti. Toiminnan keskeiseksi kehittämiskohteeksi onkin asetettu nimenomaan päihteiden entistä tehokkaampi torjunta sekä päihdevierotuksen ja -kuntoutuksen kehittäminen, samoin kuin toiveena varmasti myös usealla vangilla olisi päästä suorittamaan rangaistuksensa huumeista vapaassa laitoksessa.

Kun tutkii hallituksen esitystä rangaistuksen täytäntöönpanon hallinnon muuttamisesta, joutuu väkisinkin pohtimaan, onko esitys kuitenkin aiheellinen. Toivottavasti näin on asia. Nykyinen tilannehan on se, että Kriminaali- ja poliisilaitosten henkilökunnan osastolla on keskeinen rooli vankilasta vapautuvien henkilöiden työhön ohjauksessa ja elämään sopeuttamisessa. Tämä elin nyt korvataan

ministeriön alaisuudessa toimivalla Vapausseuraamusvirastolla, mikä nimike ei mielestäni ole niitä onnistuneimpia. Mainitun Vapausseuraamusviraston alaisuudessa toimisivat yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta vastaava Yhdyskuntaseuraamuskeskus ja vankeusrangaistusseuraamusten täytäntöönpanosta vastaava Vankeinhoitolaitos. Olen pohdiskellut, mikä parannus uudistuksella saavutetaan nykyiseen verrattuna ja tullut siihen tulokseen, ettei näitä tärkeitä toimenpiteitä enää voida hoitaa yhdistyspohjalta, kuten nyt Kriminaalihuoltoyhdistys toimii. Tehtävät keskitetään keskushallintotasolle ja Kriminaalihuoltoyhdistys näin ollen nyt sitten lakkaa. On mielenkiintoista nähdä, kun esitys aikanaan palaa valiokunnasta mietinnön muodossa ja kun asiantuntijoita on kuultu, mikä on valiokunnan kannanotto asiaan. Ymmärrän periaatteen, ettei yhdistystoiminnan pohjalta vankeinhoitoon liittyviä vaikeita tehtäviä enää ole välttämättä helppo hoitaa, joten tästä näkökulmasta esitystä voidaan perustella.

Arvoisa puhemies! Vankeinhoitolaitoksen uuden ylijohtajan aikana on toimintaan tullut jämäkkyyttä, minkä ovat ennen kaikkea vankilaviranomaiset todenneet. Heidän työnsähän ei tänä päivänä ole helppoa eikä vaaratontakaan esimerkiksi edellä mainitsemani huumausaineongelman takia. Toivottavaa siis on, ettei uusi laki ainakaan vaikeuttaisi vankilaviranomaisten käytännön työtä rikosten torjunnassa.

2 Erkki Kanerva /sd: Herra puhemies! Nyt on esillä asia, jota parhaalla tahdollakaan ei voida tulkita kunnallisvaaliasiaksi, ja sen vuoksi tästä kai on lupa puhua.

Suomen vankeinhoitoyhdistys perustettiin 1870 virallisen informaation mukaan "liberaalisen yhteiskunnallisen ilmapiirin vallitessa". Yhdistyksen perusta oli kristillinen ja johtokunnassa oli vahva pappissäädyn edustus. Vankilasta vapautuvien huollon tavoitteeksi asetettiin "uusintarikollisuuden estäminen ja vankilassa olevien siveellinen parantaminen", sanatarikka lainaus yhdistyksen perustamiskirjasta. Sata vuotta myöhemmin vuonna 75 yhdistys sai julkisoikeudellisen yhdistyksen luonteen ja budjettirahoituksen. Yhdistyksen talous turvattiin, mutta samalla yhdistys otettiin valtion työrukkaseksi. Maksaja alkoi sanoa, mitä yhdistys tekee ja miten. Sille on sen jälkeen työnnetty niin paljon uusia tehtäviä, että yhdistyksen alkuperäinen tehtävä on aluksi

hämärtynyt ja on nyt käytännöllisesti katsoen hoitamatta.

Kun yhdistyksellä on aatteellinen tausta ja sen mukanaan tuoma motivaatio, se on hoitanut saamansa uudetkin tehtävät erinomaisella tavalla. Viimeinen Kriminaalihuoltoyhdistyksen saama uusi tehtävä on vapausrangaistuksen sijaan tuomittavien yhdyskuntaseuraamusten soveltuvuusselvitykset ja seuraamuksen täytäntöönpanon valvonta. Yhdistys on täyttänyt tämän tehtävän uskoakseni odotettuakin paremmin. Pelkistetysti ilmaistuna käsillä olevassa esityksessä on kysymys siitä, että Kriminaalihuoltoyhdistyksen 130 vuoden aikana hankkima osaaminen valtiollistetaan.

Vaikka käsillä olevan esityksen taustatyöhön sisältyy verraten yksityiskohtaisiakin kaavailuja, mutta vasta vain kaavailuja, siitä, miten kunniaakaan tiensä päähän tulevan yhdistyksen omaisuuden käy ja miten sen alkuperäinen tehtävä aiotaan hoitaa, huoli siitä kuitenkin jää ilmaan. Loppuun hiottua ratkaisua siihen tämä esitys ei sisällä, niin tarpeellinen kuin edes tieto siitä olisi ollut.

Tämän uudistuksen suunnittelun lähtökohtana ymmärtääkseni alun perin oli, että vapaudessa suoritettavien rangaistusten, yhdyskuntapalvelun ja nuorisorangaistuksen, täytäntöönpanoviranomaisista tehtäisiin ministeriöön itsenäinen virasto tai osasto. Sitä vaihtoehtoa pitäisi vieläkin voida pohtia, sillä vapaudessa suoritettavan rangaistuksen ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpano poikkeavat sekä luonteeltaan että toteutustavaltaan oleellisesti toisistaan. Vapaudessa suoritettavan vankeusrangaistuksen vaihtoehtot pannaan täytäntöön yhteiskunnan normaalien toimintojen yhteydessä. Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpano vaatii aivan erilaisia valmiuksia kuin laitostäytäntöönpano muurin sisällä, viimeksi mainittua tehtävää ja sen vaatimusta lainkaan väheksymättä. Molemmat tehtävät ovat vaativia mutta eri lailla. Osataanko tämä vaatimusten erilaisuus säilyttää samassa virastossa?

Yhdyskuntaseuraamuksia täytäntöönpanevala viranomaisella tulee olla ja säilyä erinomaiset suhteet ympäröivään yhteiskuntaan. Se tulee voida mieltää yhteistyökumppaniksi. Kriminaalihuoltoyhdistyksellä on perinteisesti hyvät yhdyskuntasuhteet. Nyt pitää vielä miettiä, pannaanko ne vaaralle alttiiksi, menetetäänkö kenties jotakin korvaamatonta, kun kriminaalihuollosta teh-

dään vankeinhoitoviraston alayksikkö. Jos tätä alkuperäisestä ajatuksesta poikkeavaa ratkaisua perustellaan taloudellisilla syillä, ne eivät kestä kriittistä tarkastelua. Virasto- tai osastopäällikön palkka kaikkine sivukuluineen on yhden vankeusvangan vuosikulut ja sen toimiva yhdyskuntapalvelu säästää moneen kertaan.

Nopeasti katsoen näyttäisi siltä, että lakiesityksessä yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpano määritellään suppeammin kuin nyt voimassa olevassa Kriminaalihuoltoyhdistystä koskevassa lainsäädännössä. Siitä näyttäisi puuttuvan maininta niistä yhdyskuntaseuraamuksen valmistelevista toimenpiteistä, jotka muodostavat keskeisen osan yhdistyksen nykyisestä tehtävästä. Kriminaalihuoltoyhdistyksen tekemää kehittämistyötä ei niin ikään näyttäisi otetun lainkaan huomioon. Perusteluja muutokselle ei näytä olevan. Tämä asetelma herättää kysymyksen, onko sen takana tarkoitus vähitellen muuttaa tehtäväkenttää oleellisesti. Kenen kanssa yhdyskuntaseuraamusten johto käy esimerkiksi vuosittaiset tulosneuvottelunsa, kuka sille antaa tavoitteet ja kuka niiden toteutumista seuraa?

Hallitus on nyt kuitenkin päätenyt siihen mihin on päätenyt. Valiokunnan on kuitenkin syytä ottaa kuvatus kaltaiset kysymykset vielä asian tuntijakuulemisessa huomioon.

Lopuksi sama kysymys, johon ed. Karpio puuttui, viraston nimestä. Vapausseuraamusvirastossa on erillinen Yhdyskuntaseuraamuskeskus. Onko yksikön nimi, Yhdyskuntaseuraamuskeskus, loppuun saakka mietitty? Vaikka Kriminaalihuoltoyhdistys lakkaa olemasta, voitaisiinkin sen perinnöstä kuitenkin säilyttää jotakin ja kutsua yksikköä vaikka nimellä kriminaalihuoltoyksikkö?

³ **Juha Karpio /kok:** Arvoisa puhemies! Niin kuin ed. E. Kanerva totesi, aikanaan sata vuotta sitten Vankeinhoitoyhdistyksen tarkoitus oli varsin kaunis ja ylevä. Varsin kunnioitettava sen toimintaperiaate oli silloin niin kuin tänäkin päivänä varmasti Kriminaalihuoltoyhdistyksellä, Vankeinhoitoyhdistyksen työn jatkajalla, on. Ed. E. Kanerva totesi, että nyt yhdistyksen toiminta valtiolistetaan. Näin varmasti voidaan todeta.

On kuitenkin todettava, että Kriminaalihuoltoyhdistyksen työntekijät tulevat vanhoina työntekijöinä tähän uuteen valtion organisaatioon. Varmasti siitä perusteesta, että kun yhdistyspohjalta tämmöistä näinkin tärkeää tehtävää hoidetaan,

kuinka keskitetysti ja hyvin se on silloin hoidettu, voidaan tietenkin olla monta mieltä. Onko hallituksen esitys sitten parannus nykyiseen verrattuna vai ei, siihen varmasti jo valiokuntatyöskentelyn aikana saadaan vastaus.

⁴ **Erkki Kanerva /sd** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Millään taholla ei ole asetettu kyseenalaiseksi sitä, etteikö julkisoikeudellinen yhteisö Kriminaalihuoltoyhdistys ole selviytynyt todella kunnialla niistä tehtävistä, jotka sillä nyt on, mutta sen perinteinen tehtävä on jäänyt vuoden 75 jälkeen hoitamatta. Miten se aiotaan nyt hoitaa, sitä tämä esitys ei loppuun saakka sisällä. Siitä on joitakin kaavailuja säätiöstä ja uudesta yhdistyksestä, mutta loppuun saakka sitä ei ole mietitty.

⁵ **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Olen toistuvasti eduskuntatyöni aikana halunnut kiinnittää huomiota suomen kielen täsmäilmaisuihin ja siihen, mikä merkitys kielellä on sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tältä osin ed. E. Kanervan puheenvuoro osoitti, että hän tuntee asian. Samoin myös ed. Karpion perustelut ovat sellaisia, joista löytyy erinomaisen tärkeää näkökulmaa jatkovalmisteluihin.

Nimittäin tässä yhteydessä, kuten ed. E. Kanerva totesi, tuntuu aika omituiselle sanahirviölle se nimi, mikä virastolle ehdotetaan. Siksi hänen näkemyksensä siitä, että yksikköä voisi kutsua yksinkertaisesti esimerkiksi kriminaalihuoltoyksiköksi, saattaisi olla aivan perusteltu. Vapausseuraamusvirasto ja Yhdyskuntaseuraamuskeskus ei sano suomen kielellä oikeastaan yhtään mitään. Tämä on todellinen kieliongelma jo tältä osin.

⁶ **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa puhemies! Joskus sanotaan, ettei nimi miestä pahenna, mutta tässä tapauksessa tuntuu kyllä, että julkikuvaa se voi kyllä vähän tulla häiritsemään, jos näin kankeita virastonimityksiä — tosiaan tämä Yhdyskuntaseuraamuskeskus-nimitys on hyvin kankea — tullaan jatkossa käyttämään. Onkohan tässä nyt käynyt niin, että nämä ovat aikapulan johdosta syntyneitä nimiä? Melkein toivoisi, kun nimikilpailua ei pidetty valmisteluvaiheessa, että valiokunta voisi keskuudessaan pitää nimikilpailun. Se, mitä ed. E. Kanerva jo ehdotti, kuulosti sillä lailla kiinnostavalta, että siinä kulkisi historiaa mukana ja se olisi sillä tavalla kuin arvon

osoitus Kriminaalihuoltoyhdistyksen pitkään jatkuneelle työlle.

⁷ **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Saanen paikaltani vielä todeta, että ilahduin myös ed. Vehkaojan näkökulmasta. Eduskunta varmasti voisi rohkeastikin tuoda omaa näkemystään ja varsinkin asiantuntemustaan tämän kaltaiseen kielipohdintaan. Tämä on nimittäin kielisammakko. Minusta pitäisi etsiä mieluummin kielihelmiä ja hakea tähän asiaan myöskin kielipolii-si, jotta tämä voisi vähän parantua.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

11) Hallituksen esitys laiksi henkilötietolain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 137/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti hallintovaliokuntaan.

12) Hallituksen esitys laeiksi kuntien valtionosuuslain, sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 138/2000 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle sivistysvaliokunnan ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Puhemiesneuvosto on päättänyt, että keskustelu aloitetaan nopeatahtisella keskustelulla, jossa puheenvuoron pituus on enintään 7 minuuttia. Tähän osaan on pyytännyt puheenvuoron ed. Vehviläinen.

Keskustelu:

¹ **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Keskityn puheenvuorossani opetustoimen rahoitukseen. Ensinnäkin taustaksi muutama fakta ra-

hoituskehityksestä opetustoimen osalta viime ajoilta.

Opetuksen yksikköhintojen on arvioitu olevan noin 10 prosenttia todellisia kustannuksia alhaisemmalla tasolla. Viime vuosien ylisuurten valtionosuusleikkausten vuoksi kuntien rahoitusosuus suhteessa valtionosuuteen on kasvanut jyrkästi, ja nyt kuntien rahoitusosuus on huomattavasti suurempi kuin valtionosuus perusopetuksessa. Lipposen hallitukset ovat heikentäneet kuntien taloutta yli 15 miljardilla markalla viiden vuoden aikana, ja leikkauksista noin 5–6 miljardia markkaa on kohdistunut opetustoimeen.

Arvoisa puhemies! Hallitus esittää, että valtion ja kuntien välistä kustannustenjakoa tarkistettaisiin tulevan kolmen vuoden aikana 1,5 miljardilla markalla siten, että yksikköhintaa tarkistettaisiin 8 prosentilla tulevina vuosina. Ensi vuonna yksikköhintojen tarkistus olisi noin 5 prosenttia, ja rahassa se tarkoittaisi noin 800 miljoonaa markkaa. Päätös kustannustenjaon osittaisesta tarkistuksesta tehtiin hallituksen piirissä jo viime keväänä kehysratkaisun yhteydessä. Pidän hyvänä, että lakisääteinen nelivuotistarkistus toteutetaan. Se on minusta aivan välttämätöntä, mutta olen ollut hämmästynyt viime kuukausien aikana julkisuudessa olleista puheenvuoroista, lähinnä opetusministeri Raskin puheenvuoroista. Hän on antanut usean kerran ymmärtää julkisuudessa joko tietämättään tai ymmärtämättömyyttään, että yksikköhintojen tarkistus tarkoittaisi sitä, että nyt palataan koulu-puolen leikkauksia edeltävälle tasolle, että leikkaukset ikään kuin poistuisivat. Tästä ei kyllä todellakaan ole kysymys, vaan kysymyksessä on lakisääteinen kustannustenjaon tarkistus, ja jos ensi vuotta katsotaan, niin nimenomaan osittainen tarkistus.

Kysymys ei ole ylimääräisestä määrärahasta tai leikkausten peruutuksesta. Tämän vuoksi olen hämmästynyt, kun iltapäivän alussa kävimme keskustelua lasten ja nuorten psykiatrisista palveluista ja muistaakseni ed. Haatainen puheenvuorossaan antoi myös ymmärtää vähän samalla tavalla, että nyt perusopetukseen tulee todella paljon rahaa, nyt voidaan laittaa ne perusopetuksen tukipalvelut kaikin puolin kuntoon.

Ministeri Rask sanoi myös kesällä heinä—elokuussa julkisuudessa, että nyt kun valtio lisää voimakkaasti koulupuolen rahoitusta, hän toivoi kuntien näillä rahoilla korjaavan muun mu-

assa homekoulujaan. Tämä oli minusta myös kovin käsittämätöntä. Ajattelen niin, että ministeri Rask ei opetusministerinä haluaisi antaa tällaista väärää viestiä kentälle päin. Kyllä jokainen tietää, että perusopetuksen jälkeensä jäänyt rahoitus ei riitä edes perusasioiden kunnossapitoon. Perusasioilla tarkoitetaan sitä, että erityis- ja tukiopetusta on riittävästi, ryhmäkoot ovat riittävän asianmukaiset ym. Näistä puutteellisista voimavaroista ei ole enää koulujen korjaamiseen.

Samassa yhteydessä Rask totesi ennakoiden puolentoista viikon päässä olevia vaaleja, että kysykää kouluasioista kunnallisvaaliehdokkailta. Äänensävy oli minusta syyttävä. Minulle ainakin tuli mieleen, että hän tällä kysymyksellään ikään kuin tarkoitti, että valtion tontti on nyt tämän osittaisen kustannustenjaon tarkistuksen vuoksi täysin puhdas.

Arvoisa puhemies! Osittaisen kustannustenjaon tarkistuksen lisäksi hallituksen esitys sisältää puolitetun indeksikorotuksen. Myös tämänkin puolituksen valossa ministeri Raskin puheet ovat ylimitoitettuja.

Kolmantena asiana haluan ottaa esille oppisopimuksen kotikuntaosuuden. Sellaistahan ei tähän mennessä ole ollut. Nyt hallitus päätti, että ensi vuoden alusta lähtien myös kaikki kunnat osallistuvat oppisopimuskoulutuksen rahoitukseen. Jos muistan oikein, tämä on jotain 150—160 miljoonaa markkaa. Tämä on uusi kustannusrasite sinne koulupuolelle kuntiin, viime kädessä kuntalaisille. Muun muassa oppisopimuskoulutuksen kuntaosuuden vuoksi ensi vuoden budjettiesitys on opetustoimen osalta kunnille negatiivinen, vaikka näyttää siltä, kun katsotaan opetusministeriön hallinnonalan kasvua, yli 30 miljardia markkaa, että siellä on todella paljon rahaa. Mutta kun lähdetään tarkastelemaan näitä yksityiskohtia, se näyttää aivan toiselta.

² **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehviläisen puheenvuoron johdosta haluan todeta, että nyt käsiteltävänä oleva kuntien valtionosuuslaki tarkoittaa sitä, että kolmen vuoden aikana tullaan yksikköhintoja korjaamaan. Sehän on selkeää talouden hoitamista näitten oppilaitoksien kohdalla.

Mitä tulee homekouluksymykseen, se on niin suuri asia mielestäni, sanon sen valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaoston puheenjohtajana, että siihen tarvitaan erilliset rahoitukset.

Nämä rahat eivät riitä tähän kysymykseen. Tästä joudutaan käymään varmasti neuvotteluja valtio-neuvoston jäsenten kanssa, pääministerin ja valtiovarainministerin kanssa.

³ **Erkki Kanerva /sd** (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Meillä on maassa muistaakseni 30 sellaista kuntaa, jotka eivät käytä edes leikattuja rahoja peruskoulutukseen. Säästäakseni ed. Vehviläisen vastauspuheenvuorolta jätän sanomatta, mikä puolue on enemmistönä niissä kunnissa.

⁴ **Anu Vehviläinen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tykkyläisen puheenvuoron johdosta toteaisin, että näinhän nimenomaan on, että homekouluihin pitää olla erillistä rahoitusta. Sen takia minusta olikin pöyristyttävää, että ministeri Rask ajatteli, että perusopetuksen voimavaroilla voitaisiin vielä rakentaa ja peruskorjata koulujakin. Siihen todellakaan ei pidä mennä. Toivon, että ed. Tykkyläinen ja muut paikalla olevat sosialidemokraatit huolehtivat siitä, että koulujen rakentamiseen pidetään todellakin erillinen määräraha ja sitä määrärahaa kasvatetaan eikä leikata, koska tarpeet ovat todella suuremmat kuin aiemmin oli.

Keskustelun nopeatahtinen osuus päättyy.

⁵ **Marjatta Vehkaoja /sd**: Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esitys pitää sisällään muutoksia sekä opetus- ja kulttuuritoimen että sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuusasioihin. Kaikkein suurin tai kiinnostavin kysymyshän on tässä ollut opetus- ja kulttuuritoimen yksikköhintojen korotukset.

Meillähän on täällä eri kertoja jo keskustelussa tullut esille se, että lamaa edeltävään aikaan verrattuna tilanne on eriytnyt huomattavalla tavalla näiden kahden pääsektorin välillä, niin että sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuustaso on radikaalisti pudonnut verrattuna opetustoimeen. Jos otetaan tämän päivän rahassa sitä vertailua, sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuudet ovat lamaa edeltäneeseen aikaan verrattuna nyt vain 68 prosenttia tuosta vanhemmasta tasosta, kun opetuksen puolella päästään lähelle sataa, 96:een tai 97:ään. Tällä tavalla puhutaan erittäin suotuisasta kehityksestä opetussektorilla verrattuna tuohon toiseen tärkeään sektoriin.

Minä vähän hämmästyin täällä kansanedustaja Vehviläisen äsken käyttämän puheenvuoron johdosta, kun hän hyökkäsi niin voimakkaasti ministeri Raskin kimppuun näissä asioissa, siitäkin syystä, että hän ei ole nyt itse täällä paikalla, jotta voisi puolustautua. Kun minä nyt katson hallituksen esityksen kansilehteä, jään kysymään, onkohan kansilehti kirjoitettu myöskin väärin. Sitäkö kansanedustaja Vehviläinen tarkoittaa? Täällähän lukee seuraavasti: "Opetus- ja kulttuuritoimen valtionrahoituksen perusteena käytettäviin yksikköhintoihin 90-luvulla valtiontalouden säästötoimenpiteiden vuoksi säädetty alennukset purettaisiin asteittain vuosina 2001—2003." Toivoisin, että tähän tulisi vielä selvennystä, ja anteeksipyyntökin voisi olla ehkä paikallaan siihen, mitä äsken kuultiin ministeri Raskia koskien.

Arvoisa puhemies! Valtionosuuksien kehitys sosiaali- ja terveyssektorilla on kurja historia. Sitä ei muuta se seikka, että tänä päivänä valtionosuudet eivät ole enää korvamerkittyjä. Kuitenkin niiden laskentatapa kehitetään edelleen sairastavuuskertoimista, väestöikäryhmistä jne. Ne näytetään jopa budjetissa ikään kuin näkyville kuntaan saakka, millä lailla ne on laskettu, mikä mielestäni on ollut aika ovela ja hyvä tapa siinä mielessä, että kunta, joka on halunnut varmistua, että se satsaa oman osuutensa oikeassa suhteessa, on voinut sen tehdä. Näin nähtynä on syytä olla huolissaan tosiaan myöskin sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuskehityksestä, niin huono se on ollut.

Koko syksyn ajan eduskunnassa on puhuttu myös sosiaali- ja terveydenhuollon tasotarkistuksen välttämättömyydestä. Nyt kysymys on lähinnä enää siitä, milloin se pystyttäisiin saamaan aikaan. Luulisinpa, että vuosi 2002 on ihan viimeinen takaraja, jolloin selkeästi täytyy pystyä osoittamaan suunnanmuutosta tässä kysymyksessä. Siitäkin huolimatta, että kuntien taloudellisen tilanteen sanotaan verotulojen johdosta kohentuneen ainakin keskimäärin, tämä asia pitää hoitaa kuntoon. Siihen on myöskin tärkeitä ulkoja tulevia perusteluita. En nyt kertaa sitä Who:n selvitystä, vaan minulla on Oecd-maista tehty selvitys, jossa on kolmea lukua verrattu keskenään.

Ensinnäkin julkinen kulutus terveydenhuoltoon prosentteina terveydenhuollon kaikista kuluista: siinä vertailussa Suomi sijoittuu nipin napin puoliväliin Oecd-maista. Kun äskeinen luku lasketaan per asukas, olemme viimeisessä nel-

jänneksessä, huonoimmassa neljänneksessä, kaikista Oecd-maista. Jos lasketaan terveydenhuoltomenojen osuus bruttokansantuotteesta, olemme kolmanneksi viimeinen Oecd-maista. Näiden lukujen valossa on täysin selvää, että meidän on todella syytä tehdä oikaisuliike, semminkin kun sama selvitys pitää sisällään sen, että tämä kaikki on oikeastaan kustannettu nimenomaan asiakkaan omia osuuksia, maksuja ja omavastuita, lisäämällä. Toivon, että tämä kierros toimii lämmittelykierroksena tuota isompaa remonttia ajatellen, jonka yhteydessä pitää muistaa tietysti myös selvitysmies Pekkarisen työ.

Mielelläni yhdyin niihin ajatuksiin, mitä perustamiskustannusten valtionosuuksiin tulee, että ei voi olla niin, että niiden aika olisi vielä ohi. Meidän täytyy yhdessä katsoa, että saamme asianmukaisesti korjattua muun muassa homekoulut — kaikki homerakennukset, ei vain homekoulut, niitä on myös terveydenhuollon puolella, neuvolarakennuksia, jopa sairaaloita, jotka ovat homevaurioisia.

6 Kalevi Olin /sd: Arvoisa puhemies! Minäkin pidän varsin kohtuuttomina niitä arvostelulauseita, jotka kohdistuvat ministeri Raskin suuntaan. Yleensäkin hänen toimintansa on ollut selkeästä, että se tuottaa tulosta.

Mitä tulee tähän asiaan, niin toteaisin, että hallituksen esityksen mukaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksen ja yksikköhintojen osalta purettaisiin asteittain tietyt säästöjen aikana tarvittu supistukset ja kuitenkin tuo 5 prosentti keskimääräinen tasokorotus tulisi jo ensi vuonna ja 3 prosentin seuraavana vuonna. Se on myönteistä kehitystä.

Pitää myös todeta, että kansanopistojen ja opintokeskusten, jotka ovat varsin merkittäviä vapaan sivistystyön edistäjiä, yksikköhinnat tarkistettaisiin todellisten kustannusten mukaan jo ensi vuonna. Tämä on mielestäni myönteinen kehityssuunta.

7 Anu Vehviläinen /kesk: Arvoisa puhemies! Totesin, että on oikein, että lakia noudatetaan, tehdään yksikköhintojen tarkistukset kolmen vuoden aikana. Parasta olisi ollut, että ne olisi tehty jo ensi vuonna, mutta edes kolmen vuoden aikana. Mutta se ei poista sitä tosiasiaa, että yksikköhintojen tarkistus on eri asia kuin leikkauksien peruutus. Sitä yritin sanoa puheenvuorossani. Minusta ei ole oikein, että meistä kuka tahan-

sa, olipa ministeri tai kansanedustaja, sanoo kentällä, että tämä tarkoittaa sitä, että nyt kunnilla on yhtä paljon rahaa kuin ennen leikkausvuosia. Se ei ole totta.

⁸ **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Ed. Vehviläinen on aivan oikeassa siinä, kun hän toteaa, että kuntien välillä on taloudellisten voimavarojen osalta poikkeavuutta. Mielestäni myös hänen juuri pitämänsä puheenvuoro selkiinnytti aiempaa siltä osin, että pyritään vaikeiden laman ajan säästöjen ikään kuin uudelleenarviointiin ja saatamaan maa normaalielämään. Ne ovat aivan oikeita painotuksia, ja tähänhän tällä esityksellä pyritään.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle sivistysvaliokunnan ja sosiaali- ja terveystalvaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

13) Hallituksen esitys vuoden 2000 toista lisätalousarviota koskevan hallituksen esityksen (HE 111/2000 vp) täydentämisestä

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 139/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

14) Hallituksen esitys laiksi tuloverolain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 140/2000 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Puhemiesneuvosto on päättänyt, että keskustelu aloitetaan nopeatahtisella keskustelulla, jos puheenvuoron pituus on enintään 7 minuuttia. Tähän osaan on pyytänyt puheenvuoron ed. Gestrin.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 22) asiasta.

Keskustelu:

¹ **Christina Gestrin /r:** Värderade talman! I de finländska hemmen finns en hel del arbete som kunde omvandlas till arbetsplatser. Många familjer har ett stor behov av att få hjälp med sitt hushåll. Hjälpbehovet kan vara kortvarigt eller av mera varaktig karaktär. Hjälpens kan bestå av städning eller barnpassning, men lika väl som hjälp med reparationer, matlagning eller uppköp. Det är ingen hemlighet att en stor del av dessa tjänster i dag köps och säljs svart, vilket naturligtvis innebär att de anställda helt faller utanför arbetarskyddet samt att skatteintäkter uteblir.

Svenska folkpartiet beslöt vid partidagen 1996 att verka för möjligheten att i beskattningen avdra lönebikostnader för personer som anställs inom hushållen. Följaktligen hörde svenska folkpartiet till dem som 1997 krävde att man vid sidan av företagsmodellen skulle göra försök med skatteavdragsmodellen. På basis av den erfarenhet som vi nu har var kravet befogat. Vi anser nu att det är viktigt att utveckla hushållsstödet och vi skulle inte heller ha haft något emot att låta de båda modellerna fortsätta, dock så att de utvidgats att omfatta hela landet.

En klar förbättring i den nya skatteavdragsmodellen jämfört med det tidigare försöket är att avdraget nu också är åtkomligt för personer med små inkomster.

Arvoisa puhemies! Lakialoitteen tavoitteena on toisaalta helpottaa uusien työpaikkojen syntyä ja toisaalta ruokakuntien mahdollisuuksia käyttää laillisella tavalla kotitalouspalveluja. Molemmat pyrkimykset ovat tärkeitä. Jotta kokeilu voisi todella menestyä, tiedotusta on parannettava ja selkeytettävä. Työministeriön taholta olisi ehkä mahdollista panostaa kiinnostavuuden lisäämiseen kotitalousapuun.

Yhteiskunnassa on edelleen paljon ennakkoluuloja palkattua kotiapua kohtaan. Nyt on aika lopullisesti haudata piikakeskustelu. Piikakeskustelu on johtanut siihen, ettei kotitaloustyö ole saanut ansaitsemaansa arvostusta. Käyty keskustelu ei ole vastannut tarkoitustaan, jos sen tarkoitus oli lisätä tasa-arvoa yhteiskunnassa. Piikakeskustelu johti kotitaloustyön merkityksen aliarvioimiseen, ja käytännössä tämä johti siihen, että kotiaavun käyttäminen ei ollut moraalisesti hyväksyttävissä.

Värderade talman! Lönekostnaderna och de komplicerade lönebikostnaderna omöjliggör också för de flesta att anlita hushållshjälp på laglig väg, eller har åtminstone omöjliggjort det tidigare. Samtidigt hopar sig arbetet hemma för många med tidskrävande arbeten utanför hemmet och de skulle minsann värdesätta hushållshjälp högt. I familjer där de båda vuxna arbetar utanför hemmet och där det ofta även finns barn är tidsbristen för gemensam samvaro ofta den största bristvaran. Att utveckla och förbättra möjligheterna till hushållshjälp är bland annat därför i högsta grad också ett sätt att förbättra yrkesarbetandes, inte minst småbarnsföräldrars ork i hemmet och i arbetslivet. Hushållshjälp är med andra ord en familjepolitisk stödform som i bästa fall kan ge familjerna den nödvändiga extra tid som varje familjemedlem behöver.

Keskustelun nopeatahtinen osuus päättyy.

² **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa herra puhemies! Siihen nähden miltä välillä näytti kesän aikana, hallituksen esitys on hyvä ja tervetullut. Olihan keskustelussa sekin, että mokomasta olisi kokonaan luovuttu. Itse tulen vanhan Vaasan läänin alueelta. Meidän alueemme kuului yritysten piiriin. Liikkeellelähtö oli hirveän vaikea. Kuitenkin kun päästiin liikkeelle, yritystuki osoittautui erittäin mallikelpoiseksi toimintatavaksi. Siitä syystä itse henkilökohtaisesti vähän petyin, että verovähennysmalli tuli ratkaisuksi. Siinä on sekin huono seikka, että jos ajatellaan vanhoja ihmisiä ja ketä tahansa, hyödyn saa vasta sitten, kun maksaa veronsa. Näin ollen yritystukimalli oli siinä mielessä kätevä, että pienituloisen sai sen edukseen saman tien pienempänä, matalampana tuntihintana. Mutta pääasia nyt on, että tämä tukimuoto jatkuu.

Täällä on yksi hyvin sympaattinen ilmeisesti lisäkohta näihin tulkintoihin. Eli esimerkiksi vammainen voi saada myöskin tätä tukea, vaikka saisikin esimerkiksi vammaispalvelulain perusteella henkilökohtaisen avustajan taikka vammais- tai hoitotukea Kansaneläkelaitoksen puolelta, koska nämä vammaisuuteen liittyvät etuudet eivät ole kotitaloustyöhön liittyviä kysymyksiä. Näistä on ilmeisesti vuosien aikana taisteltu ja vammaiset ovat jääneet tätä etua vaille, kun on väitetty, että se on kaksinkertainen yhteiskunnan tuki. Tämä on nyt korjattu, ja se on hieno asia.

³ **Mari Kiviniemi /kesk:** Arvoisa puhemies! Jo silloin, kun nämä kaksi kokeilua tuotiin eduskuntaan, ainakin itse epäilin vahvasti sitä, että tämä yritystukimalli osoittautuisi huonosti toimivaksi. Näinhän siinä sitten kävikin. Mutta hyvä, että hallitus on nyt ottanut näitten opetusten jälkeen lusikan kauniiseen käteen ja tuonut tällaisen lakiesityksen eduskuntaan, jossa tätä verovähennysmallia laajennetaan koko maahan. Kuitenkin voi kysyä, onko 5 000 markkaa riittävä. Itse pitäisi esimerkiksi 10 000 markan verovähennysmahdollisuutta huomattavasti parempana. Se myös varmasti toisi tätä esitystä enemmän työpaikkoja koko maahan, ja voitaisiin todella puhua siitä, että tämä esitys helpottaisi perheiden arkea ja hylitsisi harmaata taloutta.

Ed. Vehkaoja totesi, että pienituloiselle ei tästä hyötyä välttämättä olisi tai siinä mielessä se ei näkyisi hinnoissa, kun voisi tuen saada vasta jälkikäteen. Mutta kyllähän sellainen henkilö, joka tietää tällaista palvelua käyttävänsä, voi sen omassa ennakonpidätyksessään huomioda, jos kerran käyttö on säännöllistä ja sitä luokkaa, että siitä taloudellista rasitusta on. Hyvä edes näin, että luovuttiin tästä kaksoisjärjestelmästä. Tästä on helpompi ihmisille myöskin tiedottaa. Mutta kyllä minä vähän ihmettelen sitä soppaa ja sotkua, joka kesällä oli, kun näytti siltä, että oltaisiin lakkauttamassa kokonaan nämä kokeilut ja luopumassa myöskin tästä verovähennysmallista. Mutta onneksi siinä vastustuksen ansiosta järki voitti ja tämä esitys edes eduskuntaan tuli.

⁴ **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Tämä asian liikkeellelähtö aikanaan edustaa sitä linjaa, jollaista itse ainakin suosin, että tiettyjä uusia asioita ensin kokeillaan ja haetaan niistä niiden vaikutukset ja sen jälkeen laajennetaan. Tältä osin nyt tämä toimintamalli laajenee koko maahan. Se on myönteistä lainsäädännön laatimisen kannalta.

Toisaalta tukisin ed. Vehkaojan näkemystä, jonka mukaan tämä hyöty olisi hyvä kuitenkin saada välittömästi. Se varmasti voisi kannustaa ja sitä kautta edistää ed. Gestrinin toteamia tärkeitä pyrkimyksiä uusien työpaikkojen syntymiseksi tähän maahan.

Pidän myös hyvin myönteisenä sitä, että nyt tämä lainsäädäntö sallii vammaisille ihmisille uudenlaisen mukaantulon siihen, mikä jo tarjotaan muillekin, tämän uuden tavallaan tukimuoto-

don sulkematta muita tärkeitä tukimuotoja pois heiltä.

5 Kalervo Kummola /kok: Arvoisa puhemies! Tässä on jo melkein tullutkin sanottua asiat, jotka olivat mielessä. Olen myöskin erittäin iloinen, että ministeri Filatov joutui vetämään takaisin kesällä antamansa esityksen tuen kokonaan lopettamisesta. Oli ehkä väärin alun perin osaan Suomea viedä yksi malli ja osaan Suomea toinen malli, joista silloin puhuttiin Sasin ja Alhon malleina. Nämä olisi ehkä pitänyt ajaa rinnakkain alusta asti.

Niin kuin ed. Olin totesi, valitettavaa on se, että vaikka tämän tyyppiset yritykset mahdollisesti jatkossa olisivat kasvaneet ja niitä olisi syntynyt Suomeen, näin ollen tähän nyt ei päästä. Hyvä kuitenkin, että edes tämä toinen malli säilyy. Olin nähnyt mielelläni myöskin sen rajaksi 10 000 markkaa, kuten ed. Kiviniemi esitti. Se 10 000 oli käsittääkseni aika pitkään keskustelun alla, mutta valitettavasti se jäi 5 000 markkaan.

6 Kimmo Kiljunen /sd: Arvoisa puhemies! Monissa puheenvuoroissa on oikeastaan kiitetty siitä, että säilyy kodeissa tehtävän ulkopuolisen työn erään tyyppinen tukimalli joka tapaukselle eli verovähennysmalli. Niistä lähtökohdista, joista tätä lähdettiin kokeilemaan, tavoitteena oli nimenomaan työllistää. Siltä osin voidaan sanoa, että kumpikaan näistä malleista, sekä verovähennysmalli että yritystukimalli, eivät ole tuottaneet sitä tulosta, jota toivottiin. Tässä suhteessa tämä kokeilu on epäonnistunut. Sen sijaan, kuten ed. Kiviniemi muun muassa ja eräät muutkin toivat esille, on ehkä tarkoituksenmukaista jatkaa kokeilua sen vuoksi, että sillä helpotetaan tietysti kodeissa tehtävää työtä ja ennen kaikkea harmaata taloutta pystytään tätä kautta saamaan kuriin.

Minullakin olisi taipumus yhtyä ed. Vehkaojan näkemykseen siitä, että yritystukimalli oli käyttäjän kannalta huomattavasti selkeämpi. Se toi välittömästi hyödyn. Verovähennysmallit ovat aina vähän ongelmallisia, koska hyödyt nähdään vasta myöhemmässä jänneväliässä. Jos ymmärsin ed. Kummolan puheenvuoroa oikein, olisin itse asiassa taipuvainen yhtymään hänen kantansa. Sen sijaan, että nähtiin ongelmaksi se, että maa oli jaettu kahtia, toisaalta käytettiin verovähennysmallia, toisaalta yritystukimallia, miksi ei tehty sitä, että koko maa olisi otettu kokeilun piiriin, niin että molemmat mallit olisivat

käytettävissä koko maassa? Miksi edelleenkin ei voitaisi tätä toteuttaa näin päin, että sekä yritystukimalli että verovähennysmalli olisivat käytössä koko maassa? Miksi tämä ei ole mahdollista?

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

15) Hallituksen esitys laeiksi perusopetuslain 11 §:n, lukiolain 7 §:n ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 12 ja 17 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 142/2000 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Puhemiesneuvosto on päättänyt, että keskustelu aloitetaan nopeatahtisella keskustelulla, jossa puheenvuorojen pituus on enintään 7 minuuttia ja johon on pyydetty kaksi puheenvuoroa.

Keskustelu:

1 Merikukka Forsius /vihr: Arvoisa puhemies! Terveystieto-oppiaineen lisääminen peruskoulun kaikille oppilaille yhteiseksi oppiaineeksi on erittäin perusteltu uudistus. Haluan tarkastella kuitenkin oppiaineen käytännön järjestämiseen liittyviä pulmia enkä kaikin osin ole varauksetta hallituksen esityksen takana.

Terveystieto soveltuu hyvin opetettavaksi läpäisyperiaatteella esiopetuksessa ja luokilla 1—3, kuten esityksessä ehdotetaankin. Usein alkuopetus tapahtuu muutenkin kokonaisopetuksena, jossa ei ole tarkkoja oppiainerajoja. Luontevia liittymäkohtia terveystiedon opetukseen pienten koululaisten kohdalla tarjoaa esimerkiksi uskonto, jonka opetuksessa etenkin ykkös- ja kakkosluokilla painotetaan paljon lapsen itsetunnon kehittämistä ja hyvien toverisuhteiden muodostumista. Muita sopivia aineita ovat tietenkin ympäristötieto, biologia sekä liikunta ja muut taito- ja taideaineet, miksei myös äidinkieliäkin.

Ikävuodet 10—12, niin sanottu esimurrosikä, olisi kuitenkin otollisin aika edistää nuorten terveystietämystä ja luoda myönteisiä terveystietä ja hyvinvointia edistäviä asenteita. Juuri tähän

nuorten tärkeään kehitysvaiheeseen olisi panostettava. Hämmästelinkin, että hallituksen esitys ei ota huomioon tätä näkökulmaa ehdotukseensa.

Terveystiedon opetus omana oppiaineena tulisiikin aloittaa jo peruskoulun 5. luokalla, hyvässä ajoin ennen murrosiän kuohuntaa ja siirtymistä peruskoulun ylemmille luokille. Haluan tässä vaiheessa korostaa jo sitä, että tämä olisi tietenkin resursoitava erikseen eikä otettava pois muiden oppiaineiden opetuksesta.

Tässä ikävaiheessa lapset ja nuoret ovat kiinnostuneita omasta kehityksestään ja oman hyvinvointinsa edistämisestä. Tämän ikäisten mieltä kiehtoo naiseksi tai mieheksi kasvaminen ja tarve saada asiallista sukupuolivalistusta omalta turvalliseksi koetulta luokanopettajalta. Arasta aiheesta puhuminen on mahdollista turvallisessa ympäristössä tuttujen oppilastoverien seurassa. Murrosiän kynnyksellä kannattaa myös viimeistään aloittaa tehokas päihteiden vastainen valistus, sillä kuten tiedämme, päihteiden ja huumausaineiden kokeilut aloitetaan yhä nuorempina. Omassa kotikunnassani peruskoulun kuudesluokkalaiset osallistuvat koulutoimen, nuorisotoimen ja seurakunnan yhteistyönä järjestämään Kantti kestää -projektiin. Projekti kestää kymmenen tuntia, ja sen tavoitteena on tukea nuorten terveen itsetunnon kehittymistä, antaa päihdevaistusta ja rohkaista nuoria kieltäytymään huumeiden käytöstä: nuorten kantti kestää sanoa "ei" huumeille. Projektista on saatu kotikunnassani hyviä tuloksia, kun nuoret ovat siirtyneet 7. luokalle.

Pelkään, että hallituksen tässä muodossa kaavailema terveystieto-opetus ei vaikuta nuorten asenteisiin ja terveystietoisuuteen siten kuin esityksessä toivotaan. Mikäli nuorten asenteisiin halutaan oikeasti vaikuttaa, pitkäjänteinen työ on aloitettava tehokkaasti, hyvissä ajoin ennen murrosiän alkua. Toivonkin, että valiokuntakäsittelyssä tarkasteltaisiin vielä kerran huolella niitä etuja, joita saavutetaan sillä, että terveystiedon opetuksen painopistettä siirretään ehdotettua alemmille luokka-asteille.

² **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Haluan onnitella maan hallitusta, sen opetusministeriä, siitä, että aikanaan viime vaalikaudella esittämäni kysymykseen, kun koululakeja uudistettiin, eivätkö lääketiede ja terveystieteet ole tuottaneet viime sadan vuoden aikana mitään sellais-

ta, mikä olisi opettamisen arvoista kouluissa, on nyt vastattu ja vastattu myönteisellä tavalla. Toivon, että esitys etenee, koska itse asiassa terveystieto-oppiaine on varsin pitkän prosessin tulos. Terveysoppi oli nimittäin tärkeä oppiaine jo 1900-luvun alussa. Max Oker-Blom määritteli tuolloin terveysopin silloisessa oppikirjassaan. Terveysopin asema suomalaisissa koululaitoksissa jatkui aina 60-luvulle, 70-luvulle saakka, jolloin terveysopin vankka perimä murtui. Kansalaistaito oppiaineena tuotiin 70-luvun alussa, mutta se kokeilu osoittautui epäonnistuneeksi. Niinpä nyt, kun tavallaan me olemme eduskunnassa saaneet tämän esityksen, sitä on tervehdittävä tyydytyksellä ja ilolla ja todettava, että tänä päivänä terveystieto kansainvälisessä vertailussa on oppiaine ja tehtäväalue, joka kuuluu eittämättä koulujen tehtävävastuuseen.

Terveystieto on yleissivistävä oppiaine. Se pitää sisällään ihmisen kasvun ja kehityksen ajan-kohtaiset terveyteen liittyvät asiat, kuten perustiedot terveydestä ja tavallisista taudeista ja terveyden ymmärtämisen sekä myös perustiedot kasvusta, kehityksestä ja vanhenemisesta sekä sairastamisesta. Edelleen siihen kuuluvat tavallimpien elimistön kokonaistilannetta kuvaavien viestien tunnistaminen ja tulkitseminen, jolloin on kysymys sellaisista arkisista asioista kuin väsymys, nälkä, päänsärky ja masentuneisuus. Omatoiminen terveydenhoito, tavallisimpien sairauksien hoitaminen ja niiden perustaidot ja -tiedot kuuluvat tähän. Lääkkeiden ja peruspalveluiden harkittu käyttäminen sekä erityisesti kansainvälisillä areenoilla käsitteeseen liitettävä oman työn, työprosessien, työolojen ja muiden työyhteisön terveysvaikutusten havaitseminen ja tulkitseminen sekä työn ergonomia ja sen vaikutukset kuuluvat terveystieto-käsitteeseen, kuten myös oman työkyvyn ylläpitämiseen liittyvät valmiudet. Terveyden yhteisöllisten prosessien tunnistaminen ja ymmärtäminen kuuluvat myös terveystieto-käsitteeseen sekä kyky kriittisesti seurata ja arvioida esimerkiksi joukkoviestimien välittämää terveysinformaatiota.

Arvoisa puhemies! Terveyden merkityksen huomaa, kun sen menettää. Terveyden edistäminen on paitsi mitä parasta hyvinvoinnin edistämistä myös kansantalouden järkevää kehittämistä. Nyt tämän esityksen mukaan terveystieto siis tulee perusopetukseen sekä lukioon ja ammatilliseen koulutukseen. Tärkeätä on korostaa, että

koulutusta ja opetusta antavan henkilöstön kelpoisuus pidetään riittävän korkeatasoisena.

Tältä osin eduskunnan valiokuntakäsittelyssä on varmasti perusteltua varsin tarkoin arvioida, mitkä ammattikunnat ovat ehkä kaikkein soveltuvimpia tämän tärkeän oppiaineen opetustehtäviin. Tiedän ainakin sen, että liikunnanopettajan koulutus nykymuodossaan vastaa erittäin hyvin niihin vaateisiin, joihin tämä lakiesitys antaa mahdollisuuden. Toki muitakin on, mutta se, että vaadittaisiin vähintään 35 opintoviikon alan opinnot, on toivottava asia, mieluummin siten, että pääaineen opinnot liittyvät terveystiedon jopa syvällisempään tuntemukseen.

Keskustelun nopeatahtinen osuus päättyy.

³ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd:** Arvoisa puhemies! Täällä on käyty aika laajasti lakiesitystä läpi. Otan osaa vain muutamia kohtiin.

Itse olen sitä mieltä, että terveystieto oppiaineena on merkittävä ja hyvä sen johdosta, että päästään niistä ongelmista, mitkä muun muassa tämän lain yhteydessä on todettu. Oppilaiden kohdalla oireet, muun muassa sairauspoissaolot, aiheutuvat usein väsymyksestä ja masennuksesta. Tämä liittyy osittain mielenterveysongelmiinkin, ja siksi on hyvä, että terveystieto on tullut nyt oppiaineeksi.

Totean myös, että meillä on lisääntynyt huumaiden käyttö ja viimeisin aine on ekstaasi, jota sivellään ohimoille. Tätä käytetään erityisesti tällä hetkellä Joensuussa päin, Pohjois-Karjalassa. Aine on vaarallinen ja sellainen, että siitä pitää saada valistusta. Uskon, että terveystiedon kautta voidaan valistaa suomalaisia oppilaita niin, että he eivät joudu tällaisiin koukkuihin.

Tässä on myös yhtenä kysymyksenä otettu esille turvallisuuskysymykset. Itse näen turvallisuuskysymykset paljon laajempina kuin ehkä tässä on esitelty. Toivon, että kun tämä tulee opetusaiheeksi, turvallisuuskysymys käsitellään laajasti myös kansainväliseltä pohjalta.

Kaiken kaikkiaan voin todeta, että tämä lainsäädäntö antaa mahdollisuuden elämäntilanteen nuorten opiskelijoiden keskuudessa.

⁴ **Marjatta Vehkaoja /sd:** Arvoisa herra puhemies! Nyt täytyy sanoa, että vaikka olen puhemiesneuvoston jäsen, tällä kohtaa olen nukahtanut niin kuin Homeros joskus. Minusta olisi tärkeää saada hallituksen esitys lausunnolle myös

sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan, sillä esitys liittyy siinä määrin tarkkaan ehkäisevään terveydenhuoltoon samoin kuin sosiaalihuoltoon. Teenkin tällaisen ehdotuksen, että tästä voisi myös sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta antaa lausuntonsa.

Mitä tulee terveystietoon, kun täällä puhuttiin suomen kielestä, terveystieto oppiaineen nimenä on tietysti aika kapea. Näin on pakko sanoa. Terveys on tavallaan laaja käsite, mutta ottaen huomioon, mitä kaikkea muuta tärkeää myös koulun pitäisi varmistaa, että kansalaiset osaavat, siihen nähden se voi asettua vähän kapeaan välykseen. Vaikka kansalaistiedosta on huono kokemus historiana, sieltä löytyy kuitenkin niitä aineksia, mitä minusta jokaisen koulunsa läpäisseen nuoren täytyisi osata. Meidän hallintosysteemimme peruskäsitteet ja myöskin kodin juridiikan kysymykset, jos nyt näin sanotaan, pitäisi jossain määrin hallita, ettemme saisi uustointakävyttömiä ihmisiä. Opettajien pätevyysluettelo viittaakin siihen, että sieltäpäin nähdään tämä asia vähän laajempanakin, mutta minusta tällaisiin asioihin pitäisi kiinnittää huomiota hieman laajemmin.

⁵ **Kalevi Olin /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvostan ed. Vehkaojan halua tässäkin tarkkaan kielelliseen ilmaisuun. Toteaisin siltä osin, että tätä oppiainetta on kutsuttu — jos suomenkieliseksi versioksi nyt nimiä kääntelen — terveysopiksi, terveyskasvatukseksi. Siellä on tapakasvatusta, mutta terveystieto käsitteenä nykyajan tieteellisessä keskustelussa edustaa kaikkein laajinta ja on kaikkein kattavin käsitteiltään. Siltä osin, kuten kuvasin, se kattaa varsin laajan kokonaisuuden liittyen koko siihen ympäristöön ja yksilöön, joka terveyden piiriin kuuluu.

⁶ **Kalervo Kummola /kok:** Arvoisa puhemies! En mene nyt terveystiedon opettamiseen, siitä on jo puhuttu useissa puheenvuoroissa. Sen sijaan menisin vähän asian lähteille.

Lähetekeskustelussa olevan hallituksen esityksen perusteluissa sanotaan muun muassa, että uusimman tänä syksynä julkistetun kouluterveystutkimuksen mukaan oppilaiden erilainen oireilu on lisääntynyt, muun muassa niskä- ja hartiakivut, väsymys tai heikotus, yöheräminen ja nukahtamisvaikeudet sekä vaikea tai keskivaikea masennus ovat kasvaneet. Luonnostaan tie-

tysti myöskin on huomattu, että oireiden lisääntymisen selityksiksi tutkimuksissa nousivat esille niin kotiin, vapaa-aikaan kuin koulutyöhönkin liittyvät tekijät.

Tämä on erittäin hyvä asia, että terveystieto tulee nyt omana oppiaineenaan, joka on ollut osa liikuntaa. Mutta väittäisin, että Suomen koululaitos on liikunnan osalta laiminlyönyt tehtävänsä todella pahasti ja se on peruskysymys ja perussyy monta kertaa, minkä takia voidaan huonosti. Meillä on monta maata maailmassa, joissa liikuntaa opetetaan muun muassa kokonainen iltapäivä ja sen lisäksi vielä ainakin pari tuntia viikossa. Suomessa liikunnan opetus on viety aivan minimiin. On aivan selvä juttu, että tuki- ja liikuntaelinten sairaudet lisääntyvät tällaisena aikana, kun tietokoneinnostus on niinkin kova kuin se esimerkiksi Suomessa on, kun koulun jälkeen voidaan istua jopa kuusi seitsemän tuntia tietokoneen ääressä. Jokainen tietää, mihin tällainen meno loppujen lopuksi päättyy.

Lapset pitäisi opettaa liikkumaan ja koulun pitäisi olla siinä yhtenä esimerkkinä. Kun opitaan liikkumaan, se myöskin tarttuu vapaa-aikaan. Kun liikutaan, ei ole yöheräämisiä eikä nukahtamisvaikeuksia. Myöskin vapaa-ajan ongelmat, kuten huumeiden käyttö ja muu, jäävät silloin toissijaisiksi. Väittäisin, että tässä meillä olisi hyvin paljon parannettavaa, ja liikunta on paras ta ennalta ehkäisevää toimintaa.

7 Pekka Ravi /kok: Arvoisa herra puhemies! Ed. Olin onnitteli hallitusta ja opetusministeriä siitä, että tämä tärkeä asia on vihdoin ja viimein saatu eduskunnan käsittelyyn. Minä voin yhtyä noihin onnitteluihin, mutta esitän yhden varauksen. Minusta tämä on kuitenkin huomattavasti paremmassa ja pitemmälle mietityssä muodossa kuin esimerkiksi viime keväänä maaliskuussa, kun tästä samaisesta asiasta käytiin lähetekeskustelu muun muassa ed. Ihmären lakialoitteen yhteydessä.

Mitä tulee äsken käytyyn keskusteluun siitä, mitä tämä terveystieto nyt sitten oppiaineena pitää sisällään, niin kiinnittäisin huomiota hallituksen esityksen perusteluissa olevaan osa-aluejakoon. Siellähän varsinainen terveystieto muodostaa vain yhden, tosin tärkeimmän, osa-alueen, mutta sen lisäksi siellä ovat juuri yleisen elämänhallinnan taitojen, turvallisuustaitojen ja -valmiuksien saavuttamiseen tähtäävät oppisisällöt mukana.

Mutta käytännön koulumaailmasta tullessa minua kyllä huolestuttaa vähän samalla tavalla kuin ed. Forsiusta myöskin se, onko aivan varmasti loppuun asti mietitty, millä tavalla opetuksen käytännön järjestelyt onnistutaan toteuttamaan. Nimittäin perusopetuksen osalta perusteluissa todetaan, että sitä tullaan antamaan 7 vuosisiikkotuntia, mikä tarkoittaa siis 260:tä oppituntia, josta perusopetuksen 1.—6. luokan osalle jäisi nopeasti laskettuna 150 tuntia, koska 7.—9.-luokkalaisten 3 vuosisiikkotuntia kattavat jäljelle jäävät noin 110 tuntia.

Mielenkiintoista on se, että perusteluissa todetaan, että 1.—6. luokkien osalta ainakin osa terveystiedon opetuksesta voitaisiin antaa osana eri aineiden opetusta eikä näin ollen terveystiedon osalle välttämättä osoitettaisi omia tunteja. Minusta se on ihan hyvä näkökanta, ja ainakin todella perusopetuksen ensimmäisten luokkien osalta varmasti tulisi menetellä tällä tavalla, kuin muun muassa ed. Forsius totesi.

Mutta mitä tulee sitten erityisten oppituntien osoittamiseen esimerkiksi perusopetuksen 5. ja 6. luokalla, niin nousee välittömästi esille se kysymys, mistä ne otetaan, kun perusteluissa todetaan, että enimmäistuntimäärää ei olla valmiita nostamaan eli lisäresursseja ei tulla antamaan eikä toisaalta myöskään eri aineiden vähimmäistuntimääriä tulla vähentämään. Minusta yhtälö on aika lailla mahdoton. Vaikuttaisi siltä, että todellakin tullaan jatkamaan aika pitkälti samalla tavalla kuin tähänkin asti, että tätä annetaan ainakin perusopetuksen 1.—6. luokan osalta läpäisyperiaatteella. Tämä on minusta ydinkysymys, kun peruskoulun uutta opetussuunnitelmaa ja siihen liittyvää tuntijakoa aikanaan pohditaan. Tämä asia täytyy siinä yhteydessä ottaa erittäin tarkan pohdinnan alle ja miettiä, mitenkä päästäisiin parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen.

Mitä tulee opettajien kelpoisuuteen, siinä suhteessa minä edustan kyllä aika liberaalia linjaa ja olen tyytyväinen siihen, että tämä oli jätetty hallituksen esityksessä näinkin avoimeksi. Nimittäin on otettava huomioon, että kuitenkin vuosisiikkotunteja tulee aika vähän. Jos rupeamme kouluttamaan ahtaita terveystiedon maistereita kouluun opettamaan, niin haluanpa nähdä sen koulun rehtorin, joka raapii tälle kyseiselle henkilölle ne muut oppitunnit.

Kuten aluksi sanoin, esitys on huomattavasti parantunut keväisestä, ja uskon, että se valiokuntakäsittelyn aikana vielä tulee paranemaan.

⁸ **Kalevi Olin /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ravi käytti hyvän puheenvuoron. Hän tosin epäili, miten laki toteutuisi opetuksen käytännön järjestelyjen osalta, ja kysyi myöskin opetussuunnitelmien laadintaan liittyvää vaikeutta.

Jos me keskustelisimme 10—15 vuotta sitten, voisin yhtyä häneen, mutta kun uudistimme koululait viime kaudella, niin opetussuunnitelmien laadintavapautta, jopa koulukohtaisesti, lisättiin. Sehän merkitsee sitä, että se on juuri niin kuin ed. Ravi tarkoitti, että rehtori tai koulunjohtaja on keskeisessä asemassa tämän asian osalta.

Mitä tulee opettajien kelpoisuuteen, edustan yleensä sitä linjaa, että tietyllä tehtäväalueella asiat etenevät sitä paremmin, mitä pätevämmät ammattilaiset ovat asialla.

⁹ **Pekka Ravi /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Olinille vain, että valitettavasti juuri hallituksen esityksen perusteluissa todetaan sanatarkasti näin: "Opetuksen tavoitteet ja sisällöt määriteltäisiin opetussuunnitelman perusteissa koko perusopetuksen osalta nykyistä täsmällisemmin ja toisin kuin nykyisten aihekokonaisuuksien osalta, opetuksen toteuttaminen ei olisi enää opetuksen järjestäjän harkinnassa." Eli palataan ylhäältäpäin ohjaukseen.

¹⁰ **Kimmo Kiljunen /sd**: Arvoisa puhemies! Tästä huolimatta, että edustajat Ravi ja Olin jonkinlaisilla sanansäilöillä keskenään miekkailivat, niin molemmat kiittivät hallitusta siitä, että lakiesitys terveystiedon oppiaineeksi ottamisesta koulujen opetusohjelmiin on tullut. Tähän peruslähestymistapaan voi ehdottomasti yhtyä.

Olemme käyneet Suomessa tänä syksynä aika vilkasta keskustelua terveydenhuoltomme tasosta kansainvälisessä vertailussa ja osin olemme olleet yllättyneitäkin sen suhteen, että asiat eivät välttämättä näytä niin hyviltä kuin ne ovat. Suomalaisen terveydenhuoltojärjestelmän perusytimenä on ollut se, että meillä parantavuuteen eli sairauksien parantamiseen on panostettu voimakkaasti, mutta myöskin ennaltaehkäisyyn. Ennaltaehkäisyssä on aina sijaa paremmille suorituksille, ja siinä suhteessa nimenomaan terveystiedon ottaminen oppiaineeksi kouluihin on mitä tärkeintä ennalta ehkäisevää terveydenhuoltoa.

Tässä suhteessa ed. Vehkaojan esitys siitä, että sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta myöskin tarkasteli asiaa, tuntuu kannatettavalta, ja siinä suhteessa

sa esittäisin sitä, että tämä tulisi myöskin sosiaali- ja terveystieteiden lautakunnan käsittelyyn, kuten ed. Vehkaojakin esitti. Näen siis kaiken kaikkiaan tämän, juuri kuten ed. Tykkyläinenkin sanoi, kun täällä kiisteltiin osittain siitä, onko tämä suppeaa vai laajaa, että kysymys on terveystiedossa viime kädessä elämänhallinnasta ja sen opiskelusta, ja siihen suuntaanhan lähestymistapa pitäisi nähdä.

Toinen varapuhemies: Kysyn tarkennuksena: Kannattiko ed. Kiljunen ed. Vehkaojan ehdotusta?

Puhuja: Arvoisa puhemies! Ed. Kiljunen käytti monimuotoista ilmaisua, mutta hän nimenomaan kannatti ed. Vehkaojan tekemää ehdotusta.

Toinen varapuhemies: Pyydän huomioimaan, että kannatukset eivät saa olla moni-ilmeisiä, kannatusten täytyy olla vain yksi-ilmeisiä.

¹¹ **Kaarina Dromberg /kok:** Herra puhemies! On saatu upeita eväitä sivistysvaliokunnan käsittelyyn siitä, miten asiaa pitää viedä eteenpäin. Terveystieto ja sen saaminen on tietysti jokaisen nuoren kannalta erittäin tärkeää, kun tiedämme, mitä riskejä tänä päivänä on enenevässä määrin. Mutta kyllä kritiikkiä on myöskin tullut kentältä ja nimenomaan opetushenkilöiden taholta tätä kapea-alaisuutta ja nimikettä kohtaan, niin kuin täällä esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden lautakunnan puheenjohtaja toi esille. Kun itse olen ollut eräässä seminaarissa, joka oli terveystieteen järjestämä, kuvittelin, että näistä nuorista tulee ainakin apulaislääkäreitä sen jälkeen, kun he ovat tämän kurssin käyneet läpi. Niin suuret odotukset on nimenomaan tämän oppiaineen kohdalla.

Tänä päivänäkin on terveystietoa kouluissa järjestetty useillakin oppitunneilla läpäisyperiaatteen mukaisesti, mutta myös ihan harkitusti niin sanotusti tämän aihepiirin ympärillä useat eri opettajat ovat sitä antaneet. Erittäin hienoja suorituksia on ollut, mutta ne ovat olleet vahvasti koulukohtaisia. Siinä varmaan on ollut kohenemisen varaa, että tämä läpileikkaa koko kentän.

Opettajankoulutuksesta on suuri huoli. Jos tähän tulee aineopettajaksi terveystiedon opettaja, miten se järjestetään, mistä saadaan resurssit?

Mutta onneksi lakiesityksessä on kuitenkin mahdollisuuksia järjestää siltä puolelta myöskin aika monipuolisesti terveystiedon antaminen.

Tietenkin tulemme laajasti kuuntelemaan myöskin kenttää, mitä toiveita sillä puolella on. Käytännön järjestelyjen kannalta mielestäni täällä tuli erittäin vaativiakin puheenvuoroja esimerkiksi ed. Ravilta, kuinka käytännössä nämä toteutetaan, eli ei tämä niin yksinkertainen asia ole.

¹² **Kalevi Olin /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Dromberg esitteli eräitä vaihtoehtoja, jotka saattavat liittyä kuntakohtaiseen toteuttamisongelmaan terveystiedon opetuksen osalta. Hän tuntee sivistysvaliokunnan puheenjohtajana maamme kuntien sivistysolot hyvin tarkkaan, ja kun hän sanoi myöskin, että tämä on vastuutettu tähän mennessä varsin useille opettajille, niin juuri tähän monivastuutukseen tutkimusten mukaan näyttää liittyvän se ongelma, että oppiainesta ei ole kyetty viemään yhtä hyvin lävitse kuin lakiesityksen tultua hyväksytyksi todennäköisesti tulisi tapahtumaan: siten että on selvästi koulukohtaisesti vastuutetut opettajat. Mitä tulee koulutukseen, niin terveystieteiden koulutustahan maassamme annetaan aina maisterin tasolta tohtoritasolle. Tiedän, ed. Dromberg tuntee tämänkin asian.

¹³ **Kaarina Dromberg /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on ollut hyvin koulukohtaista. Täytyy sanoa omasta kunnastani, että siellä on useassakin koulussa selkeästi järjestetty tämä asia. Tieto, mitä tässä vaaditaan, on hyvin laajastikin tullut. Siinä mielessä tätä on jo tänä päivänä, ettei voi sanoa, etteikö mitään tältä alueelta olisi opetettu. Miten kapea-alaista tai laaja-alaista se on ollut, on todellakin ollut kuntakohtaista ja koulukohtaista.

¹⁴ **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Mitä historiaan tulee, niin terveysopin nimellähän tämän kaltaisen oppiaine aikoinaan kouluissa oli. Se oli ihana oppiaine siinä mielessä, että 50-luvulla oppikirjassa oli hiukan yli 80 sivua. Se oli kovakantinen, ei mennyt helposti ruttuun. Sen oppi kolmessa päivässä ulkoa, ja kun koulun aloitti, se oli se oppiaine, josta tiesi, että loppudistuksessa on kymppi. Se oli hieno homma. Siellä oppi sen, miten pitää vessa ja puucee tai kaivo laittaa keskeiseen suhteeseen topografiasa jnp., hyvin syvällistä elämäntietoutta.

Professori, ed. Olin kyseli, onko nyt tiede tuonut niin paljon tietoa, että voitaisiin palata jollakin uudella hienolla terveystieto-nimellä tähän samaan asiaan, josta on kokemuksia yli 50 vuoden takaa kuvatulla menestyksellä. Nyt sitten demariehtotus on tullut käsittelyyn — hyvin selvästi demariehtotus näitten puheenvuorojen perusteella — ja vastaus on: Kyllä on tullut ja se ehdotus on nyt tässä.

Mielestäni tätä asiaa pitää kuitenkin tarkastella vähän perusteellisemmin valiokunnassa siinä katsannossa, että ensinnäkin pitää muistaa se, niin kuin täällä on tullut jo esille, mistä nämä tunnit otetaan. Tässä on nollasummapielista kysymys, ja tähän ei vastausta ole. Edelleen utopia siitä, että tässä tulisi nyt jokin uusi maisteriala, opettaja-ala, ei näillä tuntimäärillä tietenkään toteudu. Siinä tulee turhautuneimpia maistereita Suomen työelämään, kun tästä ruvetaan rakentamaan elämänalaa. Ei sellaista pidä rakentaa.

Edelleen tähän viittaavaa tässä kuitenkin on juuri se, minkä ed. Ravi kerkesi siteeraamaan, hyvää sisälukua opetusalan ihmisenä. Elikkä tässä on tämä ylhäältä ohjauksen periaate upotettuna, joka juuri viittaa siihen, että äsken kuvatunlainen pyrkimys on tässä asiassa sisässä. Jos täällä saisi käyttää ulkomaankielisiä ilmaisuja, niin tämä sanottaisiin *Das Ding an sich*, elikkä siinä asiassa sisässä! Mutta näinhän ei saa tehdä, joten tämä kohta pyyhittäneen pöytäkirjasta yli.

Tässä on, arvoisa puhemies, todella aihetta syvälliseen tarkasteluun paitsi sivistysvaliokunnassa myöskin sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnassa. Olen kannattamassa myöskin sitä, että tämä nimenomaan tämän keskustelun perusteella sinne viedään.

Arvoisa puhemies! Mikä tässä on sitten se syvin olemus? Se on läpäisyperiaate. Pidän suurena vahinkona, että nykyinen koulujärjestelmä ei siihen enää pysty lainkaan, vaikka aikoinaan pystyi siinä ajassa ja siinä tiedossa kohtuullisella menestyksellä. Tässä on kysymys juuri sellaisesta tiedosta, joka voidaan opettaa vaikka ruotsin kielen tunnilla ruotsinkielisessä tekstissä, jolla opetetaan ruotsin kieltä, aivan samalla tavalla englannin opetuksessa englannin kielellä jne., siis läpäisyperiaatteella osana opetuskokonaisuutta, sivistystä, joka Suomen nuorisolle jaetaan. Mutta tämä nykyinen täysin kaupallistettu, kontrolloimaton oppikirjatuotanto ei sisällä mielestäni riittävästi tätä mahdollisuutta, koska siihen ei ole olemassa mitään ohjausjärjestelmää.

Suomen sivistyselämä on tällä kaupallisuudella menettämässä jotakin aivan perustavaa laatua olevalla tavalla ja tavallaan tuhlaa henkisiä resursseja tässä, mutta politiikkaahan tämä vain on.

15 Kimmo Kiljunen /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kahta seikkaa olisin ed. Pulliaisen tiedustellut. Ensinnäkin hän totesi, että tämä on "demariesitys". Olisiko tämän asian sisältö muuttunut paremmaksi, jos tämä olisi ollut vihreiden esitys? (Ed. Pulliainen: Olisi!) Jos vihreät sen esityksen tekevät, niin olisin käyttämässä yhtä palavan puheenvuoron terveystieto-oppiaineen edistämisestä kuin tässä muodossa kuin se täällä kuulemma on.

Toiseksi ed. Pulliainen totesi, että tämä on tyypillisesti sellainen ainealue, joka pitäisi läpäisyperiaatteella toteuttaa kouluissa. Läpäisyperiaatteesta on vuosikymmenet puhuttu monien eri oppiaineiden osalta, joita on haluttu ikään kuin koulujärjestelmään saada. Muistan kansainvälisyyskasvatuksen eräänä tällaisista aiheista. Se on tapa itse asiassa hukuttaa tämä asia. Jos haluamme vakavasti terveystietoa painottaa ennalta ehkäisevänä oppiaineena kouluissa, sen täytyy olla omana oppiaineena eikä sitä saa häivyttää läpäisyperiaatteen sisään.

16 Kalevi Olin /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen on siinä ihan oikeassa, että läpäisyperiaate ei näytä monelta osin toteutuneen, ja sen takia ollaan tulossa ed. Kiljunen näkökulmaan. Haluaisin todeta myös sen, että esimerkiksi terveystieteen jonoissa on varsin paljon henkilöitä, joilla on oman terveyden huoltamisessa tiettyä uusavuttomuutta, esimerkiksi haavojen, jotka aikanaan osattiin hoitaa juuri ed. Pulliaisen kertoman terveysoppikirjan avulla, ja sen perusteella, että vanhemmat ja iso-vanhemmat kertoivat, miten tiettyjä perusasioita, kevyitä ruhjeita ja kaatumisia, hoidetaan. Tässä on paljon hoidettavaa.

Mitä tulee pätevään opettajakuntaan, niin tietämäni mukaan tällä hetkellä liikunta- ja terveystiedon lehtorin pätevyiden omaavat henkilöt ovat myös tähän kykeneviä. Heillä on asianmukainen koulutus. Mitään uusia koulutusohjelmia tuskin tarvitsee avata.

17 Pekka Ravi /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Yksi näkökulma, joka tuli mieleeni kuultuani ed. Pulliaisen puheenvuoron,

on todellakin se, että nykyisin koulumaailmassa korostetaan paitsi opetuksellista puolta myös kouluasteesta riippumatta kasvatuksellista vastuuta. Jos pahimmillaan käy niin, että terveystietoa tulee opettamaan opettaja, jolle kootaan ne jäännöstunnit kaikista sen alueen kouluista, se raunioittaa juuri kokonaisnäkemyksen.

18 Marjatta Vehkaoja /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin mielelläni kuin näkisin tämän läpäisyperiaatteen, se on esimerkiksi semmoisessa asiassa kuin huumevalistus todella vaikea saavuttaa. Voi olla, että myös tämä malli on riittämätön, jos ajatellaan semmoista erityistarvetta kuin jokin huumevalistus. Näyttää siltä, että terveystiedon opettaja on sekatyöntekijä, se näyttää todella selvältä. Jos näin tulee olemaan, minä kysyn, mitä hänellä on annettavaa esimerkiksi huumevalistuksen puolella, kun ydinkysymys on tänä päivänä, kumpi tietää enemmän, oppilas vai opettaja. Ne tiedot muuttuvat nimenomaan esimerkiksi huumeapuolella niin nopeasti, että on vähän lapsellista ajatella, että 35 opinto- viikkoakaan joskus opittuna erikoisosaamisena olisi tähän riittävä vastaus. Se on samalla tavalla jatkuvaa täydennyskouluttautumista kuin millä tahansa muullakin alalla.

19 Erkki Pulliainen /vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Olin on valitettavasti oikeassa kaikessa siinä, mitä hän äsken sanoi siitä, mikä tilanne tällä hetkellä on. Sehän tarkoittaa käytännössä sitä, että tämä koulujärjestelmä on eräällä tavalla epäonnistunut, kun aikuistuneet kansalaiset ovat niin avuttomia, että se on totta, mitä ed. Olin sanoi. Nyt on kysymys vain siitä, millä tavalla se tilanne korjataan. Minä en usko tähän malliin, koska näissä vastauspuheenvuoroissa kaikki esimerkit ovat sellaisia, joissa vaaditaan aivan erityistä taitoa, aivan erityistä viisautta. Niissä ei riitä "maisterin" tieto, normaali tieto, vaan vaaditaan paljon syvällisempää tietoa ja osaamista. Otetaan kouluihin huumevalistus, joka on asiansa väärsti. Sekin on nyt jo specialistien hallussa, jotta sillä on jotakin merkitystä. Niitä ei koulussa monta kappaletta ole.

20 Lauri Kähkönen /sd: Arvoisa puhemies! Puutun pariin asiaan, joita kyllä osin on jo täällä käsitelty. Kelpoisuusehdot tässä lakiesityksessä tavallaan ovat varsin väljät eli täydennyskoulutusaika on toivottavasti riittävän pitkä. Todella

terveyskasvatus liittyy hyvin moneen oppiaineeseen. Täällä on mainittu tietyt aineet, joitten opettajat voivat täydennyskoulutuksen kautta saada pätevyyden tämän aineen opettamiseen. Kuitenkin täällä on myös todettu resursointi, eli perusopetuksen puolella tämä on nollasummapeiliä. On todella tarkkaan harkittava sitten, mistä siirretään resursseja terveyskasvatukseen. Toisaalta käytännön työn tekijänä tiedän, että viime vuosina juuri liikunta- ja terveyskasvatus on ainakin ammatillisella puolella ollut se oppiaine, josta tavallaan on voimavaroja siirretty muualle, kun on oltu pakkotilanteessa. Varmasti tämä ei ole ollut oikein, mutta on ollut pakkotilanteesta kyse.

Lukion puolella tässä ei ole varsinaista merkittävää muutosta nykykäytäntöön. Tiedän, että kouluissa on ollut eroja, onko erillisiä oppiaineita ollut vai ei. Viitataan hallituksen perusteluihin, että jatkossa tulisi säätää niin, että syventävinä opintoina liikunnassa olisi valittavana kolme kurssia ja terveystiedossa kaksi. Koska kaikilla kunnilla voimavarat eivät ole riittävät, esitän sivistysvaliokunnalle terveisinä, että harkittaisiin, kun aikanaan asetusta hallitus laatii, onko valinnaiskursseiden määrän oltava näin suuri, koska se todella voi käytännössä sitten johtaa myös tietynlaisiin vahinkoihin.

²¹ **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa ovat osin nousseet esiin huumeet esimerkkinä ihmisen terveyteen liittyvistä kysymyksistä, mutta mielestäni siitä aiheesta ei voi tehdä yleistystä esimerkiksi terveystiedon opettamiseen koulussa, koska jokainen meistä tietää, että huumeet edustavat vaikeinta ongelma-alueita. Siihen ei riitä edes lääketieteen tohtorikoulutus, vaan tarvitaan psykiatreja ja monia muita asioita.

Mitä tulee kelpoisuuteen, todetessani 35 opintoviikkoa tarkoitin, että se on asetuksiin liittyvä minimi tällä hetkellä. Kuten totesin, 55 opintoviikkoa voi olla parempi. Mutta tärkeätä on, että terveystieto vastuutetaan selkeästi koulussa erityisesti tänä aikana. Kun kysytään suomalaisilta, mitä he arvostavat, vastataan: terveyttä. Mitä palveluita? Terveyspalveluita. Mitkä ammatit ovat Suomessa kaikkein arvostetuimpia ja mikä muutos on kymmenen vuoden aikana? Terveystieteen ammattialat, kirurgi on numero yksi, lääkärit ja muut. Kouluissa ei ole opetettu selkeästi määriteltävää terveystietoa. Sen takia tämä on

tuntuva parannus, ja mielestäni sitä kannattaa edistää eduskunnassakin lainsäätäjänä varsin yksituumaisesti.

²² **Erkki Kanerva /sd:** Herra puhemies! Nyt tätä keskustelua ovat käyneet opettajat. Poimin ed. Olinin puheenvuorosta sanan "vastuutetaan", vastuutetaan terveystieto opettajille. Minusta opettajille pitäisi takaisin vastuuttaa kasvattaminen.

Ed. Ravi tuntee kuusi seitsemän vuotta vanhan projektin, jossa käytiin pienen kaupungin kaikki ala-asteet kolmeen kertaan läpi teemana rasismi. Kahdessa koulussa jouduin opettajan puhuteltavaksi tapahtuman jälkeen. Opettaja sanoi, että muista Erkki, että et käytä sanaa kasvatata, koska meille maksetaan vain opettamisesta, ei kasvattamisesta.

²³ **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Ed. Olin totesi eräitä terveystieteen tehtäviä, joissa toimijat ovat tutkimusten mukaan arvostettuja. Sillä listalla ei ollut muun muassa perushoitajan tehtävää, joka on äärimmäisen tärkeä ja keskeinen osa käytännön terveystieteen toimeliaisuutta. Edelleen sairaanhoitajien osalta on osittain aivan sama tilanne tällä hetkellä, ja aivan erikoisesti nämä arvostamattomuudet näkyvät palkkauksessa, joka on todella heikko ja kurja.

Minä pahoin pelkään, että tässä on käymässä juuri niin, että tähän heikosti arvostettujen ryhmään ollaan nyt lisäämässä yksi palanen. Tässä ei käy juuri niin kuin ed. Olin yritti todistaa, vaan tässä käy juuri päinvastoin.

Keskustelu päättyy.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

16) Hallituksen esitys laiksi opintotukilain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 143/2000 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiaa lausunto.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 23) asiasta.

Keskustelu:

¹ **Petri Neittaanmäki /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Hallituksen esityksessä opintotukilain muuttamisesta ehdotetaan useita kipeästi kaivattuja parannuksia kohtuuttomaksi koettuun opintotuen takaisinperintäjärjestelmään.

Opiskelijan vuositulon perusteella liikaa maksetun opintotuen takaisinperintää ehdotetaan muutettavaksi siten, että takaisin perittäisiin vain liikaa nostettujen tukikuukausien opintoraha ja asumislisä. Vapaaehtoiselle palauttamiselle asetettua määräaikaa ehdotetaan pidennettäväksi tukivuotta seuraavan vuoden maaliskuun loppuun. Ainoana kielteisenä muutoksena voidaan pitää ehdotusta takaisin perittävälle määrälle laskettavan koron nostamisesta nykyisestä 7 prosentista.

Opintotukilain uudistaminen jää kuitenkin pahasti puolitiehen. Samoin kävi viime vuoden joulukuun 4. päivänä, jolloin eduskunnan enemmistö hylkäsi keskustan eduskuntaryhmän esityksen opintotuen asumislisän ympärivuotistamisesta äänin 122—58. Äänestyksestä oli poissa 19 kansanedustajaa. Esitys kaatui nimenomaan hallituspuolueiden kansanedustajien vastarintaan. Eduskunta kuitenkin lausui, että hallituksen tulee selvittää mahdollisuus opiskelijoiden asumislisän ympärivuotistamiseen. Ainakaan tässä esityksessä ei vielä näy mahdollisen selvityksen tuloksia.

Hallituksen esityksessä todetaan aivan oikein, että ollakseen toimiva opintotukijärjestelmän on oltava paitsi selkeä myös yleisesti hyväksytty. Ilman asumislisän ympärivuotistamista tämä laki ei kuitenkaan voi koskaan tulla ainakaan opiskelijoiden keskuudessa hyväksytyksi.

Nyt kun opintotukilakia on ryhdytty esille tuleiden puutteiden osalta parantamaan, olisi mielestäni samalla tullut puuttua muihinkin laissa oleviin epäkohtiin. Tämän vuoksi olenkin laatinut yhdessä 37 muun kansanedustajan kanssa rinnakkaislakialoitteen, jossa ehdotetaan opintotukilakia muutettavaksi myös siten, että opiskelijoilla olisi oikeus opintotuen asumislisään sellaisinkin kuukausina, jolloin he eivät opiskele päätoimisesti. Tämä lakialoite on käsiteltävänä täällä myöhemmin tänään, mutta puutun sen sisältöön yksityiskohtaisemmin jo nyt.

Arvoisa herra puhemies! Asumislisän ympärivuotistamisen tarpeellisuus on helppo perustella. Asumismenot on katettava vuoden jokaisena kuukautena riippumatta siitä, opiskeleeko vai ei. Asumiskustannuksiin voi kuitenkin saada nyky-

sin tukea vain niinä kuukausina, jolloin opiskelee päätoimisesti, vaikka monissa oppiaineissa ympärivuotinen opiskelu ei ole edes mahdollista. Kiistattomasta asunnontarpeesta huolimatta moni opiskelija joutuu asumislisän maksamisen keskeydyttyä luopumaan asunnostaan kesän ajaksi ja järjestämään kodittomana, usein myös rahattomana, asumisensa erilaisin tilapäisratkaisuin. Syksyllä edessä on taas liittyminen asuntoa etsivien loputtoman jonon jatkoksi.

Myös asiantuntijat ovat päätyneet esittämään opintotuen asumislisän ympärivuotistamista. Opetusministeriön asettaman professori Reijo Raivolan johtaman työryhmän raportissa todetaan, että ympärivuotinen asumisen tuki helpotaisi kevään ja kesän aikaista taloudellista ahdingkoa ja vähentäisi jossain määrin opiskelijoiden tarvetta turvautua toimeentulotukeen. Kysymys on myös kansalaisten yhdenvertaisesta kohtelusta. Kaikilla muilla pienituloisilla kansalaisilla on jo mahdollisuus saada tarvittaessa asumiseensa tukea ympärivuotisesti.

Toinen asumislisäjärjestelmään liittyvä ongelma on 1 275 markan vuokratotto, jonka yli menevään vuokraan ei voi saada lainkaan tukea. Koska monet opiskelijat joutuvat hankkimaan kalliita asuntoja vapailta markkinoilta halpojen opiskelija-asuntojen riittämättömyyden vuoksi, on tämä vuokratotto aivan liian alhainen. Myös tähän ongelmaan tulisi pikaisesti puuttua.

Arvoisa puhemies! Edellä kerrottujen opintotuen asumislisäjärjestelmään liittyvien puutteiden vuoksi olen ollut henkilökohtaisesti jo pitkään sitä mieltä, että eri asumistukijärjestelmien ylläpitäminen ei ole ylipäättään tarpeellista. Pidän pidemmän päälle parhaana ratkaisuna sitä, että kaikki opiskelijat siirrettäisiin yleisen asumistuen piiriin, joka on ympärivuotinen järjestelmä, ja koko asumislisäjärjestelmä lakkautettaisiin. Jos näin tehtäisiin, opiskelijoiden asumiseensa saama tuki nousisi ilman vuokratottoa samaksi kuin muiden tukeen oikeutettujen kansalaisten eli 80 prosenttiin kohtuulliseksi katsotuista asumiskustannuksista. Tämän mallin toteuttaminen edellyttää tietysti nykyisen byrokrattisen yleisen asumistukijärjestelmän uudistamista ajan henkeä paremmin vastaavaksi. Tässä suhteessa oppia tulisi ottaa nykyisen asumislisäjärjestelmän yksinkertaisuudesta.

Tiedän, ettei näin radikaalin uudistuksen toteuttaminen ole mahdollista nopealla aikataululla. Sen vuoksi työdynkin esittämään rinnakkais-

lakialoitteeni mukaisesti opintotuen asumislisän ympärivuotistamista 1.1.2001 alkaen. Yksityiskohtaisemmin asumislisän ympärivuotistamisesta säädetäisiin asetuksella. Esitetty muutos koski noin 75 000:ta opiskelijaa. Se lisäisi valtion menoja vuositasolla arviolta noin 140 miljoonaa markkaa.

² **Mari Kiviniemi /kesk:** Arvoisa puhemies! On oikein hyvä, että hallitus korjaa räikeimpiä epäkohtia nykyisessä opintotukilainsäädännössä. Takaisinperinnän ongelmat ovat olleet kieltämättä erittäin suuret, ja siksi on hyvä, että tämä lakiesitys on eduskunnassa. Tämän jälkeenkin on kuitenkin paljon korjattavaa. Olen ed. Neittaanmäen kanssa aivan samaa mieltä siitä, että opintotukilakia pitäisi muuttaa myös siten, että opiskelijalla olisi oikeus opintotuen asumislisään myös sellaisina kuukausina, joina hän ei opiskele päätoimisesti. Onhan ilman muuta selvää, että myös opiskelijoilla on kesällä asumismenoja, ja koska niihin ei nyt voi saada tukea, jos ei opiskele päätoimisesti, tätä muutosta tarvitaan. Kun muilla kuin opiskelijoilla on mahdollisuus yleiseen asumistukeen, niin tässä suhteessa kansalaiset eivät ole yhdenvertaisessa asemassa. Muutoksen paikka tässä on selkeä. Kyllä jokaisella suomalaisella pitäisi olla oikeus aukottomaan perusturvaan. Sellaista mahdollisuutta opiskelijoilla ei nyt ole.

Olen ed. Neittaanmäen kanssa samaa mieltä myös siitä, että opiskelijan asumislisän ympärivuotistaminen olisi vain välivaihe. Pitkällä tähtäimellä meidän pitää päästä sellaiseen järjestelmään, että kaikki kansalaiset ovat saman yleisen asumistukijärjestelmän piirissä.

³ **Margareta Pietikäinen /r:** Arvoisa puhemies! Opintotuen takaisin maksamisessa ei ole mitään kummallista, jos opiskelija on ansainnut liian paljon. Mutta nykyisen opintotukijärjestelmän laskentaperusteita on kuitenkin ollut vaikea käsittää. Tämä esitys ei varmaankaan ole riittävä, mutta ilman muuta selvä parannus nykytilanteeseen verrattuna.

Haluun jo tässä vaiheessa korostaa tästä uudesta lakiesityksestä tiedottamisen merkitystä, sen jälkeen kun laki on astunut voimaan ja jo ennen sitä. Aivan selvästi osa ongelmista johtui siitä, että opiskelijoilla ei ollut selvää käsitystä,

mitä nykyjärjestelmä merkitsee. Niin kuin totesin, se on aika monimutkainen. Myös oikeuskansleri totesi, että tiedotuksen puutteiden vuoksi opintotuen nostovuonna tapahtuvan ja jälkikäteisvalvonnan seurauksena tapahtuvan takaisinperinnän dramaattiset erot ovat jääneet joillekin opiskelijoille epäselväksi.

Korostan siis, että tästä esityksestä pitää tiedottaa hyvissä ajoin opiskelijoille.

⁴ **Kimmo Kiljunen /sd:** Arvoisa puhemies! Tämä opintotukilakiesitys hallitukselta on järkevä nimenomaan siltä osin, että se järkeistää takaisinperintäjärjestelmää. Tässä ollaan kuitenkin edelleenkin suuren remontin kynnyksellä, kun pohdimme yleensä opintotukea. Meillä on tällä hetkellä käytössä sekamuoto, jossa on olemassa opintoraha, joka on selkeästi riittämätön turvaamaan opiskelijoiden toimeentuloa järkevällä tasolla, ja jossa on ajatuksena taustalla se, että opintolainajärjestelmä olisi edelleenkin osittain käytössä. Tämä on johtanut siihen, että koska opiskelijat eivät kuitenkaan tahdo opintolainoja ottaa, he pyrkivät opiskelun ohessa käymään töissä, saamaan firaabeliansioita ja tätä kautta paikkaamaan sitä puutetta, joka vajavaisessa opintotukijärjestelmässä on. Näkemykseni mukaan meidän täytyisi reilusti tunnustaa se ja tunnistaa se, että opiskelu on katsottava työn kaltaiseksi toiminnaksi. Opintorahan täytyisi joka tapauksessa olla siinä määrin mittavaa, että se tarjoaa täysipainoiselle opiskelulle mahdollisuuden ja turvaa toimeentulon. Se merkitsisi myös sitä, että vapaa sivistystyö, jota meidän yliopistoissamme tällä hetkellä harrastetaan akateemisen vapauden osalta, kaventuisi, koska silloin luonnollisesti tämän kaltaisen opintotuen täytyisi kytkeytyä myöskin kurssimuotoisempaan opetukseen. Mutta tämä on se käytäntö, joka kansainvälisesti on olemassa. Soisin, että meidänkin opintotukijärjestelmäämme tuohon suuntaan voitaisiin kehittää.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

17) Hallituksen esitys ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusta koskevaksi lainsäädännöksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 144/2000 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Puhemiesneuvosto on päättänyt, että keskustelu aloitetaan nopeatahtisella keskustelulla, jossa puheenvuoron pituus on enintään 7 minuuttia. Tähän osaan on pyytänyt puheenvuoron ed. Vehviläinen.

Keskustelu:

¹ **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on jyrkästi ristiriidassa sen kanssa, mitä hallitus on muun muassa hallitusohjelmassa esittänyt aikuiskoulutuksen tärkeydestä tänä päivänä ja erityisesti tulevaisuuden kannalta. Hallituksen esitys rahoitusjärjestelmän muutoksesta plus määrärahaileikkaukset ammatillisesta lisäkoulutuksesta kertovat poukkoilevasta linjasta aikuiskoulutuksen osalta. Nyt pitkäjänteisyys ja ennustettavuus puuttuvat täysin. Tämä aiheuttaa aikuiskoulutuskentässä erittäin paljon kysymyksiä.

Edellinen uudistus ammatilliseen lisäkoulutukseen tehtiin vuonna 96 eduskunnassa niin, että se astui voimaan vuoden 97 alussa. Kun tämä nykyinen lääninhallitusten hankintajärjestelmä hyväksyttiin, niin eduskunta edellytti, että kolmen vuoden ajan seurataan, kuinka järjestelmä toimii. Asiaa on kyllä seurattu, mutta ennen kuin kolme vuotta ehti kulua, hallituksen piirissä alettiin tehdä omia johtopäätöksiä hankintajärjestelmän toimivuudesta sillä seurauksella, että jo vuosi sitten tämän vuoden budjettiesityksessä oli kannanotto, että ammatillisen lisäkoulutuksen järjestelmä aiotaan muuttaa. Jo vuosi sitten sekä sivistysvaliokunta budjettilausunnon että valtiovarainvaliokunta, sivistys- ja tiedejaosto, budjettimietinnössä esittivät hyvinkin paljon epäilyksiä siitä, kannattaako uuteen, laskennalliseen rahoitusjärjestelmään mennä. Viime keväänä, kun eduskunnassa ja valtiovarainvaliokunnassa oli käsiteltävänä ministeriöitten kehukset, meille

sanottiin opetusministeriön puolelta ja myös opetusministerin suulla, että rahoitusjärjestelmän muutos olisi eduskunnan puolelta hyväksytty jo joulukuussa budjettimietinnössä ja näytetty vihreää valoa. Olen siitä kyllä jyrkästi eri mieltä. Minun mielestäni tulkinta on hyvä esimerkki siitä, miten hallitus piupaut välittää eduskunnan lausumista.

Nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä kysymys on siitä, että hankintajärjestelmä muutetaan osaksi opetus- ja kulttuuritoimen laskennallista rahoitusjärjestelmää. Tätä ehdotettua rahoitusta voitaisiin myöntää sellaisille koulutuksen järjestäjille, joille on annettu ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukainen koulutuksen järjestämislupa. Rahoitusta suunnattaisiin myös pääosin tutkintotavoitteiseen ammatilliseen lisäkoulutukseen ja nimenomaan ammatilliselle toiselle asteelle. Nythän ammatillista lisäkoulutusta ovat voineet antaa myös ammattikorkeakoulut ja yliopistot. Nykyisestä ammatillisesta lisäkoulutuksesta osa on annettu näiden tahojen puolelta siitäkin syystä, että ammatillisella toisella asteella ei ole ollut mahdollista antaa kaikenlaista ammatillista lisäkoulutusta.

Aivan viime aikoina, viime kuukausina, on pohdittu, mitä vaikutuksia järjestelmän muutoksella yhdessä rajujen määrärahaileikkausten kanssa tulisi olemaan. Pidän tätä ongelmallisena. Moni sanoo ministeriön puolelta, että nämä asiat pitää pitää erillään, pitää puhua erikseen rahoitusjärjestelmästä ja erikseen määrärahojen tasosta. Minä näen kyllä niin, että näillä yhdessä tulee olemaan erittäin kauaskantoisia vaikutuksia sekä tulevaisuuden työelämän kannalta että myös koulutuksen järjestämisen ja koulutuksen järjestäjien kannalta. Haluan hieman perustella, miksi näin ajattelen.

Ensinnäkin määrärahoja ammatillisessa lisäkoulutuksessa on kolmen vuoden aikana leikattu yli puolella. Ne olivat yli miljardi markkaa ja nyt ne ovat vähän yli 400 miljoonaa markkaa. Se, että nyt uuden rahoitusjärjestelmän kautta keskitetään koulutusta tutkintotavoitteiseksi ja aikuiskoulutuskeskuksiin, tarkoittaa yhdessä määrärahojen leikkausten kanssa väistämättä sitä, että koulutuksen tarjonta ja koulutuksen tarjoajien määrä supistuu, vähenee. Opetusministeriössä on arvioitu, että lisäkoulutuksen järjestäjien lukumäärä putoaisi kolmanneksella, eli sieltä jää pois semmoisia järjestäjiä, joilla on ollut lupa järjes-

tää koulutusta, mutta joilla ei ole erityisesti aikuiskoulutustehtävää.

Pidän todennäköisenä, että lainmuutos yhdessä rahoitusjärjestelmän muutoksen kanssa todellakin painottaa lisäkoulutusta tästä lähtien aikuiskoulutuskeskuksiin päin. Olen sitä mieltä, että kattava ja hyvä aikuiskoulutuskeskusten verkko meillä pitääkin olla jatkossa joka puolella Suomea. Ymmärrän niiden näkemyksen, että niille tämä rahoitusjärjestelmän muutos käy. Kenen leipää syöt, sen lauluja laulat. Kun rahoja on leikkattu niin paljon, aikuiskoulutuskeskukset pitävät tätä näissä oloissa niiden kannalta ainoana mahdollisuutena selvitä tulevaisuudessa.

Vaaravyöhykkeessä todennäköisesti tulee olemaan erityisesti kallis koulutus, semmoinen koulutus, jossa vaaditaan kalliita laitteita ja koneita. Palvelutyönantajat ovat esittäneet, että kuljetuspuolella semmoinen erityiskoulutus kuorma-autoilijoille, johon osallistuvien pitää olla 21 vuotta täyttäneitä, voi olla uhattuna. Sitä ei voitaisi ehkä enää järjestää.

Nyt kun koulutustarjonta supistuu, se merkitsee väistämättä myös sitä, että opettajien työ vähenee, ja rankimpien arvioiden mukaan jopa noin 1 000 opettajaa joutuu pois työstään, saa potkut lähivuosina. Tätä pidän erittäin ongelmallisena. Mielestäni meidän ei tulisi eduskunnassa hyväksyä esitystä tällaisenaan, vaan pitäisi vielä käydä läpi, pysyttäisiinkö nykyisessä hankintajärjestelmässä.

Keskustelun nopeatahtinen osuus päättyy.

² **Margareta Pietikäinen /r:** Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä ed. Vehviläisen kanssa nykyjärjestelmän toimivuudesta. Ammatillinen lisäkoulutus on toiminut hyvin viime vuosina. Nykyinen hankintajärjestelmä on mahdollistanut koulutuksen hajauttamisen siten, että se on hyödyntänyt myös maaseutu- ja haja-asutusalueita, joilla ei muuten olisi mahdollisuuksia tarjota pätevyyttä lisäävää koulutusta. Järjestelmää on pidetty joustavana, koska lääninhallitus laatii oppilaitosten taipumusten perusteella koulutussopimukset oppilaitosten kanssa ja voi valita ohjeiden ja painopistealueiden mukaisen koulutuksen.

Herr talman! Med hänvisning till det nyss anförda kommer jag att motsätta mig den föreslagna ändringen av finansieringssystemet och anser att gällande system för finansiering av tilläggs-

utbildning bör kvarhållas. Jag har också föreslagit i en budgetmotion att riksdagen i statsbudgeten för nästa år flyttar över 270 miljoner mark från moment 29.69.31 till moment 29.69.33, vilket i praktiken innebär att det gällande finansieringssystemet kvarstår.

Olen ehdottanut talousarvioaloitteessani, että eduskunta siirtäisi ensi vuoden talousarviossa 270 miljoonaa markkaa momentilta 29.69.31 momentille 29.69.33, mikä merkitsee käytännössä nykyisen rahoitusjärjestelmän säilymistä.

³ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd:** Arvoisa puhemies! Ammatillinen lisäkoulutus ja tämä lakiehdotus ovat ongelmallisia sen johdosta, että eduskunnalla on erilainen tulkinta edelliseltä vuodelta kuin hallituksella liittyen tämän vuoden budjettiin ja myöskin tähän lakiesitykseen. Totean sen tässä.

Hallitus teki tutkimuksen ammatillisesta lisäkoulutuksesta, ja haluan pöytäkirjaan merkittäväksi muutamia asioita lyhyesti tästä tutkimuksesta. Järjestelmän heikkouksina mainitussa lopuraportissa todettiin pääosin järjestelmän käynnistämisvaiheeseen liittynyt määrärahojen alhainen käyttöaste, ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavalle koulutukselle asetettujen määrällisten tavoitteiden alitus, koulutustilaisuuksien peruuntuminen ja siitä koulutuksen järjestäjien taloudenpidolle aiheutuvat ongelmat, oppilaitosten toiminnan verkostumisen vähäisyys ja kalliin koulutuksen rahoitukseen edelleenkin liittyvät ongelmat. Myös hankintatoiminnan pelisääntöjen ja kilpailuttamisen periaatteiden katsottiin vaativan jatkossa erityishuomiota.

Eli näin paljon epävarmuustekijöitä on ollut tämän lainsäädännön suhteen. Itse toivoisin, että sivistysvaliokunta voisi perehtyä erittäin huolellisesti tähän lainsäädäntöön. Toivon, että myös valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto voisi antaa asiasta lausunnon.

Mitä tulee aikuiskoulutuskeskuskysymyksiin, niin voin todeta, että olen vierailullut muutamissa aikuiskoulutuskeskuksissa, eilen viimeksi, ja ainakin siinä keskustelussa, jota käytiin, haluttiin tuoda esille asia, että pitää tarkkaan harkita, mennekö lisäkoulutuksen uudistamiseen.

Kaiken kaikkiaan, arvoisa puhemies, haluan todeta, että pitää tehdä viisaita päätöksiä, jotka

koituvat ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi ja parhaaksi.

4 Margareta Pietikäinen /r (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Haluan ed. Tykkyläisen puheenvuoron johdosta todeta, että sivistysvaliokunta on myös tänä vuonna alkukesästä käsitellyt tätä asiaa. Olemme yksimielisesti todenneet, että nykyjärjestelmä toimii ja olemme nykyjärjestelmän kannalla. Tämä perustui myös laajan asiantuntijakierroksen kuulemiseen.

5 Jorma Vokkolainen /vas: Arvoisa herra puhemies! Ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitus ehdotetaan liitettäväksi osaksi opetus- ja kulttuuritoimen laskennallista valtionosuusjärjestelmää, sanotaan hallituksen esityksessä. Rahoitus on tullut esille jo puheenvuoroissa. Toisaalta on hyvä, että ammatillisesta aikuiskoulutuksestakin riittää vielä keskustelun aihetta. Vähääkään vähättelemättä keskustelua, mitä tänä iltana on käyty muista oppiaineista, ammatillisella koulutuksella suhteessa nykyiseen työelämään on erittäin suurikin merkitys. Siinä mielessä yhdyn aika pitkälle myös ed. Tykkyläisen arvioihin, että se käsitys, mikä meillä oli esimerkiksi valtiovarainvaliokunnassa, kun tämän vuoden budjettiin lausumaa tehtiin, oli erilainen kuin hallituksen esitys tällä hetkellä on. Mielestäni aikuiskoulutukseen ei suhtauduta nyt sillä vakavuudella, jota se edellyttää, sillä nykyinen tilanne, että lääninhallitukset ostavat lisäkoulutusta julkisilta valvonnanalaisilta oppilaitoksilta, on minunkin mielestäni pelannut hyvin. Niissä asiantuntijalausunnoissa, joita saa kentältä eli niiltä ihmisiltä, jotka tätä työtä tekevät, pidetään sitä hyvänä.

On myös huomattava rahoituksen ongelmallisuus. Kun lisäkoulutuksen hankintaan oli vielä 97 talousarviossa 977 miljoonaa, vuoden 2000 talousarviossa oli 471 ja nyt esitetään 406:ta miljoonaa. Jokainen meistä tietää, mikä vaikutus näin voimakkaalla rahoituksen laskulla on, varsinkin, kun viiden viime vuoden aikana kokonaisvolyyymi pyörii noin miljardissa markassa. Vähennykset ovat kohdistuneet nyt aikuiskoulutuksen alla toimivista oppilaitoksista voimakkaimmin siihen oppilaitoskenttään, jonka perusrahoitusta ei ole yliopistojen, ammattikorkeakoulujen tai vapaan sivistystyön oppilaitosten tapaan turvattu omalla rahoitusjärjestelmällä. Ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten ja teollisuuden erikoisoppilaitosten ainoa valtionosuus, niin

sanottu toiminta-avustus maksulliseen palvelutoimintaan, on kaventunut ja nyt kokonaan poistumassa. Sen takia on toivottavaa, jos niin käy, että lakiesitys kuitenkin hyväksytään, että jatkossa turvataan aikuiskoulutuksen tulevaisuus.

Sitten loppuraportista, mistä ed. Tykkyläinen jo puhui. Siinä yhteydessä myös on todettu lääninhallituksen hankintajärjestelmän vahvuudeksi nimenomaan henkilökunnan hyvä oppilaitosten kentän tuntemus ja panostukset hankintatoinnasta vastaavan henkilöstön osaamiseen. Ennen kaikkea, mikä mielestäni on tärkeätä, neljä viidesosaa opiskelijoista on tyytyväisiä koulutukseen suhteessa annettuihin tavoitteisiin. Se kai koulutuksen merkitys on, että ne, jotka koulutusta saavat, ovat tyytyväisiä koulutuksen laatuun.

Hallituksen esityksen mukaan siis lisäkoulutuksen rahoitustapaa muutetaan siten, että lääninhallituksen tekemien koulutusosastojen sijaan siirrytään oppilaitosten laskennallisiin valtion-apuihin. Rahoitusjärjestelmän muuttaminen on mielestäni outoa myös siksi, että nykyinen hyvin toimiva ja joustava järjestelmä on otettu käyttöön vasta 97. Eli yhdyn niihin puheenvuoroihin, joissa sanottiin, että aika poukkoilevaa tämä lainsäädäntö on. Sen takia rahoitusuudistuksen yhteydessä ammatillisen lisäkoulutuksen valtionrahoitus tulee vähenemään. Mielestäni hallitus esityksessäänkin viittaa siihen, kun todetaan, että määrärahojen taso ei mahdollista lisäkoulutuksen rahoituksen suuntaamista yhtä laajasti kuin se on ollut 1997–2000. Tämä on mielestäni se ongelmallisin ja pohdittavin paikka, kun verrataan myös hallituksen ohjelmaa työllisyyden edistämiseen, ja ennen kaikkea kun ajatellaan, mitä keskustelua täällä on hyvin voimakkaasti käyty työvoimakapeikoista. Valtiovarainministeri Niinistö on nähnyt työvoimakapeikkojen poistamisen yhtenä ongelmana sen, että sosiaaliturvajärjestelmä, työttömyysturvajärjestelmä, on liian hyvä. Se ei ole vastaus, että ansiosidonnaisen työttömyysturvan jaksoja porrastetaan. Vastaus on nimenomaan se, että aikuiskoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen panostetaan ja sitä kautta pystytään ihmisiä työllistämään.

Arvoisa puhemies! Siksi toivonkin, että valtiovarainvaliokunta budjettia käsitellessään huomioi rahoituksen vähäisyyden, nostaa sen työelämän tarpeita vastaavaksi ja lisää ammatillisen koulutuksen rahoitusta, vaikka lainsäädäntöä tältä osin täällä muutettaisiinkin.

⁶ **Merikukka Forsius /vihr:** Arvoisa puhemies! Ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämisessä otetaan uusi valtionosuusjärjestelmä käyttöön vuodesta 2001 alkaen. Uudistettu valtionosuusjärjestelmä tulee painottamaan tutkintoon johtavaa koulutusta. Ensi vuodeksi, niin sanotuksi siirtymävuodeksi, osoitetulla määrärahalla katetaan vain aloitetut koulutukset. Uusia koulutuksia ei pystytä aloittamaan. Etelä-Suomen läänissä tutkintoon johtamattoman koulutuksen määrä on romahtanut jo kuluvan vuoden aikana, mutta vuonna 2001 tarjonta tulee poistumaan miltei kokonaan. On myös muistettava, että ammatillisen koulutuksen määrärahat ovat vähentyneet neljässä vuodessa miljardista noin puoleen miljardiin markkaan. Tätä voi pitää varsin tuntuvana vähennyksenä yhteiskunnassa, joka väittää satsaavansa henkilöstön korkeaan osaamiseen ja työssäjaksamiseen.

Valtionosuusjärjestelmän uudistus pakottaa monet oppilaitokset nostamaan kurssimaksujaan. Tämä karsii täydennyskoulutukseen osallistujien määrää, mikä tietenkin heijastuu oppilaitosten toiminnan taloudellisiin edellytyksiin. Täydennyskoulutuslaitosten toiminnan suunnittelua on jo tänä vuonna vaikeuttanut se, että valtionosuuden myöntämisperusteet eivät ole olleet vielä selvillä. Niinpä oppilaitoksissa eri puolilla Suomea on käyty yhteistyöneuvotteluja ja annettu lomavaroituksia. Epävarmuus aikuiskoulutuksen kohtalosta on heijastunut joillain aloilla myös siten, että taitavia opettajia on hakeutunut jo nyt muualle.

Jatkokäsittelyltä toivoisin, että valiokunnassa tarkasteltaisiin erityisellä huolella uudistuksen vaikutukset ikääntyvien työkyvyn ja työmotivaation säilymiseen. Kuinka esityksellä turvataan etenkin vähävaraisten kansalaisten täydennyskoulutusmahdollisuus? Onko mielestämme oikein, että yhteiskunta painottaa näin voimakkaasti tutkintoon johtavaa koulutusta ja unohtaa ammattitaidon ja työssäjaksamisen kannalta tärkeän omaehtoisen täydennyskoulutusmahdollisuuden tarjoamisen?

Tutkintoon johtamattoman koulutuksen vähentyminen koskettaa erityisesti yli 45-vuotiasta väestöä, sillä se hakeutuu nuorempia useammin muuhun kuin tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Kun kouluttautujalle edullinen lyhytkestoinen ammatillinen lisäkoulutus poistuu, häviää myös yksi keino motivoida vähemmän koulutusta saaneita ja iäkkäämpiä pidempikestoiseen

koulutukseen. Kuitenkin lyhytkestoisia kursseja tarjoavat oppilaitokset tukevat merkittävästi juuri ikääntyneiden tai vähävaraisten työkyvyn säilymistä, joka on myös hallitusohjelmamme eräs tavoite. Aikuisväestön koulutusmahdollisuuksien supistuminen koskettaakin siten erityisesti heitä, joilla on eniten puutteita työelämän vaatimusten kanssa.

Toivon myös, että valiokuntakäsittelyssä erityiskoulujen opetusmahdollisuudet turvataan taloudellisesti, vaikka valtionosuusjärjestelmää uudistetaan. Lääninhallituksen mahdollisuus rahoittaa erityisryhmien koulutusta on vähentynyt edellisvuodesta. Esimerkiksi läänin tuki erityisoppilaitosten järjestämään koulutukseen on pienentynyt kolmasosalla.

Epävarmuus koulutuksen rahoituksesta ja sen jatkuvuudesta on jo nyt pakottanut tietyt oppilaitokset, kuten esimerkiksi Arla-instituutin, Keskuspuiston ammattiopiston ja Järvenpään koulutuskuskuksen, tuntuvasti supistamaan kurssitarjontansa siirtymävuodeksi 2001. Tämä kaventaa erityisryhmien, kuten esimerkiksi näkövammaisten, kouluttautumismahdollisuuksia ja vaarantaa oppilaitosten toimintaedellytykset jatkossa.

Koulutuksella, myös lyhytkestoisilla kursseilla, tuetaan merkittäväällä tavalla osanottajien ammattitaidon säilymistä sekä täydennetään jo opittuja valmiuksia. Yhteiskunnan on huolehdittava tässäkin valtionosuusjärjestelmäuudistuksessa, että erityisryhmien koulutusmahdollisuudet eivät heikenny. Niille oppilaitoksille, jotka tarjoavat kuntouttavaa ja työllisyyttä tukevaa lyhytkaistakin koulutusta, on turvattava toiminnan kannalta välttämättömät taloudelliset resurssit.

⁷ **Lauri Kähkönen /sd:** Arvoisa puhemies! Lakiesitys koskee ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmän uusimista. Oli rahoitusjärjestelmä mikä hyvänsä, näen asian myös aluepoliittisena kysymyksenä eli alueitten kehittämisen kannalta tärkeänä. Niin kuin puheenvuoroissa on todettu, määrärahat ovat ammatillisessa lisäkoulutuksessa erittäin voimakkaasti vähentyneet ja niitä ollaan budjettiesityksessä edelleen vähentämässä. Jos näin käy, mitä en toivo, joka tapauksessa varsinkin pienemmällä paikkakunnilla ammattitutkintojen suoritus ja jatko- ja täydennyskoulutusmahdollisuudet tulisivat ratkaisevasti vähenemään.

Myös yrityksillä, yhteisöillä ja julkishallinnolla ei useinkaan olisi mahdollista kouluttaa henkilökuntaa, koska näillä paikkakunnilla ryhmäkoot jäisivät pieniksi, myös keskiuurissa yrityksissä, ja kustannukset tällöin henkilöä kohden nousisivat liian suuriksi. Ammatillisen lisäkoulutuksen väheneminen vaikuttaisi suoraan myös muuhun koulutukseen, esimerkiksi työvoima-, henkilöstö- ja oppisopimuskoulutukseen, sen kustannusrakenteeseen, koska tässä kiinteät kustannukset nousisivat opiskelijaa kohti huomattavasti.

Samalla myös tietysti työpaikat vähenisivät näillä paikkakunnilla, viittaen opettajiin ja tukihenkilöstöön. Yhteenvetona vielä totean: Paikkakunnan koulutuspalveluilla ja koulutetulla työvoimalla on paikkakunnalla olevien yritysten lisäksi myös erittäin suuri merkitys uusien ja siirtyvien yritysten sijoittumiselle. Eli toistan: Tämä on myös aluekehityksen kannalta erittäin ratkaisevaa, että ammatillisen lisäkoulutuksen määrärahoja säilytetään vähintään tällä tasolla, mieluummin nostetaan.

⁸ **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Ensinnäkin, kuuntelin ilolla ed. Forsiuksen hyviä perusteita lyhytkestoisien, ei-tutkintotavoitteisen opiskelun osalta. Tällä hän tarkoittaa muun muassa atk:ta ja kielten opiskelua, ja nämä ovat erittäin tärkeitä alueita.

Haluaisin vielä kahteen asiaan sanoa. Vielä toistan sen, että kun eduskunta sääti nykyistä lakia, edellytettiin, että laki on voimassa kolme vuotta ja katsotaan, mitä tapahtuu. Hallituksen puolelta ei annettu lain olla kahtakaan vuotta voimassa, kun alettiin jo tehdä muutoksia siihen hyvinkin nopealla tempolla.

Toiseksi vielä opettajien työtilanteesta mahdollisesti tulevina aikoina: Jos nyt on jopa tuhannesta opettajasta puhuttu, että he joutuvat irtisanotuiksi, niin tähän tulee kokonaisuudessaan vääristämään tulevaisuuden opettajarakennetta, kun jo nyt on määräaikaista työsuhteita äärimmäisen paljon. Pidän tätä huonona henkilöstöpolitiikkana. Jos ajatellaan opettajankoulutuksen ja opettajantyön houkuttelevuutta, siinä olevia ongelmia jo nyt, niin vaikeuksia näiltä osinkin on luvassa.

⁹ **Margareta Pietikäinen /r:** Herr talman! Det var bra att också den här frågan om regionala skillnader kom upp, jag nämnde den själv i mitt

inlägg och jag vill speciellt — och nu på svenska — ta upp den fråga som gäller den svenska utbildningen.

Det skulle faktiskt vara en katatstrof för den svenska utbildningen om de enda som skulle kunna ordna den här typen av utbildning i framtiden blir yrkesutbildningscentralerna, för det finns inte så många sådana på svenskt håll. Det skulle då betyda att många områden skulle bli utanför, både geografiskt sett och i fråga om utbildningsområdena, och det skulle vara ett allvarligt bakslag för den svenska yrkesinriktade utbildningen. När den nu går via länen har vi ett system som fungerar i och med att folkhögskolor, medborgarinstitut och yrkeshögskolor är beredda att ta sin del av ansvaret.

Puhemies! Totean, että ruotsinkielisen koulutuksen kohdalla tämä on todella suuri ongelma, jos tämä esitys menee läpi, koska nämä opiskelijaryhmät ovat pieniä ja aikuiskoulutuskeskuksia löytyy hyvin vähän. Tämä tarkoittaa sitä, että jos kansanopistot, kansalaisopistot ja ammattikorkeakoulut eivät voi olla mukana tarjoamassa opetusta, ruotsinkielinen opetus kärsii hyvinkin paljon.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

18) Hallituksen esitys laiksi tie- ja maastoliikenneonnettomuuksien tutkinnasta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 145/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan.

19) Hallituksen esitys laeiksi tietoyhteiskunnan palvelujen suojasta sekä rikoslain 38 luvun ja eräiden viestintälakien muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 146/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan, jolle lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

20) Hallituksen esitys laiksi oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 147/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

21) Hallituksen esitys laiksi kaivoslain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 148/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

22) Laki kotitaloustyön väliaikaisesta tukijärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 128/2000 vp (Jouko Jääskeläinen /skl ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti työ- ja tasa-arvoasiainvaliokuntaan.

23) Laki opintotukilain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 130/2000 vp (Petri Neittaanmäki /kesk ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sivistysvaliokuntaan.

24) Laki kansaneläkelain 24 ja 42 b §:n ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 131/2000 vp (Kari Uotila /vas)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

25) Laki kansaneläkelain 24 ja 42 b §:n ja kansaneläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 132/2000 vp (Juha Rehula /kesk ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

26) Hallituksen esitys laiksi valtion talousarviosta annetun lain 3 a ja 3 b §:n muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 122/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 16/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

27) Hallituksen esitys laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 123/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 17/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

28) Hallituksen esitys ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 129/2000 vp
Liikennevaliokunnan mietintö LiVM 7/2000 vp
Toimenpidealoite TPA 158/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

29) Hallituksen esitys ulkomaalaisten osallistumista julkiseen elämään paikallistasolla koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 64/2000 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 5/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi torstain varsinaiseen täysistuntoon.

30) Hallituksen esitys laeiksi Euroopan yhteisön yleisen tutkintojen tunnustamisjärjestelmän voimaannpanosta annetun lain sekä ulkomailla suoritettujen korkeakoulututkintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 98/2000 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 6/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi torstain varsinaiseen täysistuntoon.

31) Hallituksen esitys laiksi osakeyhtiölain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 69/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 18/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi torstain varsinaiseen täysistuntoon.

32) Hallituksen esitys laiksi työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 99/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 19/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi torstain varsinaiseen täysistuntoon.

33) Hallituksen esitys laiksi kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 116/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 20/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi torstain varsinaiseen täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 20.08.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen
